

ÇORUM UYGUN YATIRIM ALANLARI ARAŞTIRMASI

Aralık 2014
ANKARA

Kalkınma
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

ÇORUM UYGUN YATIRIM ALANLARI ARAŞTIRMASI

Aralık 2014

ANKARA

Hazırlayan:

Fulya BAYRAKTAR - Kıdemli Uzman
Faruk SEKMEN – Uzman

Koordinasyon:

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü

Dr. Oktay KÜÇÜKKİREMİTÇİ - Müdür
Ömür GENÇ – Müdür Yardımcısı
Mustafa ŞİMŞEK – Müdür Yardımcısı

İş, Ürün ve Planlama Daire Başkanlığı

Belgin ÖZOĞUL- Müdür

EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MÜDÜRLÜĞÜ

Aralık 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>SayfaNo</u>
ÖNSÖZ	Viii
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	1
GİRİŞ	15
1. TR83 BÖLGESİ EKONOMİK VE SOSYAL DURUM PROFİLİ	16
1.1. Çorum İlinde 3'lü Dijitte İmalat Sanayi Kümelenme Analizi	19
1.2. Çorum Çorum İlinde Tüm Sektörler İçin Kümelenme Analizi	25
1.3. Çorum İli Kümelenme Analizi Sonuçları	27
2. SWOT ANALİZİ VE GELİŞİM BİLEŞENLERİ.....	29
2.1. SWOT ANALİZİ	29
2.2. GELİŞİM BİLEŞENLERİNİN BULUNABİLİRLİĞİ.....	33
3. BÖLGENİN GELİŞİM POTANSİYELİ VE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARI	35
3.1. BÖLGENİN SEKTÖREL GELİŞME EKSENLERİ	35
3.2. BÖLGE İÇİN ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ TESPİTİ	36
3.2.1 İmalat Sanayi Rekabet ve Performans Analizi	38
3.2.2. Bölgedeki Sektörel Yatırım Eğilimleri	47
3.2.3. Girdi-Çıktı Analizi	49
3.2.3.1. Sektörlerarası Etkileşim ve "Kısmî Bağlantı Katsayıları"	52
3.2.3.2. Çorum İçin Yatırım Konularının Belirlenmesinde Girdi-Çıktı Analizi Yaklaşımı	61
3.2.4. Kümelenme Analizi Neticesinde İmalat Sanayinde Öne Çıkan Sektörler	64
3.2.5. Sektörel Bazda Potansiyel Yatırım Konuları.....	67
3.2.5.2. Çorum İli İçin Değerlendirmeye Alınan Yatırım Konuları	74
3.2.6. Yatırım Önerilerinin Değerlendirme Kriterlerine Göre Sınıflandırılması	77
3.2.6.1. Çorum İçin Önerilen Yatırım Konularının Değerlendirme Kriterlerine Göre Sınıflandırılması	81
3.2.7. Kuruluş Yeri Faktörleri Açısından Önerilen Yatırım Konularının Değerlendirilmesi.....	92
4. SEÇİLMİŞ BAZI YATIRIM KONULARININ SEKTÖRLERARASI ETKİLEŞİMİ VE ETKİ ANALİZİ.....	92
4.1. SEÇİLMİŞ BAZI YATIRIM KONULARI İÇİN SEKTÖRLERARASI ETKİLEŞİM.....	92
4.1.1 Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Bağlantı Katsayıları	96
4.1.1.2. Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Toplam Geri Bağlantı Katsayıları	99
4.1.1.3. Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Toplam İleri Bağlantı Katsayıları	102
4.1.1.4. Önemli Katsayılar Analizi.....	104
4.2. TR83 BÖLGESİ İÇİN ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ ETKİ ANALİZİ	107
4.2.1. Seçilen Senaryolar Bazında TR83 Bölgesi İlleri İçin Etki Analizi.....	115
5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	130

KISALTMALAR

ARDEB	Araştırma Destek Programları Başkanlığı
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
DLH	Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DWT	Deadweight Tonnage (İngiltere Kökenli Ağırlık Ölçüsü Birimi)
EİE	Elektrik İşleri Etüt İdaresi
GJ	Gigajoul
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GW	Gigawatt
GWh	Gigawatt Saat
HES	Hidroelektrik Santral
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
KTKGB	Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri
kw	Kilowatt
MEDİKÜM	Medikal Sanayi Kümelenmesi
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
MW	Mega Watt
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MWe	Megawatt Elektrik
NACE	Nomenclature statistique des Activites economiques de la Communaute
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RES	Rüzgâr Enerjisi Santrali
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEKMER	Teknoloji Geliştirme Merkezi
TEP	Ton Eşdeğer Petrol

TETEK	Türkiye Transit Karayolu Projesi
TGB	Teknoloji Geliştirme Bölgesi
TJ	Terra joule
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSO	Ticaret ve Sanayi Odası
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
TWh	Terawatt saat

ÖNSÖZ

Bu rapor T.C. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ile Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. arasında yapılan protokol gereği, TR83 Bölgesinin potansiyel yatırım faaliyetlerinin araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

Rapor Türkiye Kalkınma Bankası'nın uzman kadrosu tarafından güvenilir olarak kabul edilen kaynaklardan elde edilen verilerle hazırlanmıştır. Raporda yer alan görüşler ve öngörüler rapor kapsamında belirtilen ve kullanılan yöntemlerle üretilen sonuçları yansıtmaktadır.

Raporda belirtilen sonuçlar, görüşler, düşünceler ve öngörüler, Türkiye Kalkınma Bankası tarafından açık ya da gizli olarak bir garanti ve beklenti oluşturmaz. Bir başka ifadeyle; bu raporda yer alan tüm bilgi ve verilerin kullanım ve uygulama sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak yatırım kararı veren ya da finansman sağlayan kişilere ait olup, bu konuda her ne şekilde olursa olsun Türkiye Kalkınma Bankası sorumlu tutulamaz.

© Bu raporun tüm hakları saklıdır. T.C. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın ve/veya Türkiye Kalkınma Bankası'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla her hangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinden oluşan TR83 Bölgesi, 15,000 yıllık tarihi ile çok zengin bir kültür mirasına sahiptir. Orta Karadeniz Bölgesi, Doğu ve Batı Karadenizin birleşim yerindeki coğrafi konumuyla, her iki Bölgeye de açılan bir kapı olma özelliğiyle, Karadenize kıyısı olan ülkelere yakınlığıyla, yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla, çok çeşitli turizm potansiyeliyle, tarıma uygun arazi varlığı ve uzun yıllardır oluşmuş sanayi kültürüyle ülke ekonomisi açısından önemli ve büyük bir potansiyel taşımaktadır.

- ✓ **TR83 Bölgesi, nüfus büyüklüğü bakımından 26 Düzey 2 bölgesi içerisinde 12. sırada bulunmaktadır.** Bölgenin ülke nüfusundan aldığı pay giderek düşmektedir (1990 yılında %5.04, 2000 yılında %4.42, 2013 yılında ise %3.54). Bölge Nüfusu içinde diğer tüm illerin payı düşerken, Samsun ilinin payı giderek artmaktadır (2013 yılında %46.5).
- ✓ **TR83 Bölgesi, Türkiye geneline göre nispeten daha yaşlı bir nüfusa sahiptir.**Bölge nüfus artış hızı, özellikle 1985 yılından bu yana düşmektedir. Bölge genelinde nüfus yoğunluğu da düşmektedir. Bölge illerinden, nüfus yoğunluğunun arttığı tek il Samsun'dur.
- ✓ **TR83 Bölgesi, net göç veren bir Bölgedir ve net göç hızı yıllar itibarıyla artmaktadır.** Bölge net göç hızının yüksekliği itibarıyla Düzey 2 Bölgeleri arasında 3. sıradadır. Bölge illeri arasında ise net göç hızı en yüksek olan il Tokat'tır. (2013 yılında 81 il sıralamasında 1. sıradadır).
- ✓ **TR83 Bölgesi, okur-yazarlık düzeyi açısından 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 13. sırada bulunmaktadır.** Bölge illeri arasında okuma-yazma oranının en yüksek olduğu il %96.86 oranı ile Samsun'dur. Çorum dışında, Bölgedeki tüm illerde okuryazar oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölge illerinden Amasya'da, hemen hemen tüm eğitim kademelerindeki okullaşma oranları Türkiye ortalamalarının üzerindedir. TR83 Bölgesinin eğitim göstergelerinin ilkokul ve ilköğretim kademeleri hariç diğer tüm eğitim kademelerinde Türkiye ortalamalarının altında kaldığı görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının varlığı açısından da TR83 Bölgesi çok iyi bir konumda görünmemektedir. Bölge, yükseköğretim kurumlarının sayısı, öğrenci ve öğretim elemanları sayısı açısından Türkiye genelinden oldukça küçük paylar almaktadır.Bölge illerinin hepsinde 1'er Devlet Üniversitesi, ayrıca Samsun'da bir Özel Üniversite faaliyet göstermektedir.

- ✓ **TR83 Bölgesi hem işsizlik oranında hem de istihdam oranında Türkiye’den daha iyi performans sergilemektedir.** 2013 yılı itibarıyla Bölge’de işgücüne katılma oranı %50.7, istihdam oranı %47.4 ve işsizlik oranı da %6.5 düzeyindedir. TR83 Bölgesi’nde ve illerinin tümünde işsizlik oranı Türkiye ortalamasının oldukça altında seyrederken, işgücüne katılma oranında ise sadece Çorum Türkiye’nin üzerinde bir değere sahip bulunmaktadır. İstihdam oranında ise hem TR83 Bölge’si hem de Bölge illerinin tamamı Türkiye ortalamasının üzerindedir. İşsizlik oranının düşüklüğü bakımından İller arası sıralamada **Çorum %5.9 işsizlik oranıyla 81 il içerisinde 8’nci sırada yer alırken**, Amasya 22’nci, Tokat 27’nci ve Samsun 26’nci sırada bulunmaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi ve Bölgeyi oluşturan iller, sağlık hizmeti açısından önemli bir gösterge olan yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı açısından Türkiye ortalamalarından daha avantajlı bir durum sergilemektedirler.** Yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı Türkiye’de 265 iken, TR83 Bölgesinde 303’tür. 2013 yılı itibarıyla TR83 Bölgesinde 51’i devlet, 2’si üniversite ve 11’i özel ve 2’si de diğer kamu hastaneleri olmak üzere, toplam 66 hastanede yataklı tedavi hizmeti verilmektedir. Hastanelerdeki fiili yatak kapasitesi; 1,064’ü üniversite hastanelerinde, 851’i özel hastanelerde, 6,220’si Sağlık Bakanlığı’na bağlı devlet hastanelerinde ve 100’ü de diğer hastanelerde olmak üzere toplam 8,235’tir. Bu rakamlarla TR83 Bölgesi Türkiye genelindeki hastane sayısından %4.5, hastane yatak sayısından ise %4.1 oranında pay almaktadır. Bölgedeki hastanelerin %44’ü, hastane yatak sayısının ise %50.3’ü Samsun’da bulunmaktadır. Özellikle Samsun ili, Orta Karadeniz Bölgesinin sağlık merkezi olma yolunda oldukça büyük bir aşama kaydetmiştir. Amasya ili de, doğal yapısı, sakinliği ve sağlık alt yapısıyla, özellikle rehabilitasyon ve yaşlı bakımı konularında, sağlık merkezi olmaya aday görünmektedir.
- ✓ **TR83 Bölgesi, Türkiye’ye kıyasla tarım ağırlıklı bir ekonomik yapıya sahiptir.** 2011 yılı itibarıyla GSKD’sinin %18.5’i tarımdan elde edilirken, Türkiye’de bu oran %9’dur. Bununla tarım sektörünün TR83 Bölgesi ekonomisi içindeki payında önemli düzeyde gerileme kaydedilmiştir. 2004’de %22.7 olan tarımın bölge hasılası içindeki payı 2011’de %18.5’e düşmüştür.
- ✓ **TR83 Bölgesi Türkiye’ye kıyasla tarım arazisi oranı bakımından daha yüksek değere sahiptir.** TR83 Bölgesi topraklarının %43’ü tarım alanı olarak kullanılırken, Türkiye genelinde bu oran %30’dur.

- ✓ **Bölgede sulama oranları Türkiye ortalamasının altındadır.** Bölgede sulanabilir tarım arazilerinin %30'u sulanırken, Türkiye ortalaması %66'dır. Bölge'de sulanabilir tarım arazisinin toplam tarım alanı içindeki payı %51 olup, Türkiye ortalamasının (%36) üzerinde sulanabilir arazi potansiyeline sahiptir.
- ✓ **TR83 Bölgesi bitkisel ürünler üretim değeri içinde tahıllar ve sebze ürünleri önemli bir ağırlığa sahip olmakla birlikte, meyvecilik de önem taşımaktadır.** 2013 yılı itibarıyla bitkisel üretim değerinin %41.3'ünü tahıllarla ürünleri oluştururken, %40.2'sini sebze ürünleri, %18.5'ini de meyve ürünleri üretimi teşkil etmektedir.
- ✓ **TR83 Bölgesi, son yıllarda önemi ve yaygınlığı artan örtü altı tarımda önemli ilerlemeler kaydetmiştir.** 2005-2013 döneminde TR83 Bölgesinde örtü altı tarım alanları %90, örtü altı sebze-meyve üretimi %64 oranında artış gösterirken aynı dönemde Türkiye genelinde ise örtü altı tarım alanları %32, örtü altı sebze-meyve üretimi de %41 artmıştır.
- ✓ **TR83 Bölgesi illerinde tarımsal üretim faaliyetlerinde alet ve makine kullanımı yaygındır.**Bölge 2013 yılı itibarıyla Türkiye traktör sayısının %9.9'unu, biçerdöver sayısının %6.9'unu, süt sağım tesislerinin %5'ini, yem hazırlama makinelerinin %5.8'ini, mısır silaj makinelerinin ve ürün kurutma makinelerinin %10'unu bünyesinde barındırmaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi traktör başına düşen tarım arazisi bakımından Türkiye'den daha iyi bir orana sahiptir.**2013 yılı itibarıyla Türkiye genelinde traktör başına düşen tarım alanı miktarı 196 dekar iken, TR83 Bölgesi'nde 121 dekar, Amasya'da 118 dekar, Çorum'da 205 dekar, Samsun'da 89 dekar ve Tokat'ta 94 dekadır.
- ✓ **Bölgede hektar başına kimyevi gübre kullanımı Türkiye ortalamasının altındadır.** 2013 yılı itibarıyla Bölgede hektar başına kullanılan gübre miktarı (saf bitki besin maddesi olarak) 218 kilogram iken, Türkiye'de ise 244 kg'dır.
- ✓ **TR83 Bölgesi tarımsal üretim değerinin en önemli kısmını bitkisel üretim değeri oluşturmaktadır.** 2013 yılı itibarıyla Bölgede 9.3 milyar TL tarımsal üretim değeri elde edilmiş, bunun %58.8'ini bitkisel ürünler üretimi oluşturmuştur. Bölge bitkisel üretim değeri Türkiye bitkisel üretim değerinin %6'sını oluşturmaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi bitkisel üretim değerinin büyüklüğü açısından 26 düzey 2 bölgesi içinde 6'ncı sırada yer almaktadır.** Bitkisel üretim değeri açısından iller arası sıralamada Samsun 11'nci, Tokat 20'nci, Çorum 34 ve Amasya 35'nci sırada yer almaktadır.

- ✓ **Bölgede kişi başına düşen bitkisel üretim değeri Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.** (2013 yılında Bölgede 2,005 TL, Türkiye genelinde 1,206 TL). Kişi başına bitkisel üretim değeri açısından iller arası sıralamada Amasya 10'ncu, Tokat 19'uncu, Çorum 30 ve Samsun 31'nci sırada yer almaktadır. TR83 Bölgesi ise 26 düzey 2 bölgesi içerisinde 5'nci sırada yer almaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi tarımsal üretiminde hayvancılığın payı bitkisel üretime kıyasla düşük olmakla birlikte, hayvansal üretim de önemli bir tarımsal faaliyettir.** 2013 yılı itibarıyla 9.3 milyar TL olarak gerçekleşen tarımsal üretim değerinin %41'ini hayvancılık üretim değeri oluşturmaktadır. Bölge genelinde gerçekleşen 3.8 milyar TL hayvancılık üretim değerinin de %72.6'sını canlı hayvanlar, %27.4'ünü de hayvansal ürünler üretimi teşkil etmektedir. Hayvansal ürünler üretim değeri açısından TR83 Bölgesi, 26 düzey 2 bölgesi içerisinde 6'ncı sırada yer alırken, kişi başına düşen hayvansal ürünler üretim değeri açısından da 7'nci sırada bulunmaktadır.
- ✓ TR83 Bölgesi illeri sanayi sektörünün gelişimi açısından gelişim potansiyeline sahip bulunmaktadır. Bölge, sahip olduğu doğal yer altı ve yer üstü kaynaklar, tarımsal çeşitliliği ve iklimi, işgücü potansiyeli, ayrıcalıklı teşvik avantajları ve zengin kültürel yapısı ile sanayi yatırımları için cazip konumdadır.
- ✓ TR83 Bölgesi ekonomisi içinde sanayi sektörünün payı artış eğilimindedir.
- ✓ 2013 yılı itibarıyla, TR83 Bölgesindeki toplam istihdamın %18.8'i, toplam işyeri sayısının %17.5'i sanayi sektörüne aittir. Türkiye sanayi sektöründeki istihdamın %2.6'sı Bölgede bulunmaktadır.
- ✓ 2011 yılı verilerine göre Türkiye Sanayi GSKD'i 316 milyar TL iken, TR83 Bölgesi'nde 6.7 Milyar TL olup, Türkiye sanayi katma değeri içindeki payı da %2.1 düzeyindedir. Bölge, 26 düzey 2 bölgesi içinde sanayi katma değerinin büyüklüğü bakımından 12'nci sırada bulunmaktadır.
- ✓ TR83 Bölgesi 2004-2011 döneminde sanayi sektörü katma değerinin artışı bakımından Türkiye sanayi katma değeri ortalamasının üzerinde performans sergilemiştir.
- ✓ 2011 yılı itibarıyla Türkiye'de kişi başına gayri safi sanayi katma değeri 4,262 TL iken TR83 Bölgesi'nde 2,470 TL seviyesinde olup, kişi başına düşen sanayi sektörü gayri safi katma değeri açısından Düzey 2 bölgeleri içinde 18'inci sırada yer almaktadır.

- ✓ Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, Türkiye imalat sanayi işletmelerinin %2.9'u, imalat sanayi çalışanlarının %1.8'i, maaş ve ücretlerin %1.3'ü, cironun %1.2'si ve yatırımların da %1'i TR83 Bölgesinde bulunmaktadır. İmalat sanayi işletme sayısı bakımından 26 Düzey 2 bölgesi içinde 13'ncü sırada yer alan TR83 Bölgesi, çalışanlar açısından 15'nci, maaş ve ücret ödemeleri, ciro ve brüt yatırımlar bakımından ise 17'nci sırada yer almaktadır.
- ✓ TR83 Bölgesinde faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin alt sektörlere göre dağılımında öne çıkan sektörler işyeri sayısı açısından gıda ürünleri imalatı, metal eşya ve mobilya sektörleri; istihdam açısından gıda, giyim eşyası, mineral ürünler (taş toprak sanayi), mobilya ve ağaç ürünleri; ciro açısından gıda, ana metal sanayi ve mineral ürünler (taş toprak sanayi); maaş ve ücret ödemeleri açısından gıda, giyim eşyası ve mineral ürünler (taş toprak sanayi); yapılan yatırımlar açısından ise gıda, mineral ürünler (taş toprak sanayi) ve ana metal sanayi olarak sıralanmaktadır.
- ✓ Bölgede yoğunlaşmanın yüksek olduğu sektörler sırasıyla gıda, giyim eşyası, mineral ürünler (taş toprak sanayi), metal eşya, mobilya ve ağaç ürünleridir.
- ✓ TR83 Bölgesi imalat sanayinin Türkiye'ye oranla uzmanlaşma katsayısı daha yüksektir; başka bir deyişle Türkiye, sektörel bazda Bölgeye oranla daha homojen bir yapıya sahiptir.
- ✓ TR83 Bölgesinde imalat sanayinde ortalama ücretler Türkiye imalat sanayi ortalamasının altında olup, Bölge, işgücü maliyeti bakımından görece avantaja sahiptir.
- ✓ TR83 Bölgesi için yapılan üç yıldız kümelenme analizi neticesinde, farklı kriterlerde 5 sektörün üç yıldız olarak "**olgun küme**" özelliği taşıdığı görülmüştür (Gıda, Ağaç ve ağaç ürünleri, Kauçuk&plastik ve Mobilya sektörleri *işyeri sayısı açısından*, Ağaç ve ağaç ürünleri ile Mineral ürünler sektörleri *istihdam açısından*).
- ✓ TR83 Bölgesinde iki yıldız olarak "**potansiyel küme**" niteliği taşıyan sektörler şunlardır: Mineral ürünler ve Metal eşya sektörleri *işyeri sayısına göre*; Gıda ve Mobilya sektörleri istihdama göre, Gıda, Mineral ürünler ve Ana metal sektörleri de *ciro* kriterine göre *potansiyel küme* özelliği göstermektedirler.
- ✓ "**Aday küme**" özelliği gösteren (tek yıldız alan) sektörler *işyeri sayısına göre* Tekstil, Giyim eşyası, Eczacılık ve Elektrikli teçhizat sektörleri; *istihdama göre* Giyim eşyası, Metal eşya ve Diğer imalatlar sektörleri; *ciro kriterine göre* ise Deri ve ürünleri, Ağaç ve ağaç ürünleri, Kâğıt ve kâğıt Ürünleri, Mobilya ve Diğer imalatlar sektörleridir.

- ✓ Amasya'da 3'lü kırılıma göre 87 sektörlü imalat sanayi analizinde (istihdam kriterinde) 2 **olgun küme**; 13'ü işyeri kriterinde 11'i de istihdam kriterinde olmak üzere 24 **potansiyel küme**; 24'ü işyeri kriterinde 15'i de istihdam kriterinde olmak üzere 39 **aday küme** mevcuttur.
- ✓ Çorum'da 3'lü kırılıma göre 87 sektörlü imalat sanayi analizinde 5'i işyeri kriterine 6'sı da istihdam kriterine göre olmak üzere 8 farklı sektörde 11 **olgun küme**; 15'i işyeri kriterinde 10'u da istihdam kriterinde olmak üzere 25 **potansiyel küme**; 17'si işyeri kriterinde 15'i de istihdam kriterinde olmak üzere 32 **aday küme** mevcuttur.
- ✓ Samsun'da 3'lü kırılıma göre 87 sektörlü imalat sanayi analizinde 8'i işyeri kriterine 6'sı da istihdam kriterine göre olmak üzere 10 farklı sektörde 14 **olgun küme**; 15'i işyeri kriterinde 16'sı da istihdam kriterinde olmak üzere 31 **potansiyel küme**; 17'si işyeri kriterinde 18'si de istihdam kriterinde olmak üzere 35 **aday küme** mevcuttur.
- ✓ Tokat'ta 3'lü kırılıma göre 87 sektörlü imalat sanayi analizinde 4'ü işyeri kriterine 3'ü de istihdam kriterine göre olmak üzere 5 farklı sektörde 7 **olgun küme**; 17'si işyeri kriterinde 11'i de istihdam kriterinde olmak üzere 28 **potansiyel küme**; 19'u işyeri kriterinde 17'si de istihdam kriterinde olmak üzere 36 **aday küme** mevcuttur.
- ✓ **TR83 Bölgesinde hizmetler sektörü en hızlı büyüyen ve GSKD'den giderek daha fazla pay alan sektör durumundadır.** TR83 Bölgesinin hizmetler sektörü GSKD'si 2004-2011 yılları arasında, Türkiye hizmetler sektörü GSKD'sinin altında büyümüştür. TR83 Bölgesi, hizmetler sektörünün büyüklüğü ve Türkiye hizmetler sektörü GSKD'sinden aldığı pay itibarıyla 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 2011 yılında 10. sırada bulunurken, kişi başına hizmetler sektörü hasılası açısından da 13. sırada yer almıştır.
- ✓ **TR83 Bölgesindeki ticari faaliyetler, genel olarak tarımsal ve hayvansal ürünler, tarıma dayalı sanayi ürünleri, maden ve taş ocaklığı faaliyetleri ile imalat sanayi ürünlerine bağlı olarak şekillenmektedir.** Amasya'da 4, Çorum'da 3, Samsun'da 6 ve Tokat'ta 5 adet olmak üzere Bölgede toplam 18 Ticaret ve Sanayi Odası bulunmaktadır. Oda sayılarına, Odalara kayıtlı üye sayılarına ve ticarete konu olan ürün çeşitlerine ve türlerine bakıldığında, Samsun ili ticari hayatının TR83 Bölgesi illeri arasında oldukça öne çıktığı, Samsun ilini sırasıyla Tokat, Çorum ve Amasya illerinin takip ettiği görülmektedir.
- ✓ **Genel olarak Karadeniz Bölgesi, tüm taşımacılık olanaklarını barındırması açısından kombine taşımacılığa uygun bir Bölge konumundadır.** Bölge, Anadolu'nun Karadeniz

Bölgesi üzerinden dünyaya açılan kapısıdır. Karadeniz'e uzanan hemen hemen tüm yollar Samsun ilinden geçerken, Samsun Limanı, diğer Karadeniz ülkeleriyle de Anadolu'nun bağlantısını sağlamaktadır. Coğrafi erişilebilirlik endeksi açısından Bölge illeri 81 il arasında oldukça ön sıralarda yer almaktadırlar. Bölge illeri arasında bu kriter açısından Çorum ili ön plana çıkmaktadır. Nüfus merkezlerine erişilebilirlik endeksi açısından Bölge illeri 81 il arasında orta sıralarda yer almaktadırlar. Çorum ili, bu kriter açısından da yine ön planda bulunmaktadır. Tarımsal ve ticari faaliyetleri ile organizasyonları, ulaşım olanakları, altyapı durumu, ayrıca planlanmış ve devam etmekte olan sosyal ve ekonomik projeleri doğrultusunda Samsun ili aracılığıyla Orta Karadeniz Bölgesi, önemli bir Lojistik Merkez olma potansiyeline sahiptir.

- ✓ **TR83 Bölgesi, sahip olduğu tarihi, kültürel, jeolojik mirasları, doğal güzellikleri ve değerleri ile turizm faaliyetleri için oldukça zengin bir potansiyel taşımaktadır.** Bölgede tarih, kültür, doğa, mağara, deniz, kış, yayla, termal ve eko-turizm olanakları bulunmaktadır. Bölgeye, kara, hava, deniz ve demiryolu ile ulaşım imkânlarının olması da turizm faaliyetlerinin gelişimi açısından oldukça önemli unsurlardır.
- ✓ **Bölgedeki konaklama tesisleri sayı ve nitelik açısından yetersiz görünmektedir.** 2013 yılı itibarıyla TR83 Bölgesinde 12 adet Turizm İşletme Belgeli tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin toplam oda sayısı 1,279, yatak sayısı ise 2,728'dir. Bu rakamlarla, TR83 Bölgesi, Türkiye genelindeki toplam turizm belgeli işletmelerden %1.1, toplam oda sayısından %0.9 ve toplam yatak kapasitesinden de %0.9 oranında pay almaktadır. Bölge genelinde 183 Belediye Belgeli Tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin toplam oda sayısı 3,935, yatak sayısı ise 8,541'dir. Bu rakamlarla, TR83 Bölgesi, Türkiye genelindeki toplam belediye belgeli konaklama tesislerinden yaklaşık olarak %2, toplam oda sayısından %1.8 ve toplam yatak kapasitesinden de %1.8 oranında pay almaktadır. TR83 Bölgesi'ndeki konaklama tesislerinin büyük bölümü Samsun ilinde bulunmaktadır.
- ✓ **Bölgenin turizm altyapısında önemli eksiklikler bulunmaktadır.**Bölge turizm altyapısında dikkat çeken en önemli eksiklikler; konaklama tesislerinin nicelik ve nitelikleri, dinlenme ve eğlence merkezlerinin yetersizliği, kültürel varlıkların korunması, nitelikli personel, turizm destinasyonlarının belirlenmemiş olması ve tanıtım konusundadır.
- ✓ **Bölgeye gelen turistlerin geceleme süreleri oldukça düşüktür.** Turistlerin Bölgedeki geceleme sürelerini artıracak turizm çeşitliliğinin yaratılması büyük önem taşımaktadır.

Bölge turizm potansiyelinin kullanılabilmesindeki en önemli etkenler; Bölge genelinde turizm sektörüne yönelik farkındalığın artırılması, turizm çeşitliliğinin sağlanması, Bölgede doğal güzellikler ve tarihi değerler üzerinden cazip turistik destinasyonların çizilmesi ve en önemlisi de tanıtım faaliyetlerinin yeterince ve etkin bir şekilde yapılabilmesi olarak sıralanabilir.

- ✓ **Bankacılık verilerinde önemli ilerlemeler kat edilmekle birlikte, TR83 Bölgesi, kredi/mevduat oranı haricinde, genellikle bankacılık göstergelerinde Türkiye ortalamasının gerisinde yer almaktadır.** Bölgede, 2013 yılı sonu itibarıyla 18 banka, 306 şube ile faaliyet göstermektedir. 306 şubenin 137'si Samsun'da bulunmaktadır. Şube başına düşen nüfus açısından tüm Bölge illeri, Türkiye ortalamalarının üzerinde değerlere sahiptirler. Kişi başına mevduat ve kredi kullanım tutarları açısından TR83 Bölgesi, Türkiye'nin oldukça gerisinde değerlere sahiptir. 2013 yılında, Bölge illeri arasında, bu veriler açısından Samsun ili ön plana çıkarken, en düşük değerlere sahip il Tokat'tır. TR83 Bölgesi illerinin tamamında, tasarruf mevduatı ağırlıklı bir mevduat yapısı bulunmaktadır. Toplam mevduat büyüklüğü içerisinde tasarruf mevduatının en ağırlıklı olduğu il Tokat, döviz tevdiat hesabının en ağırlıklı olduğu il ise Çorum'dur. TR83 Bölgesinde krediler ağırlıklı olarak ihtisas dışı kredilerden oluşmakta ve bunu da ihtisas kredileri izlemektedir. TR83 Bölgesi illeri arasında, toplam krediler içinde tarım kredilerinin oranının en yüksek olduğu il Amasya, en düşük olduğu il ise Samsun'dur. Toplam krediler içinde en yüksek mesleki kredi oranına sahip il ise Samsun'dur.
- ✓ **TR83 Bölgesi özellikle Samsun limanı, serbest bölgesi, verimli toprak yapısı ve zengin tarım potansiyeli, Karadeniz'e komşu ülkelerle olan tarihi ticari ilişkileri ve geçiş kapısı konumunda olması nedeniyle ihracat için çok büyük avantajlara sahiptir.** Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler Türkiye için stratejik bir öneme sahip olmanın yanı sıra ticari ilişkiler bakımından da artan bir potansiyel taşımaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi Türkiye'nin en önemli limanlarından birine sahip olmasına, tarımsal potansiyeline ve jeopolitik konumuna rağmen, Türkiye ihracatında düşük bir paya sahiptir.** 2013 yılı itibarıyla TR83 Bölgesi toplam ihracatı 735 milyon USD düzeyinde gerçekleşmiş olup, Türkiye toplam ihracatı içindeki payı % 0.48'dir.
- ✓ **TR83 Bölgesi ihracatından en önemli payı % 60 ile Samsun alırken, sırasıyla Çorum %26, Amasya %10 ve Tokat %4.2 pay almaktadır.**

- ✓ **TR83 Bölgesi de Türkiye gibi imalat sanayi ihracatında yoğunlaşmıştır.** Bölge ihracatının %90'ünün imalat sanayi, %6'sının tarım ve ormancılık ve %2.6'sının da balıkçılık sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Toplamda net ithalatçı konumunda olan Bölge, imalat sanayi ve balıkçılık sektörlerinde net ihracatçı konumundadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi yaklaşık 164 ülkeye ihracat yapmaktadır.** 2013 yılı ihracatında en yüksek payı alan ilk 10 ülke sırasıyla; Irak, Almanya, Azerbaycan, Hollanda, İngiltere, Rusya, BAE, Gürcistan, İspanya ve Libya'dır. Irak son yıllarda hem Türkiye hem de Bölge için önemi giderek artan bir ticari partner olmuştur.
- ✓ **Yıllar itibariyle TR83 Bölgesi'nin kişi başı ihracat rakamında önemli gelişmeler kaydedilmesine rağmen, henüz Türkiye ortalamasının çok altında bulunmaktadır.** Türkiye'de kişi başı 1,980 USD ihracat yapılırken, TR83 Bölgesi'nde sadece 271 USD kişi başı ihracat yapılmaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi dış ticaret açığı vererek net ithalatçı konumunda bulunmaktadır.** Nitekim 2013 yılında 735 milyon USD ihracata karşılık 1 milyar USD ithalat yapılmış ve 293 milyon USD dış ticaret açığı vermiştir.
- ✓ **TR83 Bölgesi illerinden Samsun, her yıl yüksek tutarda dış ticaret açığı vererek Bölgenin de açık vermesinde başat rol oynamaktadır.** Çorum ve Tokat illeri dış ticaret fazlası verirken, Amasya ise bazı yıllar açık verirken bazı yıllar fazla verebilmektedir.
- ✓ **2013 yılında Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranı %60 iken TR83 Bölgesi'nde %71'dir.** Samsun'da karşılama oranı %51 iken Amasya, Çorum ve Tokat'ta bu oran %100'ün üzerinde olup, Samsun'un dış ticaretteki domine edici konumu nedeniyle Bölge oranı da Samsun'a yakınsamaktadır.
- ✓ **TR83 Bölgesi ihracatında olduğu gibi ithalatında da Samsun başat rol oynamaktadır.** Nitekim 2013 yılı itibarıyla TR83 Bölgesi toplam ithalatının %83'ünü Samsun oluştururken, Çorum'un payı %11, Amasya'nın payı %4 ve Tokat'ın payı da %2 düzeyindedir.
- ✓ **TR83 Bölgesi ithalatı ana sektörler itibariyle değerlendirildiğinde; Türkiye ithalat yapısından farklılaştığı dikkati çekmektedir.** Nitekim Türkiye toplam ithalatının %78'i imalat sanayi ithalatı iken TR83 Bölgesi'nde imalat sanayinin payı %30.8 düzeyindedir. Yine Türkiye ithalatında tarımın ve ormancılığın payı sadece %3.1 iken, TR83 Bölgesi ithalatında tarımın ve ormancılığın payı %24.4 gibi yüksek bir düzeydedir. TR83 Bölgesi ithalatında imalat sanayi ve tarımdan sonra üçüncü sırada %23.7 pay ile toptan ve

perakende ticaret gelirken, dördüncü sırada ise %21 pay ile madencilik ve taş ocakçılığı sektörü gelmektedir. TR83 Bölgesi ithalatı ana sektörler itibariyle daha eşit bir dağılım göstermektedir.

- ✓ **TR83 Bölgesi ihracatında zaman içerisinde sektör çeşitlenmesinin arttığı, böylece daha çok sektöre dayalı bir ihracat yapısı olduğu gözlenmektedir.**
- ✓ TR83 Bölgesi ihracatında, ihraç pazarlarında ülke çeşitliliğini yıllar itibariyle artırmış ve kırılğanlıklara karşı daha az riskli bir yapıya dönüşmüştür. İthalatta ise tedarik anlamında ülke çeşitliliği azalarak daha az ülkeye dayalı bir yapıya doğru eğilim gözlenmiştir.
- ✓ **Bölge ihracatında öne çıkan sektörler;** makine ve teçhizat imalatı (%19.1), gıda ürünleri ve içecek (18.4), ana metal sanayi (%11.2), motorlu kara taşıtı ve römorklar (9.6), giyim eşyası (%7.6), tarım ve hayvancılık (%6) ve elektrikli makina ve cihazlardır (%5.7).
- ✓ **Bölge’de dış ticarete en yüksek rekabet gücüne sahip sektörler;** balıkçılık, giyim eşyası, maden kömürü, linyit ve turb, motorlu kara taşıtı ve römorklar, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları, ana metal sanayi, tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat, basım ve yayım ile gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörleri olarak sıralanmıştır.
- ✓ **TR83 Bölgesi imalat sanayi ihracatında düşük teknolojlili ürünlerin payı azalmakta; ihracatta orta yüksek teknolojlili ürünlere doğru bir dönüşümün yaşanmaktadır.**
- ✓ **TR83 Bölgesi imalat sanayi ithalatı ihracata göre daha yoğun teknoloji ürünleri kapsamakta,** başka bir anlatımla TR83 Bölgesi de Türkiye gibi daha düşük teknolojlili ürün ihraç ederken daha yüksek teknolojiye sahip ürünler ithal edilmektedir. Ancak Bölge imalat sanayi ihracatı Türkiye geneline göre daha yüksek, ithalatı ise Türkiye geneline göre daha düşük teknolojlili ürünlerden oluşmaktadır.
- ✓ **Sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından TR83 Bölgesi, düzey 2 bölgeleri arasında 15’inci sırada yer almaktadır.** Kalkınma Bakanlığı SEGE-2011 çalışmasının sonuçlarına göre, 11 düzey 2 bölgesi ortalamasının (0,3653) üzerinde bir endeks değerine sahip iken, TR83 Bölgesi ortalamasının altında endeks değerine sahiptir. Bununla birlikte TR83 Bölgesi’nin, 2003-2011 dönemi itibarıyla olumlu bir gelişim gösterdiği dikkati çekmektedir. SEGE-2003 çalışması sonuçlarına göre TR83 Bölgesi, bölgeler arası sıralamada 18’inci

sırada bulunmaktaydı. Bölge illerine bakıldığında; en yüksek SEGE değerine sahip ilin Samsun, en düşük SEGE değerine sahip ilin ise Tokat olduğu görülmektedir.

- ✓ **TR83 Bölgesi illeri, İnsani Gelişmişlik Endeksi düzeyi açısından iller arası sıralamada, orta insani gelişme grubunda yer almaktadırlar.** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılan “2004 İnsani Gelişme Raporu”ndaki illere ait İGE değerinden hareketle, Kalkınma Bankası A.Ş. ESAM tarafından hesaplanan bölge İGE değerine göre, TR83 Bölgesi Düzey 2 Bölgeleri arasında 14. sırada yer almaktadır. TR83 Bölgesi, Düzey 2 bölgeleri arasında, eğitim endeksi açısından 17. sırada, GSYİH endeksi açısından 15. sırada ve yaşam beklentisi endeksi açısından ise 12. sırada yer almaktadır. İGE değeri itibarıyla Samsun, Türkiye geneli içinde 27’nci sırada yer alırken, Çorum 37’nci, Amasya 40’inci ve Tokat 57’nci sırada yer almaktadır.
- ✓ **Gayrisafi katma değer (GSKD) büyüklüğü açısından, TR83 Bölgesi, Türkiye GSKD’sinden %2.7 oranında pay almakta ve 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 11. sırada bulunmaktadır.** Kişi başına düşen GSKD büyüklüğü açısından ise TR83 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 2004 yılında 3,549 USD ile 17. sırada yer alırken, 2011 yılında 6,762 USD ile 15. sıraya yükselmiştir.
- ✓ **TR83 Bölgesi illeri, gelişim bileşenlerinin bulunabilirliği açısından kısmen yeterli bir görünüm arz etmektedir.** Temelde kuruluş yeri faktörlerini içeren ve yatırımların karlılığı ve verimliliği üzerinde etkili olan **Samsun** ili için belirlenen 21 gelişim bileşeninin 13’ünün yeterli, 7’sinin kısmen yeterli, 1’inin yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. **Çorum** ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 10’unun yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 4’ünün yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. **Amasya** ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 12’sinin yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 2’sinin yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. **Tokat** ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 11’inin yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 3’ünün yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. Bölgede gelişim bileşenleri açısından yetersiz düzeyde olan faktör bileşenlerinin gerek mevcut projelerle gerekse yeni projelerle geliştirilebilir olduğu düşünülmektedir.
- ✓ **TR83 Bölgesinin sektörel gelişme eksenleri tarım, turizm, imalat sanayi, lojistik ve yenilenebilir enerji alanlarındadır. Bölge illerinin sahip olduğu kaynaklar ve bu kaynakların kullanılabilme potansiyelleri ve ayrıca yeni teşvik sisteminde belirlenen sektörel teşvikler dikkate alındığında, Bölgenin ve Bölge illerinin bu beş ana sektör**

çerçevesinde gelişme potansiyelinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sektörel gelişme eksenleri, Bölgenin tarım, tekstil gibi geleneksel yapı arz eden sektörlerini kapsadığı gibi, aynı zamanda yeni gelişim alanlarını içeren sektörleri de kapsamaktadır.

- ✓ **TR83 Bölgesi illeri için önerilen yatırım konularını tespiti için çok sayıda teknik eşanlı olarak kullanılmıştır.** Yatırım konularının tespitinde öncelikle illerin sahip olduğu kaynaklar ve bu kaynakların kullanılabilme potansiyelleri dikkate alınmakla birlikte, imalat sanayine ilişkin yatırım önerilerinin belirlenmesinde sektörel performans değerlendirmesi, girdi-çıkıktı analizi, yatırım eğilimi, sektörel yoğunlaşma ve kümelenme analizi gibi farklı teknikler kullanılmıştır. Yörenin iktisadi yapısı ile Türkiye'nin iktisadi yapısı arasındaki benzeşme ve/veya farklılıkların tespit edilmesiniteminen, illerde öne çıkan ve üretimde ağırlık kazanan sektörlerin belirlenmesi amacıyla sabit sermaye yatırımları da sektörler itibarıyla analiz edilmiştir.
- ✓ **Tespit edilen yatırım konularının değerlendirilmesinde (notlanmasında) ise "Kuruluş Yeri Faktörleri" analizi kullanılmıştır.** Değerlendirmede, tarım, sanayi ve turizm-lojistik sektörüne yönelik olmak üzere üç ayrı değerlendirme kriteri uygulanmıştır. Her bir yatırım konusu kendi kategorisindeki kuruluş yeri faktörleri açısından değerlendirilerek, il açısından uygun olup olmadığı belirlenmiştir.
- ✓ **Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illeri için 2023 yılına yönelik geliştirilen bir senaryo için etki analizi yapılmıştır.** İllerin ihracatçı sektörleri, ihracat potansiyeli taşıyan sektörleri ve turizm gelirleri için 2023 yılı için bir senaryo bazında hedefler belirlenerek, bu hedeflerin gerçekleşmesi durumunda herbir il içinde gerçekleşecek üretim tutarı ve il dışından tedarik edilmesi gereken üretim ihtiyacı belirlenmiştir. Bu sayede gelecek dönem hedeflerinin gerçekleşmesi için (gerçekleşmesi durumunda) TR83 Bölgesi illerinde hangi sektörlerde ne kadar üretim gerçekleşeceği ve hedefin karşılanması için hangi sektör ürünlerinden ne kadarının il dışından karşılanacağı hesaplanmıştır. Etki analizi ile, ilde seçilecek hedef sektörlerin belirlenmesi durumunda bu sektörlerle etkileşimde olan sektörlerin ne ölçüde gelişmesi gerekeceği, hedef sektörün tetiklediği diğer sektörlerin hangileri olduğu da belirlenmiştir.
- ✓ **Yapılan değerlendirmeler neticesinde Amasya için 47, Samsun için 61, Tokat ve Çorum için ise 45 yatırım konusu önerilmiştir.** İllerin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak NACE Revize 2 faaliyet sınıflaması bazında

üçlü kırılıma göre belirlenen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır.

- ✓ Yörenin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak NACE Revize 2 faaliyet sınıflaması bazında üçlü kırılıma göre belirlenen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır.
- ✓ Amasya için belirlenen 48 faaliyet alanınının 6'sı A grubunda, 42'si ise B grubunda yer almaktadır. (buradaki "A" grubu; "AA", "BA", "CA" ve ilgili faaliyet konusunun performans değerlendirmesi olmadığı için yalnızca kuruluş yeri faktörlerine göre belirlenen "A" grubunun toplamını, "B" grubu ise "AB", "BB", "CB" ve yine ilgili faaliyet konusunun performans değerlendirmesi olmadığı için yalnızca kuruluş yeri faktörlerine göre belirlenen "B" grubunun toplamını ifade etmektedir).
- ✓ Çorum için belirlenen 55 faaliyet alanınının 4'ü A grubunda, 51'i ise B grubunda yer almaktadır.
- ✓ Samsun için belirlenen 61 faaliyet alanınının 8'i A grubunda, 53'ü ise B grubunda yer almaktadır.
- ✓ Tokat için belirlenen 46 faaliyet alanınının 7'si A grubunda, 39'u ise B grubunda yer almaktadır.
- ✓ **Çorum** yüksek imalat sanayi kapasitesine sahip bulunmaktadır. Özellikle makine, metal eşya ve mobilya imalatı sektörlerinde geleceğe umutla bakılabilir. Altın rafineri ve takı-süs eşyası üretiminde, meslek yüksek okulunu da kurarak ihtisaslaşması beklenmektedir. Savunma sanayi alanında kendine güveni ve iddiası olan il, otomotiv yan sanayi ve savunma sanayi alanlarında özendirme ve teşvik beklemektedir. Bu zamana kadar öz kaynaklarıyla atılımlar gerçekleştiren yerel girişimciler, kamunun yönlendirmesi ve perspektif sunması durumunda yeni yatırımlara hazır durumdadır.
- ✓ **Amasya** turizm ve entegre tarımla sermaye birikimi sağlayarak sosyoekonomik kalkınmasını gerçekleştirebileceği düşünülmektedir. Özellikle Besi OSB'nin de etkin şekilde devreye girmesi ilin kalkınması için itici güç olacaktır. Amasya, turizmle birlikte sağlıkta rehabilitasyon merkezi olarak da hizmet verebilir. İlin turizm kaynaklarınının tanıtımına ağırlık verilmelidir.

- ✓ **Samsun**, tarımı, imalat sanayisi, turizm potansiyeli ve limanıyla Karadeniz Bölgesinin çekim merkezi konumundadır. Bölge, sağlık altyapısı ile de çevre illerinin sağlık talebini karşılayarak, sağlık turizmi açısından önemli bir üs konumuna yükselmektedir. Katma değer in ilde kalması için, verimli topraklarından elde edilen çok çeşitli tarımsal ürün potansiyelinin, birincil ürün satışından ziyade, kaliteli ve standart üretim yapılarak kurumsal firmalarca değerlendirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.
- ✓ **Tokat** ilinin en önemli avantajları bakir yatırım alanlarına sahip olması, çok çeşitli tarımsal ürün yelpazesi ve teşvik sisteminde 5. bölgede bulunmasıdır. Özellikle OSB’de yapılan yatırımlarda cazip teşvik araçlarına sahip olan Tokat, tarımsal sanayi ve başta tekstil ve metal eşya sektörleri olmak üzere imalat sanayi için elverişli koşullara sahiptir. Büyük bir turizm potansiyeli bulunan il, daha fazla ve daha etkili tanıtımla turizm değerlerini daha etkili kullanabilecektir.
- ✓ **Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)**’nın yatırımcıları cesaretlendiren ilgisi ve destekleri bu iller için büyük avantajdır.

GİRİŞ

Sahip olduğu yaklaşık on beş bin yıllık tarihi ve zengin kültür mirasıyla uluslararası bir önemi haiz olan, birçok uygarlığın geçiş ve kesişme noktasında bulunan TR83 Bölgesi, kültürel zenginliğiyle, çağlardır cazibe merkezi olma konumunu sürdürmüştür. Bozulmamış tarihi ve doğal güzellikleri içinde barındıran, denize kıyısı olan, yeraltı ve yerüstü kaynaklara sahip bulunan, belli bir sanayi kültürü kazanmış olan Bölge, ülkemizin ekonomik açıdan gelişmeye açık ve önemli bir potansiyel taşıyan bölgelerinden birisidir.

Bu çalışmada TR83 Bölgesi illerinden Çorum' un sosyoekonomik yapısı incelenerek, çok yönlü profilinin çıkarılması, böylece il için uygun yatırım konularının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde, TR83 Bölgesinin ekonomik ve sosyal durum profilini özetleyen belirli göstergeler, Bölgeye ve Bölge illerine ait istatistikler, Türkiye ile karşılaştırmalı olarak verilmiş ve kümelenme analizi yapılmıştır. . İkinci bölümde Çorum'un SWOT analizine göre güçlü ve zayıf yönleri, Çorum için fırsatlar ve tehditler irdelendikten sonra, TR83 Bölgesi illerinin gelişim bileşenlerinin bulunabilirliği incelenmiştir.

Nihayet çalışmanın en belirleyici bölümlerinden ve bir bakıma diğer bölümlerin bir nevi sonucu hükmünde olan üçüncü bölümde, Çorum için önerilen yatırım konularının tespit edilmesi, yatırım eğilimlerinin ve ilin potansiyel taşıyan/taşıyabilecek faaliyet konularının belirlenmesi amacıyla; yatırım eğilimi, sektörlerarası etkileşim, sektörel performans ve kümelenme gibi çeşitli analizler yapılarak, çıkan sonuçlara göre yatırım önerilerinin değerlendirme kriterlerine ve kuruluş yeri faktörlerine göre analizi yapılmıştır. Bu bölümün sonunda Çorum ili için belirlenen yatırım konuları kuruluş yeri faktörlerine göre puanlanarak yatırım konularının aldığı notlar belirtilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Çorum ili için önerilen yatırım konularından öne çıkanların sektörlerarası etkileşim ve sektörlerarası bağlantıları hesaplanarak, bu yatırım konularının sektörel karakteristikleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu bölümde, ayrıca, Çorum için 2023 yılı hedeflenerek gerçekleştirilen bir senaryoya göre, ilde ihracat potansiyeli taşıyan sektörlerin belirlenen ihracat hedeflerini gerçekleştirmeleri durumunda ilin ekonomisinde yaratacağı etkiler ve ilin dışarıdan tedarik edeceği sektörel üretimler belirlenmiştir.

Çalışma, genel değerlendirme ve sonuç bulgularının yer aldığı beşinci bölümle sona ermektedir.

1. TR83 BÖLGESİ EKONOMİK VE SOSYAL DURUM PROFİLİ

	Türkiye	TR83 Bölgesi	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
COĞRAFİ VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER						
Yüzölçümü (km ²)	783,562	37,937	5,704	12,796	9,364	10,073
Nüfus (2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre)	76,667,864	2,714,575	321,977	532,080	1,261,810	598,708
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (2012–2013) (Binde)	13.66	-1,27	-0.95	3.96	7.99	-25.2
Nüfus Yoğunluğu (2013) (kişi/ km ²)	100	72	57	42	139	60
Şehirleşme Oranı (2013) (Yüzde)	91.35	81.23	67.08	69.38	100.00	59.82
Net Göç Hızı (2012–2013) (Binde)	-	-11.21	-7.05	-8.21	-3.05	-32.99
EĞİTİM GÖSTERGELERİ						
Okur-Yazar Nüfus Oranı (2013-2014) (Yüzde)	96.04	96.19	96.10	94.14	96.86	96.64
İlkokulda Okullaşma Oranı (2013-2014) (Yüzde)	99.6	-	98.7	98.3	99.9	92.9
Erkek (Yüzde)	99.5	-	98.4	98.1	99.8	92.6
Kız (Yüzde)	99.6	-	98.9	98.6	99.9	93.1
Ortaokulda Okullaşma Oranı (2013-2014) (Yüzde)	94.5	-	97.0	93.6	96.3	88.0
Erkek (Yüzde)	94.6	-	97.1	93.1	96.5	88.3
Kız (Yüzde)	94.5	-	96.8	94.1	96.1	87.8
Ortaöğretimde Okullaşma Oranı (2013-2014) (Yüzde)	76.7	-	85.6	71.9	73.7	68.4
Erkek (Yüzde)	77.2	-	87.4	72.6	73.7	69.8
Kız (Yüzde)	76.1	-	83.8	71.3	73.6	66.9
İSTİHDAM GÖSTERGELERİ						
İşgücüne Katılma Oranı (2013) (Yüzde)	50.8	50.7	50.7	52.0	50.5	49.9
İstihdam Oranı (2013) (Yüzde)	45.9	47.4	47.4	48.9	47.2	46.7
İşsizlik Oranı (2013) (Yüzde)	9.7	6.5	6.6	5.9	6.6	6.6
Tarımda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2013) (Yüzde)*	23.6	42.2				
Sanayide Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2013) (Yüzde)*	26.4	18.8				
Hizmetlerde Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (2013) (Yüzde)*	50.0	39.0				
SAĞLIK GÖSTERGELERİ						
Hastane Sayısı (2012) (Adet)	1,483	66	7	16	29	14
Yüz Bin Kişiye Düşen Yatak Sayısı (2012) (Adet)	265	303	270	277	331	286
Toplam Hekim Sayısı (2012) (Kişi)	129,772	4,234	388	626	2,381	839

	Türkiye	TR83 Bölgesi	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
SANAYİ SEKTÖRÜ GÖSTERGELERİ						
GSKD İçinde Sanayinin Payı (Cari Fiyatlarla) (2011) (Yüzde)*	27.5	21.8				
Sanayi GSKD Türkiye Sanayi GSKD İçindeki Payı (%)*	100.0	2.1				
Kişi Başına Sanayi Gayri Safi Katma Değeri (2011) (TL)*	4,262	2,470				
İmalat Sanayi İşyeri Sayısının Türkiye İmalat Sanayisi İçindeki Payı (2011) (Yüzde)	100.0	3.3				
Marka, Patent, Faydalı Model ve Endüstriyel Tasarım Başvuruları (2013)	109,502	1,363	128	334	761	140
TARIM SEKTÖRÜ GÖSTERGELERİ						
Tarım Alanlarının Toplam Alan İçindeki Payı (2013) (Yüzde)	30	43	45	45	45	37
Kişi Başına Düşen Bitkisel Üretim Değeri (TL-2013)	1,206	2,005	2,908	1,845	1,732	2,237
Kişi Başına Düşen Hayvansal Ürünler Üretim Değeri (TL-2013)	528	386	407	559	283	436
Kişi Başına Düşen Canlı Hayvan Değeri (TL-2013)	752	1,022	1,257	1,256	769	1,220
GSKD İçinde Tarımın Payı (Cari Fiyatlarla) (2011) (Yüzde)*	9.0	18.5				
Kişi Başına Tarım Gayri Safi Katma Değeri (2011) (TL)*	1,352	2,114				
Traktör Başına Düşen Arazi (2013) (dekar)	196	121	118	205	89	94
Hektar Başına Düşen Kimyevi Gübre (2013) (kg)	244	218	221	155	341	180
BANKACILIK GÖSTERGELERİ						
Banka Sayısı	45	18	13	15	18	13
Banka Şube Sayısı (2013) (Adet)	11,021	306	40	65	137	64
Şube Başına Düşen Ortalama Nüfus (2013) (Kişi)	6,957	8,871	8,049	8,186	9,210	9,355
Şube Başına Düşen Ortalama Mevduat (2013) (Bin TL)	85,592	35,690	28,344	35,927	43,665	22,972
Şube Başına Düşen Ortalama Kredi (2013) (Bin TL)	91,622	60,252	55,332	56,716	69,156	48,944
Kişi Başına Düşen Banka Mevduatı (2013) (TL)	11,506	4,023	3,521	4,388	4,741	2,456
Kişi Başına Düşen Banka Kredisi (2013) (TL)	12,501	6,792	6,873	6,929	7,454	5,231
Kredi/Mevduat Oranı (2013) (Yüzde)	109	169	195	158	157	213

	Türkiye	TR83 Bölgesi	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
TURİZM SEKTÖRÜ GÖSTERGELERİ						
Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesis Sayısı (2013) (Adet)	4,038	64	18	9	27	10
Tesis Sayısının Türkiye İçindeki Payı (2013) (Yüzde)	-	1.6	0.4	0.2	0.7	0.3
Turizm İşletme Belgeli Tesislerin Yatak Kapasitesi (2013) (Adet)	1,051,161	7,370	1,258	1,201	4,148	763
Yatak Sayısının Türkiye İçindeki Payı (2013) (Yüzde)	-	0.7	0.1	0.1	0.4	0.1
Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Doluluk Oranı (2013) (Yüzde)	52.6	32.0	29.2	28.8	34.1	30.3
Belediye Belgeli Tesis Sayısı (2013)	9,196	183	38	40	77	28
Belediye Belgeli Tesislerin Yatak Kapasitesi (2013)	497,728	8,541	1,501	2,267	3,238	1,535
Belediye Belgeli Tesislerde Doluluk Oranı (2013) (Yüzde)	32.8	33.8	20.6	34.1	43.6	25.7
DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ						
Dış Ticaret Hacmi (2013) (Milyon USD)	403,464	1,763	114	303	1,293	53
Dış Ticaret Dengesi (2013) (Milyon USD)	-99,859	-293	33	79	-415	9
İhracat (2013) (Milyon USD)	151,803	735	74	191	439	31
Kişi Başına Düşen İhracat (2013) (USD)	1,980	271	229	359	348	52
İthalat (2013) (Milyon USD)	251,661	1,028	41	112	854	22
Kişi Başına Düşen İthalat (2013) (USD)	3,282	379	126	210	677	37
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (2013) (Yüzde)	60	71	181	171	51	143
İhracatçı Firma Sayısı	60,117	451	38	125	248	40
İthalatçı Firma Sayısı	67,089	479	51	110	270	48
DIĞER GÖSTERGELER						
Yatırım Teşvik Belgesi(2001-2014 Eylül) (Adet)	45,751	1,231	202	266	478	285
Teşvikli Belge Sayısının Türkiye İçindeki Payı(Yüzde)**	100.0	2.7	0.4	0.6	1.0	0.6
Yatırım Teşviklerinde Sabit Yatırım Tutarı(Bin TL)**	462,195	9,344	1,175	1,384	5,251	1,533
Sabit Yatırım Tutarının Türkiye İçindeki Payı (Yüzde)**	100.0	2.0	0.3	0.3	1.1	0.3
Yatırım Teşviklerinde Öngörülen İstihdam**	1,813,613	38,420	5,056	8,959	14,704	9,701
Teşvikli İstihdamının Türkiye İçindeki Payı (Yüzde)**	100.0	2.1	0.3	0.5	0.8	0.5
Kamu Yatırım Harcamaları (2013) (Bin TL)	52,881,620	747,599	155,451	135,317	320,009	136,822
Kamu Yatırım Harcamasının Türkiye İçindeki Payı (2013) (Yüzde)	-	1.41	0.29	0.26	0.61	0.26
Kişi Başına Düşen Kamu Yatırım Harcaması (2013) (TL)	689.7	275.4	482.8	254.3	253.6	228.5

** : (2001-2014 Eylül)

1.1. Çorum İlinde 3'lü Dijitte İmalat Sanayi Kümelenme Analizi

Bu bölümde Çorum ili için güncel olması nedeniyle SGK istihdam verileri ile imalat sanayi sektörlerini kapsayan kümelenme analizi yapılacaktır. “Üç Yıldız Tekniği” kullanılarak yapılan kümelenme analizi daha önceki bölümde ayrıntılı olarak anlatıldığından burada sonuçlar üzerinden değerlendirme yapılmış ve analizin kuramsal çerçevesine değinilmemiştir.

Üç yıldız tekniği hemen tüm uygulamalarda sektörel istihdamlar (kısıtlı sayıdaki bazı çalışmalarda işyeri sayısı) temel olarak alınmaktadır. TR83 Bölgesi illeri için yapılacak analizde ise hem istihdam hem de işyeri sayısı verileri kullanılacak ve üç yıldız tekniği uygulanacaktır. Üç yıldız analizinde üç temel kriter seçilmekte ve her sektör (bölge) için bu kriterlerin değerleri hesaplanmaktadır. Bu kriterleri ifade etmek gerekirse;

Büyüklik (Size) (e_i/E_i): İldeki sektör verisinin, sektörün toplam (Türkiye) verisine oranı,

Baskınlık (Dominance) (e_i/e_n): İldeki sektör verisinin, il toplam verisine oranı,

Uzmanlaşma (Specialization) [$(e_i/e_n) / (E_i/E_n)$]: Sektörün ildeki payının, sektörün ülkedeki payına oranını göstermektedir. Burada;

e_i :İldeki i sektörü değerini,

E_i : i sektörünün Türkiye toplam değerini,

e_n :İlin toplam değerini,

E_n : Türkiye toplam değerini, ifade etmektedir.

Üç yıldız analizinde, her bir kriter (büyüklik, baskınlık ve uzmanlaşma) için bir eşik değer belirlenmekte ve kriterin hesaplanan değeri bu eşik değerini aşarsa, ilgili sektör bu kriterden bir yıldız almaktadır. İller bazında analiz edilen sektörler eşik değeri aştığı her kriter bazında bir yıldız aldığından, herhangi bir kriterin eşik değerini aşan sektör bir yıldız, herhangi iki kriterin eşik değerini aşan sektör iki yıldız, üç kriterde de eşik değerini aşan sektör üç yıldız almaktadır. Üç yıldız alan sektörün o bölgede “kümelenme” gösterdiği kabul edilmektedir.

Çorum için yapılacak bu değerlendirmede eşik değerleri şu yöntemle belirlenmiştir:

- Analiz imalatsanayi sektörlerini kapsayacağından imalat sanayi işyeri ve istihdam rakamları dikkate alınmıştır. İl bazında SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) verileri¹ kullanılarak NACE Rev. 2 dörtlü sektör kırılımında temin edilen veriler üçlü kırılıma göre yeniden düzenlenerek hesaplamalar yapılmıştır².
- Türkiye’de tüm sektörler dahil toplam 272 sektör verisi olup, TR83 Bölgesinde üçlü kırılıma göre verisi bulunan sektör sayısı 252’dir. Türkiye verileri Bölge verileri ile eşleştirilmiş ve 252 alt sektör verisi ve bunların toplamı üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu 238 sektörün 87’si imalat sanayi alt sektörüdür.
- TR83 Bölgesi illeri için eşik değerin belirlenmesinde;
 - o *Büyüklik kriteri için, illerdeki ilgili sektörün sektör Türkiye toplamı içindeki payı (e_i/E_i) kriteri için toplam 81 Düzey 3 bölgesi (il) olduğundan ve her bir ildeki ilgili sektörün ülke geneli içindeki payının beklenen değeri ($1/81=0.012346$) olacağından, bu değer büyüklik kriteri için eşik değer olarak alınmıştır.*
 - o *Baskınlık kriteri için (e_i/e_n), değerlendirmeye alınan 87 imalat sanayi alt sektörü bulunduğu ve her bir alt sektörün ildeki payının beklenen değeri de ($1/87=0.0114943$) olacağından, bu değer eşik değer olarak kabul edilmiştir.*
 - o *Uzmanlık katsayısı için de $[(e_i/e_n) / (E_i/E_n)]$ beklenen değer 1 olacağından (sektörün ildeki payının sektörün ülkedeki payına oranının eşit olması bekleneceğinden), eşik değer olarak 1 alınmıştır.*

Çalışmada kullanılan üç yıldız analizinde, yalnızca eşik değerlerini aşan sektörlerin dikkate alındığı bir kez daha vurgulanmalıdır. Sektörlerin aldıkları yıldızlara göre kümelenme karakteristiklerinin isimlendirilmesinde; üç yıldız alan sektörler için “olgun kümeler”, iki yıldız alan sektörler için “potansiyel kümeler” ve tek yıldız alan sektörler için de “aday kümeler” ifadeleri kullanılacaktır.

Analiz sonuçları Çorum için aşağıda verilmiştir.

Çorum için işyeri sayısı ve istihdam kriterlerine göre yapılan kümelenme analizi sonuçlarına göre kümelenme özelliği gösteren alt sektörlerin hangi kriterden kümelenme özelliği gösterdikleri Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

¹Hesaplamalar Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı’ndan temin edilen 2012 verileri kullanılarak yapılmıştır. Bu kapsamda, “istihdam” terimi ilgili işyerlerine kayıtlı ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı tüm kişileri ifade etmektedir.

² Hangi sektöre ait olduğu belirtilmemiş veriler, veri tabanından çıkartılmıştır.

Tablo 1: Çorum İlinde İşyeri Sayısına Göre Kümelenme Özelliği Gösteren Sektörler

Sektörler	1 Yıldız			2 Yıldız			3 Yıldız	Küme Durumu
	büyüklik	baskınlık	uzmanlaşma	büyük-baskınlık	büyük-uzman.	baskın-uzman.	büyüklik-bask.-uzm.	
101-Etin işlenmesi ve saklanması	-			-		X		Potansiyel
106-Öğütülmüş tahıl ürünleri	-			-			X	Olgun
107-Fırın ve unlu mamuller imalatı	-			-		X		Potansiyel
108-Diğer gıda maddelerinin işlenmesi	-			-		X		Potansiyel
109-Hazır hayvan yemleri imalatı	-			-			X	Olgun
141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı	-	X		-				Aday
152-Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı	-	X		-				Aday
161-Ağaçların biçilmesi ve pilasması	-			-		X		Potansiyel
162-Ağaç, mantar, kamış ve diğer bitkilerin işlenmesi	-	X		-				Aday
171-Kağıt hamuru, kağıt ve diğer ürünlerin imalatı	-			-	X			Potansiyel
181-Basım ve basım ile ilgili makine imalatı	-	X		-				Aday
201-Temel kimyasal maddelerin imalatı	-		X	-				Aday
211-Temel eczacılık ürünleri imalatı	-			-	X			Potansiyel
222-Plastik ürünlerin imalatı	-	X		-				Aday
232-Ateşe dayanıklı (refrakter) malzemelerin imalatı	-		X	-				Aday
233-Kilden inşaat malzemelerinin imalatı	-			-			X	Olgun
234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı	-		X	-				Aday
235-Çimento, kireç ve alçı imalatı	-		X	-				Aday
236-Beton, çimento ve alçı ürünlerinin imalatı	-			-		X		Potansiyel
237-Taş ve mermerin kesilmesi	-	X		-				Aday
239-Aşındırıcı ürünlerin ve balmakın imalatı	-		X	-				Aday
251-Metal yapı malzemelerinin imalatı	-	X		-				Aday
256-Metallerin işlenmesi ve imalatı	-			-		X		Potansiyel
259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	-			-		X		Potansiyel
261-Elektronik bileşenlerin imalatı	-		X	-				Aday
275-Ev aletleri imalatı	-		X	-				Aday
281-Genel amaçlı makinelerin imalatı	-		X	-				Aday
282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı	-			-		X		Potansiyel
283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	-			-			X	Olgun
284-Metal işleme makinelerinin imalatı	-		X	-				Aday
289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı	-			-		X		Potansiyel
292-Motorlu kara taşıtların imalatı	-			-			X	Olgun
310-Mobilya imalatı	-	X		-				Aday
323-Spor malzemelerinin imalatı	-			-	X			Potansiyel
331-Fabrikasyon metal ürünlerinin imalatı	-			-		X		Potansiyel
332-Sanayi makine ve ekipmanlarının imalatı	-		X	-				Aday

Kaynak : SGK verileri baz alınarak Müdürlüğümüzde oluşturulmuştur.

Tablo 2: Çorum İlinde İstihdam Sayısına Göre Kümelenme Özelliği Gösteren Sektörler

Sektörler	1 Yıldız			2 Yıldız			3 Yıldız	Küme Durumu
	büyük	baskınlık	uzmanlaşma	büyük-baskınlık	büyük-uzman.	baskın-uzman.	büyük-bask.-uzm.	
106-Öğütülmüş tahıl ürünleri,	-			-			X	Olgun
107-Fırın ve unlu mamuller im	-			-		X		Potansiyel
108-Diğer gıda maddelerinin	-	X		-				Aday
109-Hazır hayvan yemleri im	-			-			X	Olgun
141-Kürk hariç, giyim eşyası	-			-		X		Potansiyel
152-Ayakkabı, bot, terlik vb.	-			-		X		Potansiyel
161-Ağaçların biçilmesi ve pl	-			-		X		Potansiyel
162-Ağaç, mantar, kamyş ve i	-			-		X		Potansiyel
171-Kağıt hamuru, kağıt ve n	-			-			X	Olgun
172-Kağıt ve mukavva ürünle	-			-		X		Potansiyel
211-Temel eczacılık ürünleri i	-			-	X			Potansiyel
222-Plastik ürünlerin imalatı	-	X		-				Aday
232-Ateşe dayanıklı (refrakte	-		X	-				Aday
233-Kilden inşaat malzemele	-			-			X	Olgun
234-Diğer porselen ve seram	-			-			X	Olgun
235-Çimento, kireç ve alçı im	-		X	-				Aday
236-Beton, çimento ve alçıda	-			-		X		Potansiyel
239-Aşındırıcı ürünlerin ve ba	-			-	X			Potansiyel
244-Değerli ana metaller ve	-		X	-				Aday
252-Metal tank, rezervuar ve	-		X	-				Aday
256-Metallerin işlenmesi ve l	-			-		X		Potansiyel
259-Diğer fabrikasyon metal	-	X		-				Aday
281-Genel amaçlı makineleri	-	X		-				Aday
282-Genel amaçlı diğer maki	-	X		-				Aday
283-Tarım ve ormancılık mak	-		X	-				Aday
289-Diğer özel amaçlı makin	-			-			X	Olgun
292-Motorlu kara taşıtları ka	-		X	-				Aday
310-Mobilya imalatı	-	X		-				Aday
323-Spor malzemeleri imalat	-		X	-				Aday
325-Tıbbi ve dişçilik ile ilgili a	-		X	-				Aday
331-Fabrikasyon metal ürünlü	-	X		-				Aday

Kaynak : SGK verileri baz alınarak Müdürlüğümüzde oluşturulmuştur.

Çorum'da 3'lü kırılıma göre 87 sektörlü imalat sanayi analizinde 5'i işyeri kriterine 6'sı da istihdam kriterine göre olmak üzere 8 farklı sektörde 11 **olgun küme**; 15'i işyeri kriterinde 10'u da istihdam kriterinde olmak üzere 25 **potansiyel küme**; 17'si işyeri kriterinde 15'i de istihdam kriterinde olmak üzere 32 **aday küme** mevcuttur. Kümelenme özelliği taşıyan sektörler ve kümelendikleri kriterler aşağıda özetlenmiştir:

Tablo 3: Çorum İmalat Sanayi Sektörlerinin Kümeleneşmesi

	Hangi Katsayılara Göre	Hangi Kriteria Göre	Sektörler
Olgun Küme	Büyükölük, Baskınlık, Uzmanlık	İşyeri Sayısı	106-Öğütölmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı, 109-Hazır hayvan yemleri imalatı 233-Kilden inşaat malzemeleri imalatı 283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı 292-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
		İstihdam	106-Öğütölmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı, 109-Hazır hayvan yemleri imalatı 171-Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva imalatı 233-Kilden inşaat malzemeleri imalatı 234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı 289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
Potansiyel Küme	Büyükölük ve Baskınlık	İşyeri Sayısı	
		İstihdam	
	Büyükölük ve Uzmanlık	İşyeri Sayısı	171-Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva imalatı 211-Temel eczacılık ürünleri imalatı 323-Spor malzemeleri imalatı
		İstihdam	211-Temel eczacılık ürünleri imalatı 239-Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	Baskınlık ve Uzmanlık	İşyeri Sayısı	101-Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı, 107-Fırın ve unlu mamuller imalatı, 108-Diğer gıda maddelerinin imalatı, 161-Ağaçların biçilmesi ve planyalanması, 236-Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı, 256-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme, 259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı, 282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı, 289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı, 331-Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı
		İstihdam	107-Fırın ve unlu mamuller imalatı, 141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı, 152-Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı 161-Ağaçların biçilmesi ve planyalanması, 162-Ağaç, mantar, karnış ve örgü malzeme ürünü imalatı, 172-Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı, 236-Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı, 256-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme
Aday Küme	Büyükölük	İşyeri Sayısı	
		İstihdam	
	Baskınlık	İşyeri Sayısı	141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı, 152-Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı, 162-Ağaç, mantar, karnış ve örgü malzeme ürünü imalatı, 181-Basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri, 222-Plastik ürünlerin imalatı 237-Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi, 251-Metal yapı malzemeleri imalatı 310-Mobilya imalatı
		İstihdam	108-Diğer gıda maddelerinin imalatı, 222-Plastik ürünlerin imalatı, 259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı, 281-Genel amaçlı makinelerin imalatı 282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı 310-Mobilya imalatı, 331-Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı
	Uzmanlık	İşyeri Sayısı	201-Temel kimyasal maddelerin, kimyasal gübre ve azot bileşikleri, birincil formda plastik ve sentetik kauçuk

		<p>imalatı, 232-Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı 234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı 235-Çimento, kireç ve alçı imalatı, 239-Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, 261-Elektronik bileşenlerin ve devre kartlarının imalatı, 275-Ev aletleri imalatı, 281-Genel amaçlı makinelerin imalatı 284-Metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı 332-Sanayi makine ve ekipmanlarının kurulumu</p>
	İstihdam	<p>232-Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı 235-Çimento, kireç ve alçı imalatı, 244-Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı 252-Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı 283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı 292-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı 323-Spor malzemeleri imalatı, 325-Tıbbi ve dişçilik ile ilgili araç ve gereçlerin imalatı</p>

1.2. Çorum İlinde Tüm Sektörler İçin Kümelenme Analizi

2.3.2.3. Çorum Sanayi Yoğunlaşması ve Kümelenmesi bölümünde imalat sanayi için yapılan kümelenme analizi, bu bölümde SGK verileri ile iktisadi faaliyet kollarının tamamını kapsayacak şekilde tüm sektörler için yapılacaktır. “Üç Yıldız Tekniği” kullanılarak yapılan kümelenme analizi daha önceki bölümlerde³ ayrıntılı olarak anlatıldığından burada sonuçlar üzerinden değerlendirme yapılmış ve analizin kuramsal çerçevesine değinilmemiştir.

Üç yıldız tekniği hemen tüm uygulamalarda sektörel istihdamlar (kısıtlı sayıdaki bazı çalışmalarda işyeri sayısı) temel olarak alınmaktadır. Çorum için yapılacak analizde istihdama göre üç yıldız tekniği uygulanacaktır. Üç yıldız analizinde üç temel kriter seçilmekte ve her sektör (bölge) için bu kriterlerin değerleri hesaplanmaktadır. Bu kriterleri ifade etmek gerekirse;

Büyüklik (Size) (e_i/E_i): İldeki sektör verisinin, sektörün toplam (Türkiye) verisine oranı,

Baskınlık (Dominance) (e_i/e_n): İldeki sektör verisinin, il toplam verisine oranı,

Uzmanlaşma (Specialization) [$(e_i/e_n) / (E_i/E_n)$]: Sektörün ildeki payının, sektörün ülkedeki payına oranını göstermektedir. Burada;

Çorum için;

e_i : İldeki i sektörü değerini, E_i : i sektörünün Türkiye toplam değerini,

e_n : İlin toplam değerini, E_n : Türkiye toplam değerini,

ifade etmektedir. Üç yıldız analizinde, her bir kriter (büyüklik, baskınlık ve uzmanlaşma) için bir eşik değer belirlenmekte ve kriterin hesaplanan değeri bu eşik değerini aşarsa, ilgili sektör bu kriterden bir yıldız almaktadır. İl bazında analiz edilen sektörler eşik değeri aştığı her kriter bazında bir yıldız aldığından, herhangi bir kriterin eşik değerini aşan sektör bir yıldız, herhangi iki kriterin eşik değerini aşan sektör iki yıldız, üç kriterde de eşik değerini aşan sektör üç yıldız almaktadır. Üç yıldız alan sektörün o ilde “kümelenme” gösterdiği kabul edilmektedir.

Çorum için yapılacak bu değerlendirmede eşik değer belirlenmesinde şu yöntem izlenmiştir:

- Analiz tüm sektörleri kapsayacağından toplam istihdam rakamları için sektörlerinin tamamının toplamı dikkate alınmıştır. İl bazında SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) verileri⁴ kullanılarak NACE Rev. 2 dörtlü sektör kırılımında temin edilen veriler üçlü kırılıma göre yeniden düzenlenerek hesaplamalar yapılmıştır⁵.
- TR83 Bölgesinde üçlü kırılıma göre verisi bulunan 252 alt sektör bulunmaktadır. Türkiye verileri Bölge verileri ile eşleştirilmiş ve 252 alt sektör üzerinden değerlendirme yapılmıştır.
- Çorum için eşik değer belirlenmesinde;
 - o *Büyüklik kriteri için, ildeki ilgili sektörün sektör Türkiye toplamı içindeki payı (e_i/E_i) kriteri için toplam 81 Düzey 3 bölgesi (il) olduğundan ve her bir ildeki ilgili sektörün ülke geneli içindeki payının beklenen değeri ($1/81=0.012346$) olacağından, bu değer büyüklik kriteri için eşik değer olarak alınmıştır.*
 - o *Baskınlık kriteri için (e_i/e_n), değerlendirmeye alınan 252 imalat sanayi alt sektörü bulunduğu ve her bir alt sektörün ildeki payının beklenen değeri de ($1/252=0.003968$) olacağından, bu değer eşik değer olarak kabul edilmiştir.*
 - o *Uzmanlık katsayısı için de $[(e_i/e_n) / (E_i/E_n)]$ beklenen değer 1 olacağından (sektörün ildeki payının sektörün ülkedeki payına oranının eşit olması bekleneneğinden), eşik değer olarak 1 alınmıştır.*

Çalışmada kullanılan üç yıldız analizinde, yalnızca eşik değerlerini aşan sektörlerin dikkate alındığı bir kez daha vurgulanmalıdır. Sektörlerin aldıkları yıldızlara göre kümelene karakteristیکlerinin isimlendirilmesinde; üç yıldız alan sektörler için “olgun kümeler”, iki yıldız alan sektörler için “potansiyel kümeler” ve tek yıldız alan sektörler için de “aday kümeler” ifadeleri kullanılacaktır.

Çorum için yapılan analiz çerçevesinde işyeri sayısı ve istihdam bakımından yapılan analiz sonuçları ayrı ayrı tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

⁴Hesaplamalar Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'ndan temin edilen 2012 verileri kullanılarak yapılmıştır. Bu kapsamda, “istihdam” terimi ilgili işyerlerine kayıtlı ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı tüm kişileri ifade etmektedir.

⁵ Hangi sektöre ait olduğu belirtilmemiş veriler, veri tabanından çıkartılmıştır.

1.3. Çorum İli Kümelenme Analizi Sonuçları

Çorum'da tüm sektörleri kapsayan 3'lü kırılımdaki 252 sektörlük analizde istihdam kriterine göre **8 olgun küme**; 34 **potansiyel küme** ve 49 **aday küme** mevcuttur.

Olgun Küme Özelliği Gösteren Sektörler:

052-Linyit madenciliği, 106-Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı, 109-Hazır hayvan yemleri imalatı, 171-Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva imalatı, 233-Kilden inşaat malzemeleri imalatı, 234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı, 289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı, 855-Diğer eğitim.

Potansiyel Küme Özelliği Gösteren Sektörler:

014-Hayvansal üretim, 081-Kum, kil ve taş ocakçılığı, 091-Petrol ve doğal gaz çıkarımını destekleyici faaliyetler, 107-Fırın ve unlu mamuller imalatı, 141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı, 152-Aykkabı, bot, terlik vb. imalatı, 161-Ağaçların biçilmesi ve planyalanması, 162-Ağaç, mantar, kamış ve örgü malzeme ürünü imalatı, 211-Temel eczacılık ürünleri imalatı, 236-Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı, 239-Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, 256-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme, 259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı, 353-Buhar ve iklimlendirme temini, 412-İkamet amaçlı olan veya ikamet amaçlı olmayan binaların inşaatı, 421-Kara ve demir yollarının inşaatı, 422-Hizmet projelerinin inşaatı, 431-Yıkım ve şantiyenin hazırlanması, 432-Elektrik tesisatı, sıhhi tesisat ve diğer inşaat tesisatı faaliyetleri, 471-Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalardaki perakende ticaret, 473-Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda otomotiv yakıtının perakende ticareti, 475-Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda diğer ev eşyalarının perakende ticareti, 493-Kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı, 494-Kara yolu ile yük taşımacılığı ve taşımacılık hizmetleri, 553-Kamp alanları, motorlu karavan ve karavan tipi treyler (römork) park hizmetleri, 559-Diğer konaklama yerleri, 562-Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmelerin (catering) faaliyetleri ve diğer yiyecek hizmetleri faaliyetleri, 631-Veri işleme, barındırma ve ilgili faaliyetler; web portalları, 692-Muhasebe, defter tutma ve denetim faaliyetleri; vergi danışmanlığı, 803-Soruşturma faaliyetleri, 812-Temizlik faaliyetleri, 853-Ortaöğretim, 854-Ortaöğretim sonrası yükseköğretim derecesinde olmayan eğitim ve yükseköğretim, 879-Diğer yatılı bakım faaliyetleri.

Aday Küme Özelliği Gösteren Sektörler:

015-Karma çiftçilik, 024-Ormancılık için destekleyici faaliyetler, 051-Taş kömürü madenciliği, 108-Diğer gıda maddelerinin imalatı, 172-Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı, 222-Plastik ürünlerin imalatı, 232-Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı, 235-Çimento, kireç ve alçı imalatı, 244-Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı, 252-Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı, 281-Genel amaçlı makinelerin imalatı, 282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı, 283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı, 292-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı, 310-Mobilya imalatı, 323-Spor malzemeleri imalatı, 325-Tıbbi ve dişçilik ile ilgili araç ve gereçlerin imalatı, 331-Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı, 332-Sanayi makine ve ekipmanlarının kurulumu, 352-Gaz imalatı; ana şebeke üzerinden gaz yakıtların dağıtımı, 370-Kanalizasyon, 382-Atıkların ıslahı ve bertarafı, 429-Bina dışı diğer yapılara ait projelerin inşaatı, 461-Bir ücret veya sözleşmeye dayalı olarak yapılan toptan ticaret, 462-Tarımsal hammadde ve canlı hayvanların toptan ticareti, 472-Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda gıda, içecek ve tütün perakende ticareti, 477-Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda diğer malların perakende ticareti, 495-Boru hattı taşımacılığı, 522-Taşımacılık için destekleyici faaliyetler, 551-Oteller ve benzeri konaklama yerleri, 561-Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri, 563-İçecek sunum hizmetleri, 601-Radyo yayıncılığı, 651-Sigorta, 661-Finansal hizmetler için yardımcı faaliyetler (Sigorta ve emeklilik fonları hariç), 663-Fon yönetimi faaliyetleri, 702-İdari danışmanlık faaliyetleri, 711-Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik danışmanlık, 712-Teknik test ve analiz faaliyetleri, 801-Özel güvenlik faaliyetleri, 821-Büro yönetimi ve destek faaliyetleri, 829-Başka yerde sınıflandırılmamış işletme destek hizmet faaliyetleri, 841-Ülke yönetimi ve toplumun ekonomik ve sosyal politikalarının yönetimi, 851-Okul öncesi eğitim, 861-Hastane hizmetleri, 881-Yaşlılar ve bedensel engelliler için barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler, 910-Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler, 949-Diğer üyelik organizasyonlarının faaliyetleri, 960-Diğer hizmet faaliyetleri.

2. SWOT ANALİZİ VE GELİŞİM BİLEŞENLERİ

Binlerce yıldır pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan **Çorum**, taşıdığı tarihi ve kültürel değerler, doğa, kültür, yayla gibi çeşitli alanlarda turizm potansiyelinin bulunması, üniversitesi olması, coğrafi konum itibarıyla bir geçiş noktasında olması ve tarıma elverişli alanlarının büyüklüğü, iklim koşullarının çok çeşitli tarımsal ürün üretimine olanak sağlaması, yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin bulunması, uluslararası düzeyde üretim ve satış yapan firmaların bulunması, sanayi altyapısının güçlü olması, belli sanayi dallarında uzmanlaşmanın bulunması, zengin su, orman ve bitki varlığına sahip olması gibi güçlü yönleri ve fırsatları ile ekonomik ve sosyal anlamda gelişmeye açık pek çok potansiyele sahiptir.

Ancak Çorum, aynı zamanda nitelikli genç nüfusun il dışına göç etmesi, ilin doğal kaynaklarının ve kültürel değerlerinin turizm sektörüne yansıtılamaması, sosyal yaşamın yeterince gelişmiş olmaması ve sosyal aktivite azlığı, Ar-Ge kapasitesinin düşük olması, tarım dışı gelir kaynaklarının sınırlı olması, yerel yönetimler, kamu kurumları ve özel sektör arasındaki iletişim ve koordinasyon eksikliği, turizm ve kültürel değerler konusundaki bilinç eksikliği, sanayi ve hizmet sektörlerinde nitelikli ara eleman eksikliği, demiryolu bağlantısının olmaması, yenilikçilik göstergelerinin yetersiz olması, şirketlerin kurumsallaşamaması, işletmelerin küçük ölçekli olması, turizm işletmeciliğinin istenilen standartlara sahip olmaması, ilin yeterince tanıtılamaması, tarımda örgütlenme ve eğitim eksikliği, çevre kirliliği, plansız kentleşme, tarım alanlarının yerleşime açılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının yeterince değerlendirilememesi gibi pek çok da zayıf yönler ve tehdit unsurları ile karşı karşıyadır.

2.1. SWOT Analizi

Bu bölümde, Çorum'un güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehdit yaratan koşulları irdeleyen genel bir analiz (GZFT veya SWOT Analizi) yer almaktadır.

İlin içinde yer alabileceği veya rekabet edebileceği faaliyetlerdeki veya piyasalardaki kritik başarı faktörlerinin belirlenmesi, güçlü ve zayıf yanların tespit edilmesi için kaynak profilinin kritik başarı faktörleriyle karşılaştırılması ve güçlü ve zayıf yanların, kaynakların ya da becerilerin yeterli bir rekabet avantajı yaratıp yaratmayacağına göre görülmesi açısından GZFT analizi, uygun yatırım alanları araştırmasında önemli bir adım oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, Çorum' daki ilgili kamu ve özel kurumlarla, kişilerle yapılan görüşmeler ve illere ilişkin araştırma, analiz ve değerlendirmeler sonucunda ilgili sektörlerdeki güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmuş, il için fırsat ve tehdit yaratan koşullar irdelenmiştir.

Çorum özelinde ön plana çıkan ve içsel unsurları içeren **güçlü ve zayıf yönler** ile dışsal unsurları kapsayan ve ilin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesi için **fırsat yaratan unsurlar** ve gelişmenin önündeki engeller ve zarar verici faktörlerden oluşan **tehdit unsurları** aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

Çorum İli SWOT Analizi

KUVVETLİ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• Coğrafi konumu itibarıyla, Doğu Karadeniz ve Batı Anadolu Bölgeleri'ne açılan bir kapı konumunda olması,• Hidrolik enerji ve jeotermal enerji kaynaklarına sahip olması,• Güneş enerjisi santrali kurulabilecek güneş potansiyeli ve alanlarının olması,• Çalışma çağındaki nüfusun, toplam nüfusun önemli bir bölümünü oluşturması,• Okur yazarlık ve eğitim düzeyi göstergelerinin yüksek olması,• 1 Devlet üniversitesine sahip olması,• Uzun yıllardır önemli bir sanayi kültürünün oluşmuş olması,• Genel olarak makine sanayi alanında uzmanlaşmış olması,• Bazı sanayi ürünlerinde uzmanlaşma sağlanmış olması,• Yatırımlar açısından dinamik bir yapıya sahip olması,• OSB, KSS gibi sanayi altyapısının varlığı,• Önemli yeraltı kaynaklarına sahip olması,• İnovasyon, Ar-Ge gibi konularda farkındalığın olması ve bu konularda ilde verimli çalışmaların yapılması,• Üniversite-sanayi işbirliğinin güçlü olması, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin bulunması,• Hititlerin Başkenti olan Hattuşa'nın il sınırları içinde bulunması,• Tarihi ve kültür turizmi yanında doğa, termal, yayla, av turizmi gibi çok yönlü turizm potansiyelinin olması,• Ticarete konu olan tarımsal ve sınai ürünlerde ürün çeşitliliğine sahip olması,• Ticari hayatın zenginliği ve ticaretin iyi organize olmuş olması,• Coğrafi yapı ve iklim özelliklerinin, çok çeşitli tarımsal faaliyete olanak tanınması,• Tarıma elverişli arazi varlığı,• Zengin su kaynaklarına sahip olması,• Tarımsal ürünlerin işlendiği gıda sanayinin varlığı,• Örtüaltı ve organik tarım gibi farklı tarım tekniklerinin uygulanabilir olması,• Orman varlığı açısından zengin olması,• Hayvancılıkta üretim potansiyelinin yüksekliği,• Sermaye birikiminin varlığı.	<ul style="list-style-type: none">• İlde demiryolu ve havayolu bağlantısının bulunmaması,• Turizm açısından her türlü potansiyele sahip olmakla birlikte, turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi,• İlin tanıtımının yeterince yapılamaması,• Farklı tarım potansiyellerinin (organik tarım vb.) yeterince değerlendirilememesi,• Teknoloji ve organizasyon yetersizliğine bağlı olarak düşük verime ve düşük gelire sebep olan tarım uygulamalarının çokluğu,• Kentleşme sorunlarının giderilememiş olması,• Marka ürünlerin bulunmaması,• Sosyal ve kültürel hayat ortamının yeterince gelişmemiş olması,• Eğitim düzeyi iyi olmakla birlikte, mesleki eğitimin, bazı üretim sektörlerinin ihtiyacını karşılayamaması,• Ortak girişim kültürünün yeterince gelişmemiş olması,• Yeraltı kaynaklarının yeterli düzeyde olmaması,• Kapsamlı bir sanayi envanterinin tam olarak çıkarılamamış olması,• Sanayide teknolojinin, Ar-ge faaliyetlerinin yetersizliği ve düşük verimlilikte çalışılması,• Kamu yatırımlarından yeterince yararlanamaması.
FIRSATLAR <ul style="list-style-type: none">• Coğrafi konum, iklim özellikleri, doğal kaynakların ekonomik gelişmelere uygun olması,• Doğa turizmüne uygun doğal yapının bulunması,• Tarihi ve kültürel değerlerin zenginliğinin, ildeki turizm yatırımları açısından fırsatlar yaratması,• Yapım ya da projfe aşamasında olan yolların, ulaşım açısından kolaylık sağlayacak olması,	TEHDİTLER <ul style="list-style-type: none">• İklim değişiklikleri,• Çevre kirliliği,• Tarım alanlarının yapılaşma baskısı altında olması,• Tarımsal arazilerin çok parçalı oluşu,• Yurtdışından canlı hayvan ithalatının yerel hayvancılık faaliyeti üzerindeki olumsuz etkisi,

<ul style="list-style-type: none">• Güneş enerjisi potansiyelinin bulunması,• İlde bulunan üniversitenin eğitim ve bilimsellik açısından gelişmeleri tetiklemesi, bunun da ekonomik, kültürel, sosyal yönlerden olumlu etkilerinin olması,• Eğitimin gelişmiş olması ve eğitim ile iş dünyası arasında güçlü bağların kurulması,• Arge ve inovasyon yatırımlarına önem veriliyor olması,• Organik tarım ve sera uygulamaları açısından uygun tarımsal koşullara sahip bulunması,• Sanayi girdisi olacak madenlerin varlığı,• Teknoparkın varlığı,• Marka bilincinin oluşmaya başlaması,• İstanbul bağlantılı Kuzey TETEK karayolu üzerine bulunan Osmancık ilçesinde OSB kuruluş çalışmalarının tamamlanmış olması,• 62.Hükümet programında belirtilen Ankara-Samsun demiryolunun Çorum' dan geçecek olması• Baraj ve gölet alanlarının artmasıyla sulama projelerinin gelişecek olması	<ul style="list-style-type: none">• Aile şirketlerinin kurumsallaşmaması,• Markalaşma maliyetinin yüksek olması,• Nitelikli işgücünün başka illere göç etmesi.
---	--

2.2. Gelişim Bileşenlerinin Bulunabilirliği

Ekonomik gelişmeyi doğrudan etkileyen ve bu sebeple de “**Gelişim Bileşenleri**” olarak adlandırılacak olan coğrafi yapı, teknik ve sosyal alt yapı ile sanayi ve turizm sektörlerinin yeterlilikleri, sermayenin, ham maddenin, teknolojinin ve iş gücünün vb. bulunabilirlikleri açısından TR83 Bölgesi illerindeki değerlendirme tabloları aşağıda verilmiştir.

Samsun ili için belirlenen 21 gelişim bileşeninin 13’ünün yeterli, 7’sinin kısmen yeterli, 1’inin yetersiz olduğu değerlendirilmiştir.

Çorum ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 10’unun yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 4’ünün yetersiz olduğu değerlendirilmiştir.

Amasya ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 12’sinin yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 2’sinin yetersiz olduğu değerlendirilmiştir.

Tokat ili için belirlenen 20 gelişim bileşeninin 11’inin yeterli, 6’sının kısmen yeterli, 3’ünün yetersiz olduğu değerlendirilmiştir.

Gelişim Bileşenleri Tablolarından da görüleceği gibi, TR83 Bölgesi illerinin sahip olduğu coğrafi özellikler tarımsal üretim ve sanayi üretiminin yanı sıra turizm sektörü açısından da önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Tablo 4: TR83 Bölgesi İllerinin Gelişim Bileşenleri Tablosu

BİLEŞENLER		Bulunabilirlik Düzeyi (SAMSUN)			Bulunabilirlik Düzeyi (ÇORUM)			Bulunabilirlik Düzeyi (AMASYA)			Bulunabilirlik Düzeyi (TOKAT)		
		Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz
Coğrafi Yapı		✓			✓			✓			✓		
Pazara Yakınlık		✓				✓			✓			✓	
Teknik Alt Yapı	Kara Yolu Ulaşımı	✓			✓			✓			✓		
	Demir Yolu Ulaşımı		✓				✓	✓			✓		
	Hava Yolu Ulaşımı	✓				✓			✓			✓	
	Deniz Yolu Ulaşımı	✓											
	İletişim	✓			✓			✓			✓		
	Enerji	✓				✓		✓			✓		
Sosyal Alt Yapı	Eğitim	✓			✓			✓			✓		
	Sağlık	✓			✓			✓			✓		
Turizm Kaynaklarının Bulunabilirliği		✓			✓			✓			✓		
Turizm Altyapı Yatırımları				✓			✓			✓			✓
Teknoloji ve İnovasyon (Yenilikçilik)			✓			✓			✓				✓
Girişimci Potansiyelinin Varlığı			✓			✓			✓			✓	
İşgücü		✓			✓			✓			✓		
Üst Düzey Yönetici ve Teknik Personel			✓				✓			✓			✓
Sermaye			✓			✓			✓			✓	
Hammadde			✓			✓			✓			✓	
Organize Sanayi Bölgesi			✓		✓				✓		✓		
Küçük Sanayi Siteleri		✓			✓			✓			✓		
Üniversite-Sanayi İşbirliği		✓			✓			✓				✓	

3. BÖLGENİN GELİŞİM POTANSİYELİ VE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARI

3.1. Bölgenin Sektörel Gelişme Eksenleri

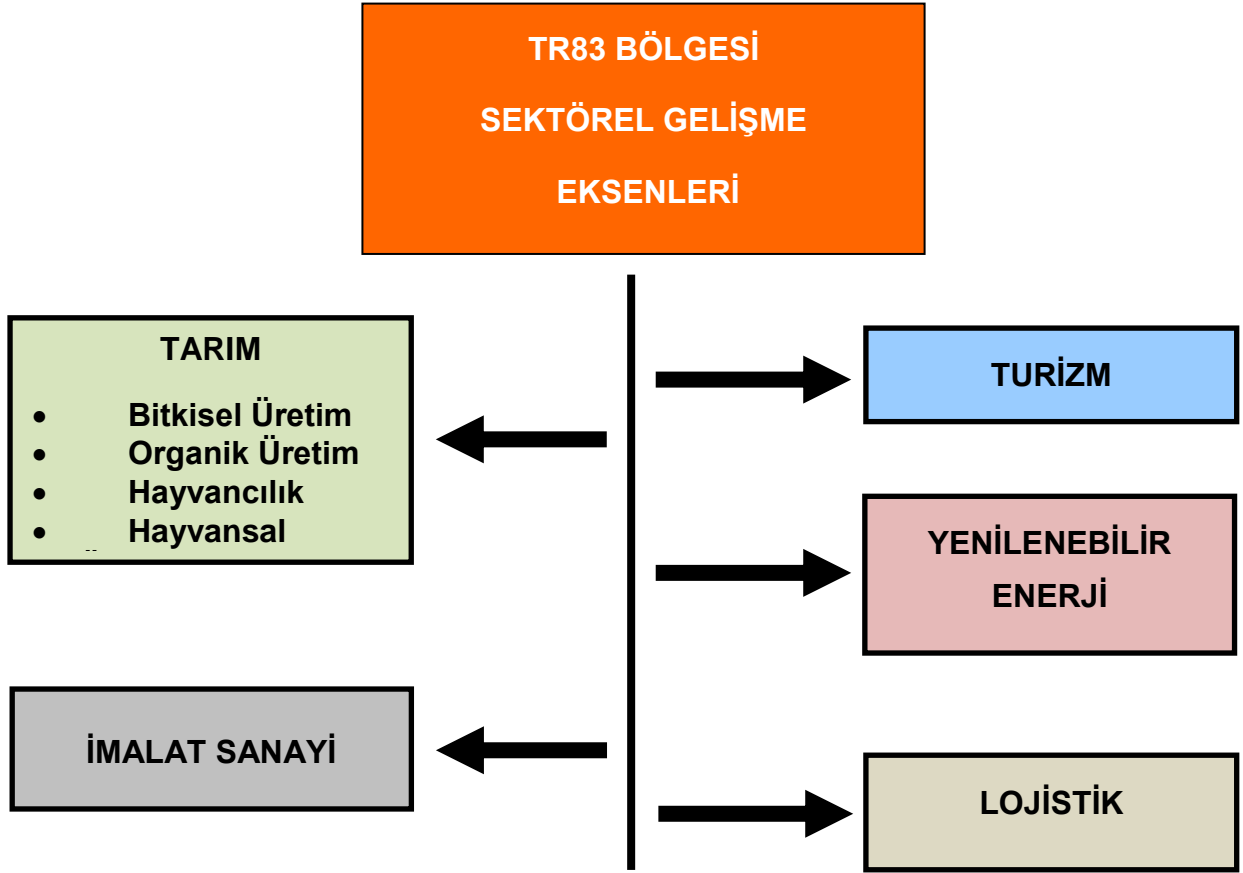
TR83 Bölgesi illerinin sahip olduğu kaynaklar, bu kaynakların kullanılabilme potansiyelleri ve yeni teşvik sisteminde gelişmişlik düzeyine göre altı bölge bazında belirlenen sektörel teşvikler de dikkate alınarak, Bölge illerindeki gelişme eksenleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bölge illerinin temel olarak beş ana sektör çerçevesinde gelişme potansiyelinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sektörel gelişme eksenleri, Bölge'nin tarım, tarıma dayalı sanayi, tekstil ve metal eşya gibi geleneksel yapı arz eden sektörlerini kapsadığı gibi, aynı zamanda yeni gelişim alanlarını içeren sektörleri de kapsamaktadır.

Bölgenin sektörel gelişme eksenleri tespit edilirken; yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanmasına özen gösterilmiş ve Bölge'de rekabet gücünün artırılması, istihdamın artırılması, sosyal kalkınmanın sağlanması ve bölgesel gelişmenin sağlanması gibi temel gelişme stratejileri dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda, tarımsal yapının etkinleştirilmesi, sanayi ve hizmetler sektöründe yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması amacıyla yönelik olarak, TR83 Bölgesi genelinde aşağıda belirtilen sektörler ön plana çıkmıştır.

- 1. Tarım**
- 2. Turizm**
- 3. İmalat Sanayi**
- 4. Lojistik**
- 5. Yenilenebilir Enerji**

3.2. Bölge için Önerilen Yatırım Konularının Tespiti

TR83 Bölgesi illeri için önerilen yatırım konularının tespitinde öncelikle ilin sahip olduğu kaynaklar ve bu kaynakların kullanılabilme potansiyelleri dikkate alınmakla birlikte, özellikle imalat sanayine yönelik yatırım önerilerinin belirlenmesinde çeşitli teknikler de kullanılmıştır. Bu tekniklerin başında kümelenme analizleri sonucunda öne çıkan ve yükselme potansiyeli gösteren imalat sanayi sektörleri, sektörel performans, sektörlerin üretim yapısı ve sektörlerarası etkileşim kriterlerini dikkate alan girdi-çıkıtı analizleri gelmektedir. Ayrıca sektörel bazda ihracat ve ithalat düzeylerinin büyüklüğü de yatırım konuları önerilirken dikkate alınmıştır.

TR83 Bölgesi illeri için öne çıkan ve gelişme potansiyeli gösteren imalat sanayi sektörlerinin belirlenmesinde daha önceki bölümde gerçekleştirilen kümelenme analizi sonuçlarından da yararlanılmıştır. Gerek literatürde gerçekleştirilen çalışmalar, gerekse de kriterlerin özellikleri

dikkate alındığında; kümelenmede önem verilmesi gereken kriterlerin istihdam ve ciro olduğu düşünülmektedir. Ancak bu çalışmada kümelenme analizi, il için bulunabilen işyeri sayısı ve istihdam verilerinden hareketle yapılmıştır. Çok sayıda işyerine sahip olan sektörlerle yüksek istihdam gösteren sektörlerin önemlilikleri ve temsil gücü düşünüldüğünde bu iki kriterin anlamlı sonuç vereceği açıktır.

Bu değerlendirmelerin yanı sıra, bir sektörün bölge, ülke ve hatta dünya bazında rekabetçi olabilmesinin yalnızca bu sektörün belirli bir bölgede yoğunlaşması ile ilgili olmadığı da unutulmamalıdır. Genel olarak, ülke genelinde rekabetçilik özelliği gösteren bir sektör için bölgede/ilde de bu sektörün gelişmesine elverişli imkânların bulunmuş olması/bulunması önemli bir pozitif katkı sağlayacaktır. Ayrıca, imalat sanayinde bir sektörün kendisine girdi tedarik eden (buradaki girdi geniş anlamda tüm üretim girdileri olarak kullanılmaktadır) sektörlerin ürünlerine ve üretim faktörlerine kolayca erişim imkânına sahip olmasının da bu sektörlerin rekabetçiliğini artıracığı kesindir.

Diğer yandan, nihai ürünü ara malı niteliğinde olan sektörlerde de (ana metal ve kauçuk/plastik ürünleri sektörleri gibi) bu sektör ürünlerini girdi olarak talep edecek sektörlerin varlığı ya da gelişme imkânının olması da önemli bir diğer noktadır.

Sektörel performans değerlendirmesinde Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü tarafından yapılan performans analiz bulguları kullanılmıştır. Çalışmada performans ölçümü, NACE Rev. 2 bazında ikili düzeyde imalat sanayinin 23 ana sektörü için ve 3'lü düzeyde (verisi bulunan) 82 alt faaliyet kolu için ayrı ayrı yapılmıştır.

İkili performans sıralamasında sektörler; Üretim Endeksi, Kapasite Kullanım Oranları, Dış Ticarete Rekabet Gücü (RCA), İhracat, İstihdam Endeksi, Çalışan Kişi Başına Verimlilik Endeksi, Ciro ve Fiyat Artışları (ÜFE) kriterleri bazında 2005-2013 dönemi için analiz edilerek, her bir sektörün bu kriterler bazında gösterdiği yıllık değişimlerinden hareketle, dönem genelindeki performans sıralaması hesap edilerek, en yüksek performans gösterenden en düşük performans gösterene göre sektörler sıralanmıştır.

Üçlü performans sıralamasında ise sektörler; Üretim Endeksi, KKO, İstihdam Endeksi, İhracat, Dış Ticarete Rekabet Gücü (RCA) ve Verimlilik endeksleri kullanılarak aynı dönem için sektörel performans sıralaması gerçekleştirilmiştir. Üçlü düzey bazında yapılan bu

performans sıralaması,ildeki sektörel bazda potansiyel imalat sanayi yatırım konularının belirlenmesinde ana referans noktasını oluşturmaktadır.

Sektörlerarası etkileşim için Girdi-Çıktı Analizi kullanılarak elde edilecek imalat sanayi alt sektörlerinin yapısal analizinin bulgularından yararlanılacaktır. Bu noktada bilhassa sektörlerin bağlantı etkilerinin analizi (doğrudan geri ve doğrudan ileri bağlantı, doğrudan toplam geri bağlantı ve toplam ileri bağlantı) önem taşımaktadır.

3.2.1. İmalat Sanayi Rekabet ve Performans Analizi

Bu bölümde Türkiye genelinde imalat sanayi alt sektörlerinin Nace Rev. 2 sınıflamasına göre (2'li ve 3'lü ayırmada ayrı ayrı olmak üzere) Üretim Endeksi, İstihdam Endeksi, Verimlilik Endeksi, Ciro Endeksi, İhracat, Dış Ticarete Rekabet Gücü (RCA), Kapasite Kullanım Oranı (KKO) ve Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) kriterlerinden oluşan geniş bir veri setiyle analiz edilerek karşılaştırmalı bir performans değerlendirmesi yapılacaktır. Bunun için aşağıda belirtilen kriterler ve ölçü birimleri kullanılmıştır.

Tablo 5: Performans Analizinde Kullanılan Kriterler

Kriterler	Ölçü Birimi
Üretim Endeksi	Endeks (2010=100)
Kapasite Kullanım Oranı	Yüzde Değer (Düzey)
İhracat	Milyon USD
Verimlilik Endeksi	Endeks (2010=100)
Dış Ticarete Rekabet Gücü (RCA)	RCA Skorları
İstihdam (Üretimde Çalışanlar) Endeksi	Endeks (2010=100)
Ciro Endeksi	Endeks (2010=100)
Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE)	Yüzde Değişim (2003=100)

Kaynak: RCA skorları tarafımızca hesaplanmış olup, diğer veriler TÜİK'den elde edilmiştir.

Çalışmada, Nace Rev. 2 sınıflamasına göre imalat sanayiinin 23 alt sektörü ve 3'lü ayırmada da verisi bulunan 82 alt sektörü, inceleme dönemi olarak da 2005-2013 dönemi seçilmiş ve yıllık veriler kullanılmıştır. İmalat sanayi alt sektörlerinin seçilen kriterlere ilişkin dönemsel değerleri hem düzey veriler hem de önceki yıla göre yüzde değişimler olarak hesaplanmıştır. Sonrasında, sektörler 8 kriter bazında düzey değerlerine ve bir önceki yıla göre hesaplanan yüzde değişimler itibarıyla (en yüksek değer ya da en yüksek yüzde değişim gösteren sektör ilk sırada olacak şekilde) sıralanmıştır. Bu analiz her yıl için ayrı ayrı yapılarak, kriterlerin her birine göre sektörlerin sıra değerleri elde edilmiştir (2 dijite 23 sektör olduğundan her bir kritere göre sektörler 1 ile 23 arasında sıralanmıştır). Bu sıra değeri sektörün o kriterden aldığı "skor" olarak kabul edilmiştir. Her kriter için sektörlerin 2006-2013 yılları için 8 yıl

boyunca aldıkları bu skorlar yatay olarak toplanarak, söz konusu kritere ait toplulaştırılmış dönem skoru elde edilmiştir. Söz konusu 8 kriterin aldıkları dönem skorlarının toplanmasıyla da toplam skor elde edilmiştir. Yüksek skor, sektörün kriterlerin çoğunda alt sıralarda kaldığını göstereceği için o sektörün zayıf performans gösterdiğinin, düşük skor ise o sektörün genellikle üst sıralarda yer aldığıın göstergesi olacaktır. Bu anlamda her bir kriter için söz konusu 2005-2013 döneminde 8 yıl için hesaplama yapılmıştır (2005 baz yılı olduğundan). “Yıllık” skor değerinin hesaplanmasında 8 kriter olduğundan en iyi skor $8*1=8$, en kötü skor ise $8*23=184$ olacaktır. “Toplam skor” değerinde ise 8 kriter ve 8 yıl olduğu için en iyi skor, $8*8*1=64$, en kötü skor da $8*8*23=1,472$ olacaktır. Analizde dönem içerisinde tüm yılların ağırlıkları eşit kabul edilmeyerek, son yılların daha önemli olduğu varsayımından hareketle, 2013 yılı skor değeri 8, 2012 yılı skor değeri 7... ve 2005 skor değeri 1 ile çarpılmıştır. Böylece son yıllardaki mevcut durum ve eğilim daha iyi yansıtılmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2005-2013 döneminde imalat sanayi sektörlerinin 2’li ayırmada, 8 performans kriteri bazında aldıkları skora göre 23 sektör içindeki sıra değerleri ve tüm kriterlerde aldıkları skorların toplamıyla elde edilen genel sıraları gösterilmektedir. Tablonun okunmasına dair “gıda” sektörü ele alındığında; sektörün 23 imalat sanayi sektörü içinde üretim Endeksinde 10., İstihdam Endeksinde 9., Verimlilikte 17., İhracatta 7., RCA Endeksinde 4., KKO’da 23., ÜFE’de 6. Ve Ciro Endeksinde 11., sırada olduğu görülmektedir. Gıda sektörü bu sıra değerleriyle genel sıralamada ise 5. sırada yer almaktadır. Sektör sıra numaralarına göre alfabetik olarak sıralama yapılan tabloya göre 23 sektörlü imalat sanayi analizinde toplam skor açısından en başarılı sektör (2,826 skor değeriyle) 31 kodlu “Mobilya İmalatı” sektörüdür. Onu (2,840 skor değeriyle) 25 kodlu “Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı” sektörü ve (2,940 skora sahip olan) 22 kodlu “Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı ” sektörü izlemektedir. En kötü performans sergileyen sektörler ise (4,292 skor değeriyle) 26 kodlu “Bilgisayar, Elektronik ve Optik”, (4,142 skor değeriyle) 30 kodlu “Diğer Ulaşım Araçları” ve (4,073 skor değeriyle) 21 kodlu “21-Temel Eczacılık Ürünlerinin Ve Eczacığa Ait Malzemelerin İmalatı” sektörleridir.

Tablo 6: 2005-2013 Dönemi Topulaştırılmış Sonuçlarına Göre Kriterler Bazında Sektörlerin Sıra Değerleri

Sektör	Üretim Endeksi	İstihdam Endeksi	Verimlilik	İhracat	RCA	KKO	ÜFE	Ciro	Genel Sıra	Skor
10-Gıda	10	9	17	7	4	23	6	11	5	2,974
11-İçecek	15	6	18	11	9	22	7	17	12	3,416
12-Tütün	18	19	16	8	11	15	18	19	19	3,756
13-Tekstil	20	7	22	18	5	11	2	14	10	3,321
14-Giyim Eşyaları	17	22	13	22	1	14	20	18	17	3,620
15-Deri ve Ürünleri	21	2	20	4	15	1	10	10	11	3,331
16-Ağaç, Ağaç ve Mantar Ür.	9	13	7	16	14	18	17	7	13	3,469
17-Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	8	10	3	1	17	20	4	5	7	3,102
18-Kayıtlı Medya Basım-Çoğ.	2	20	1	20	18	19	12	21	18	3,657
19-Kok Kömürü, Petrol Ür.	23	16	21	10	20	9	1	2	20	3,836
20-Kimyasal Ürünlerin İmalatı	12	11	11	12	21	3	5	8	15	3,516
21-Eczacılık Ürünleri ve Malz.	11	21	12	5	23	13	23	20	21	4,073
22-Kauçuk ve Plastik Ürünleri	14	5	14	9	7	7	8	4	3	2,907
23-Mineral Ürünlerin İmalatı	19	17	15	23	2	10	13	16	14	3,498
24-Ana Metal Sanayii	7	14	10	15	13	21	3	13	9	3,291
25-Fabrikasyon Metal Ürünleri	4	3	6	13	6	5	19	3	2	2,840
26-Bilgisayar, Elektronik, Optik	16	8	19	21	22	12	21	23	23	4,292
27-Elektrikli Teçhizat İmalatı	1	1	9	17	8	6	11	9	3	2,907
28-Makine Ve Teçhizat İmalatı	3	4	8	6	19	2	14	1	6	3,095
29-Motorlu Kara Taşıtı	6	12	5	19	10	4	16	6	8	3,215
30-Diğer Ulaşım Araçları	22	18	23	14	16	16	22	12	22	4,142
31-Mobilya İmalatı	5	15	4	3	3	8	9	15	1	2,826
32-Diğer İmalatlar	13	23	2	2	12	17	15	22	16	3,558

Kaynak: TÜİK ve TCMB verilerinden hareketle hesaplamamız.

Her bir performans kriterine göre en iyi performanstan en düşük performansa göre sektörlerin sıralandığı aşağıdaki tabloya göre Üretim Endeksi ve İstihdam Endeksi kriterlerinde 27 kodlu Elektrikli Teçhizat İmalatı, Verimlilik Endeksi kriterinde 18 kodlu Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması sektörü, İhracat kriterinde 17 kodlu Kağıt ve Kağıt Ürünlerinin İmalatı, RCA Endeksinde 14 kodlu Giyim Eşyası, KKO'nda 15 kodlu Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı sektörü, ÜFE Endeksinde 19 kodlu Kok Kömürü ve Rafine Petrol ürünleri sektörü ve nihayet Ciro Endeksinde 28 kodlu Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat İmalatı düşük skor değerlerini alarak en iyi performans gösteren sektör konumundadırlar. Aşağıda yer alan tablo yardımıyla seçilen herhangi bir kriter için en iyi ve en kötü performans gösteren sektörler belirlenebilmektedir.

Tablo 7: Her Kriter Bazında En İyi Skor Değerine Göre Sektörler

Sıra	Üretim Endeksi	İstihdam Endeksi	Verimlilik	İhracat	RCA	KKO	ÜFE	Ciro	GenelSıra
1	27	27	18	17	14	15	19	28	31-Mobilya İmalatı
2	18	15	32	32	23	28	13	19	25-Metal Ürün.
3	28	25	17	31	31	20	24	25	27-Elektrikli Teçhizat
4	25	28	31	15	10	29	17	22	22-Kauçuk ve Plastik
5	31	22	29	21	13	25	20	17	10-Gıda
6	29	11	25	28	25	27	10	29	28-Makine Ve Teçhizat
7	24	13	16	10	22	22	11	16	17-Kâğıt Ve Kâğıt Ürün.
8	17	26	28	12	27	31	22	20	29-Motorlu Kara Taşıtı
9	16	10	27	22	11	19	31	27	24-Ana Metal San.
10	10	17	24	19	29	23	15	15	13-Tekstil
11	21	20	20	11	12	13	27	10	15-Deri ve Ürünleri
12	20	29	21	20	32	26	18	30	11-İçecek
13	32	16	14	25	24	21	23	24	16-Ağaç ve Mantar
14	22	24	22	30	16	14	28	13	23-Mineral Ürünler
15	11	31	23	24	15	12	32	31	20-Kimyasal Ürünler
16	26	19	12	16	30	30	29	23	32-Diğer İmalatlar
17	14	23	10	27	17	32	16	11	14-Giyim Eşyaları
18	12	30	11	13	18	16	12	14	18-Kayıtlı Medya Basımı
19	23	12	26	29	28	18	25	12	12-Tütün
20	13	18	15	18	19	17	14	21	19-Kok Kömürü-Petrol.
21	15	21	19	26	20	24	26	18	21-Eczacılık
22	30	14	13	14	26	11	30	32	30-Diğer Ulaşım Araçları
23	19	32	30	23	21	10	21	26	26-Bilg, Elektronik ve Optik

Kaynak: TÜİK ve TCMB verilerinden hareketle hesaplamamız.

Sektörlerin toplam skorlarına göre her yıl için nasıl bir performans gösterdiği aşağıda yer alan tablo yardımıyla görülebilmektedir. Buna göre toplam skor bazında en başarılı olan sektör olan mobilya imalatı, fabrikasyon metal ürünleri ve elektrikli teçhizat sektörü her yıl ilk beş sektör içinde yer almasına da dönem içinde daha az dalgalanma göstermiştir. Ayrıca ağırlıklı puanlama nedeniyle son yıllardaki performanslarının görece yüksek olması bu sektörlerin dönem genelinde öne çıkmalarında önemli rol oynamıştır. Tablo yorumu açısından gıda ürünlerinin imalatı sektörü 2006'da 20. sırada iken, küresel kriz dönemi olan 2008 ve 2009'da yüksek bir performans göstererek 23 sektör arasından ikinci ve üçüncü sıraya yükselmiş, ancak küresel krizden sonra tekrar gerileme gösterdiği göze çarpmaktadır.

Tablo 8: Yıllar İtibariyle Sektörlerin Sıralaması

Sektör	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Genel Sıra
10-Gıda	20	10	2	3	14	16	9	2	5
11-İçecek	22	16	13	5	13	19	5	15	12
12-Tütün	7	22	6	2	20	23	1	17	19
13-Tekstil	18	18	22	10	6	12	10	6	10
14-Giyim Eşyaları	21	14	21	9	14	21	7	13	17
15-Deri ve Ürünleri	4	20	20	16	4	9	14	12	11
16-Ağaç ve Mantar	3	2	18	8	9	10	16	20	13
17-Kâğıt Ve Kâğıt Ürün.	15	11	15	7	10	14	8	5	7
18-Kayıtlı Medya Basımı	16	17	7	1	19	17	21	14	18
19-Kok Kömürü-Petrol.	14	21	5	23	17	5	13	23	20
20-Kimyasal Ürünler	11	18	17	13	3	14	17	18	15
21-Eczacılık	19	9	11	4	21	22	11	22	21
22-Kauçuk ve Plastik	9	8	7	11	2	3	17	9	3
23-Mineral Ürünler	8	15	16	17	7	18	20	8	14
24-Ana Metal San.	1	4	4	20	11	8	6	21	9
25-Metal Ürünleri	5	3	9	18	7	2	3	10	2
26-Bilg, Elektronik, Optik	23	23	23	15	22	20	4	16	23
27-Elektrikli Teçhizat	2	4	10	13	12	7	11	4	3
28-Makine Ve Teçhizat	17	12	14	21	5	1	15	7	6
29-Motorlu Kara Taşıtı	13	6	11	22	1	4	22	3	8
30-Diğer Ulaşım Araçları	6	7	1	19	23	10	23	10	22
31-Mobilya İmalatı	12	1	3	6	16	6	17	1	1
32-Diğer İmalatlar	10	12	19	12	18	13	2	18	16

Kaynak: TÜİK ve TCMB verilerinden hareketle hesaplamamız.

Yıllar itibariyle “toplam skora” göre en kötü performansasahip26 kodlu “Bilgisayar, Elektronik ve Optik” ve 30 kodlu “Diğer Ulaşım Araçları” sektörlerinin düşük performansının genel olarak yıllara yaygın olduğu görülmektedir. İyi performans gösteren sektörler de dönem içerisinde geri sıralara düşebilmektedir. Bu da her sektörün her yıl başarılı olmadığı, ancak dönem itibariyle genel bir başarıya sahip oldukları anlamına gelmektedir. Kriz dönemlerinde veya belli konjonktür dönemlerinde hangi sektörün nasıl bir eğilim izlediği de tablodan okunabilmektedir. 2008-2009 küresel kriz döneminde 26 kodlu Bilgisayar, Elektronik ve Optik, 27 kodlu Elektrikli Teçhizat, 28 kodlu Makine ve Teçhizat ve 29 kodlu Motorlu Kara Taşıtı imalatı sektörleri düşük performansları ile dikkat çekerken, 10 kodlu Gıda, 12 kodlu Tütün, 31 kodlu Mobilya ve 18 kodlu Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması sektörleri görece yüksek performans göstermişlerdir.

3'lü Dijitte Performans Analizi

Bu analizde veri seti olarak, Üretim Endeksi, İstihdam Endeksi, Verimlilik Endeksi, İhracat, Dış Ticarete Rekabet Gücü (RCA) ve Kapasite Kullanım Oranı (KKO) kullanılmıştır. 2005 ve 2006 yıllarında KKO verisi bulunmadığından 2005, 2006 ve 2007 yıllarında 5 kriter, 2008-2013 döneminden itibaren ise 6 kriter bazında performans analizi yapılmıştır. Analiz tıpkı 2 dijit performans analizinde olduğu gibi aynı yöntemle, skor değeri hesaplamasıyla yapılmıştır. İmalat sanayi alt sektörlerinin seçilen kriterlere ilişkin dönemsel değerleri hem düzey veriler hem de yüzde değişimler olarak hesaplanmıştır. Sonrasında, sektörler 6 kriter bazında düzey değerlerine ve bir önceki yıla göre hesaplanan yüzde değişimler itibariyle (en yüksek değer ya da en yüksek yüzde değişim gösteren sektör ilk sırada olacak şekilde) sıralanmıştır. Bu analiz her yıl için ayrı ayrı yapılarak, kriterlerin her birine göre sektörlerin sıra değerleri elde edilmiştir (3 dijitte 82 sektörün verisi olduğundan her bir kritere göre sektörler 1 ile 82 arasında sıralanmıştır). Bu sıra değeri sektörün o kriterden aldığı "skor" olarak düşünülmüştür. Her kriter için sektörlerin 2006-2013 yılları için 8 yıl boyunca aldıkları bu skorlar yatay olarak toplanarak, söz konusu kritere ait toplulaştırılmış dönem skoru elde edilmiştir. Söz konusu 6 kriterin aldıkları dönem skorlarının toplanmasıyla da toplam skor elde edilmiştir. Burada da 2'li dijitte olduğu gibi son dönemin etkilerinin daha iyi yansıtılabilmesi adına 2013 yılı skoru 8 ile, 2012 skoru 7 ile... ve nihayet 2006 skoru 1 ile çarpılarak ağırlıklandırılmıştır.

İmalat sanayi 3'lü dijit bazında sektörlerin toplam skorlarına göre sıralandığı yukarıdaki tabloya göre 107 kodlu "Fırın ve Unlu Mamuller İmalatı" ve 292 kodlu "Motorlu Kara Taşıtları Karoseri (Kaporta) İmalatı; Treyler (Römork) ve Yarı Treyler İmalatı" sektörleri en iyi performans gösteren sektörler olarak ilk iki sırayı alırken, 263 kodlu "İletişim Ekipmanları İmalatı" ve 133 kodlu "Tekstil Ürünlerinin Bitirilmesi" sektörleri en kötü performans gösteren sektörler olmuşlardır. 82 sektör performans analizinde 3 gruba ayrılmıştır. İlk 27 sektör A Grubu yani yüksek performans, ikinci 27 sektör B Grubu ve son 28 sektör de en düşük performans grubunu simgeleyen C Grubu altında performans sıralamasına göre sıralanmıştır.

Tablo 9: Üçlü Dijitte En İyi Skor Elde Eden Sektörler ve Skorları Sıralaması

	Sektör NACE Kodu ve Sektör Adı	Skor
A GRUBU	107- Fırın ve Unlu Mamuller İmalatı	4,327
	292- Motorlu Kara Taş. Karoseri (Kaporta) İmalatı; Treyler (Römork) ve Yarı Treyler	4,408
	251- Metal Yapı Malzemeleri İmalatı	5,551
	105- Süt Ürünleri İmalatı	5,609
	172- Kâğıt ve Mukavva Ürünleri İmalatı	5,668
	109- Hazır Hayvan Yemleri İmalatı	5,775
	254- Silah ve Mühimmat (Cephane) İmalatı	5,841
	143- Örme (Trikotaj) ve Tığ İşi (Kroşe) Ürünlerin İmalatı	5,973
	310- Mobilya İmalatı	6,056
	273- Kabloamada Kullanılan Teller ve Kablolar İle Gereçlerin İmalatı	6,073
	275- Ev Aletleri İmalatı	6,218
	236- Beton, Çimento ve Alçıdan Yapılmış Eşyaların İmalatı	6,266
	222- Plastik Ürünlerin İmalatı	6,332
	293- Motorlu Kara Taşıtları İçin Parça ve Aksesuar İmalatı	6,494
	101- Etin İşlenmesi ve Saklanması İle Et Ürünlerinin İmalatı	6,573
	303- Hava Taşıtları ve Uzay Araçları İle Bunlarla İlgili Makinelerin İmalatı	6,586
	265- Ölçme, Test ve Seyrüsefer Amaçlı Alet ve Cihazlar İle Saat İmalatı	6,625
	321- Mücevherat, Bijuteri Eşyaları ve İlgili Ürünlerin İmalatı	6,639
	272- Akümülatör ve Pil İmalatı	6,704
	259- Diğer Fabrikasyon Metal Ürünlerin İmalatı	6,722
	142- Kürkten Eşya İmalatı	6,754
	271- Elektrik Motoru, Jeneratör, Transformatör İle Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cih.	6,801
	108- Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı	6,814
	103- Sebze ve Meyvelerin İşlenmesi ve Saklanması	6,824
	242- Çelikten Tüpler, Borular, İçi Boş Profiller ve Benzeri Bağlantı Parçalarının İmalatı	6,861
	274- Elektrikli Aydınlatma Ekipmanlarının İmalatı	7,026
204- Sabun ve Deterjan, Temizlik ve Parlatici Mad. Parfüm; Kozmetik ve Tuvalet Malz.	7,036	
B GRUBU	281- Genel Amaçlı Makinelerin İmalatı	7,047
	106- Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta ve Nişastalı Ürünlerin İmalatı	7,097
	203- Boya, Vernik ve Benzeri Kaplayıcı Maddeler İle Matbaa Mürekkebi ve Macun İm.	7,099
	239- Aşındırıcı Ürünlerin ve BYS Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	7,120
	252- Metal Tank, Rezervuar ve Muhafaza Kapları İmalatı	7,124
	152- Ayakkabı, Bot, Terlik Vb. İmalatı	7,126
	244- Değerli Ana Metaller ve Diğer Demir Dışı Metallerin İmalatı	7,147
	282- Genel Amaçlı Diğer Makinelerin İmalatı	7,186
	245- Metal Döküm Sanayii	7,238
	102- Balık, Kabuklu Deniz Hayvanları ve Yumuşakçaların İşlenmesi ve Saklanması	7,243
	283- Tarım ve Ormanlık Makinelerinin İmalatı	7,260
	257- Çatal-Bıçak Takımı ve Diğer Kesici Aletler İle El Aletleri ve Genel Hırdavat Malz..	7,268
	139- Diğer Tekstil Ürünlerinin İmalatı	7,277
	235- Çimento, Kireç ve Alçı İmalatı	7,308
	162- Ağaç, Mantar, Kamış ve Örgü Malzeme Ürünü İmalatı	7,320

Tablo 9 (Devam): Üçlü Dijitte En İyi Skor Elde Eden Sektörler ve Skorları Sıralaması

	Sektör NACE Kodu ve Sektör Adı	Skor
B GRUBU	221- Kauçuk Ürünlerin İmalatı	7,440
	325- Tıbbi ve Dişçilik İle İlgili Araç ve Gereçlerin İmalatı	7,441
	284- Metal İşleme Makineleri ve Takım Tezgâhları İmalatı	7,472
	289- Diğer Özel Amaçlı Makinelerin İmalatı	7,473
	241- Ana Demir ve Çelik Ürünleri İle Ferro Alaşımların İmalatı	7,475
	110- İçeceklerin İmalatı	7,486
	205- Diğer Kimyasal Ürünlerin İmalatı	7,552
	237- Taş ve Mermerin Kesilmesi, Şekil verilmesi ve Bitirilmesi	7,605
	233- Kilden İnşaat Malzemeleri İmalatı	7,639
	141- Kürk Hariç, Giyim Eşyası İmalatı	7,825
	243- Çeliğin İlk İşlenmesinde Elde Edilen Diğer Ürünlerin İmalatı	7,839
	131- Tekstil Elyafının Hazırlanması ve Bükülmesi	7,852
	C GRUBU	181- Basım ve Basım İle İlgili Hizmet Faaliyetleri
132- Dokuma		7,986
120- Tütün Ürünleri İmalatı		8,042
202- Haşere İlaçları ve Diğer Zirai-Kimyasal Ürünlerin İmalatı		8,053
104- Bitkisel ve Hayvansal Sıvı ve Katı Yağların İmalatı		8,060
309- Başka Yerde Sınıflandırılmamış Ulaşım Araçlarının İmalatı		8,067
264- Tüketici Elektroniği Ürünlerinin İmalatı		8,074
291- Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı		8,230
171- Kâğıt Hamuru, Kâğıt ve Mukavva İmalatı		8,275
232- Ateşe Dayanıklı (Refrakter) Ürünlerin İmalatı		8,318
231- Cam ve Cam Ürünleri İmalatı		8,353
253- Buhar Jeneratörü İmalatı, Merkezi Isıtma Sıcak Su Kazanları (Boyerleri) Hariç		8,368
261- Elektronik Bileşenlerin ve Devre Kartlarının İmalatı		8,403
234- Diğer Porselen ve Seramik Ürünlerin İmalatı		8,459
212- Eczacılığa İlişkin İlaçların İmalatı		8,599
279- Diğer Elektrikli Ekipmanların İmalatı		8,733
301- Gemi ve Tekne Yapımı		8,739
206- Suni veya Sentetik Elyaf İmalatı		8,925
255- Metallerin Dövülmesi, Preslenmesi, Baskılanması ve Yuvarlanması; Toz Metalürjisi		8,960
151- Derinin Tabaklanması ve İşl.; Bavul, El Çantası, Saraçlık ve Koşum Takımı İm. Kürk İşl.		9,070
192- Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı		9,072
329- Başka Yerde Sınıflandırılmamış İmalatlar		9,098
201- Temel Kim. Mad. Kim. Gübre ve Azot Bileş. Birincil Formda Plastik ve Sentetik Kauçuk		9,103
256- Metallerin İşlenmesi ve Kaplanması; Makinede İşleme		9,283
161- Ağaçların Biçilmesi ve Planlanması		9,435
262- Bilgisayar ve Bilgisayar Çevre Birimleri İmalatı		9,707
263- İletişim Ekipmanlarının İmalatı		10,389
133- Tekstil Ürünlerinin Bitirilmesi		11,179

Aşağıdaki tabloda iseNace Rev. 2'ye göre 3'lü ayırmada, 2005-2013 döneminde imalat sanayi sektörlerinin performans sıralaması, 6 performans kriteri bazında aldıkları skorlara göre her bir kriter ve toplam skor bazında ayrı ayrı gösterilmektedir.

Tablo 10: Sektörlerin Performans Kriterlerinden Aldıkları Sıra Değerleri (1 ile 82 Arası)

Sektör	Üretim Endeksi	İstihdam Endeksi	Verimlilik	İhracat	RCA	KKO	Genel Sıra	Sektör	Üretim Endeksi	İstihdam Endeksi	Verimlilik	İhracat	RCA	KKO	Genel Sıra
101	45	10	69	2	45	45	15	237	77	69	58	65	9	40	50
102	67	23	81	13	30	1	37	239	14	55	5	17	55	13	31
103	54	52	55	71	2	32	24	241	41	60	16	62	31	66	47
104	59	65	27	25	54	59	59	242	25	19	46	61	32	30	25
105	10	13	44	10	24	61	4	243	42	76	26	63	33	79	53
106	70	27	80	39	18	62	29	244	13	8	42	54	53	80	34
107	3	18	13	6	3	35	1	245	30	48	31	51	36	63	36
108	53	77	25	15	20	58	23	251	18	22	32	41	7	9	3
109	6	2	60	1	52	39	6	252	55	58	38	59	16	14	32
110	57	24	66	43	37	67	48	253	49	38	63	21	69	51	66
120	63	67	56	29	39	28	57	254	29	54	18	3	21	26	7
131	66	17	79	49	42	16	54	255	2	40	1	81	81	72	73
132	64	37	76	73	29	15	56	256	7	9	20	82	82	54	78
133	76	53	72	80	80	56	82	257	17	57	11	27	49	47	39
139	74	47	73	50	10	27	40	259	40	30	53	42	22	7	20
141	72	79	43	75	8	38	52	261	43	46	57	9	77	25	67
142	61	62	47	55	4	23	21	262	65	82	10	38	79	8	80
143	22	21	39	67	6	33	8	263	80	51	82	64	78	75	81
151	81	73	77	22	50	44	74	264	68	32	74	78	27	17	61
152	48	4	78	16	48	24	33	265	5	5	9	11	74	11	17
161	36	68	12	79	76	42	79	271	20	15	28	34	46	68	22
162	37	43	34	45	41	74	42	272	32	35	48	8	40	71	19
171	47	72	15	5	75	31	63	273	27	42	23	37	13	69	10
172	19	33	21	18	17	29	5	274	31	6	65	20	51	37	26
181	11	66	2	68	59	52	55	275	28	11	54	60	14	36	11
192	79	59	68	32	61	48	75	279	52	14	71	56	72	3	70
201	62	78	24	40	70	76	77	281	4	34	6	26	64	12	28
202	50	3	70	46	67	20	58	282	12	12	37	35	60	34	35
203	34	28	41	23	47	10	30	283	56	29	45	31	43	2	38
204	35	44	30	44	34	73	27	284	8	41	19	47	56	6	45
205	26	20	50	14	68	4	49	289	15	16	33	48	63	22	46
206	44	61	22	72	65	65	72	291	51	70	36	74	35	21	62
212	33	64	35	28	73	78	69	292	1	7	3	30	15	53	2
221	60	39	67	53	28	77	43	293	9	36	8	36	38	57	14
222	38	26	49	19	25	43	13	301	82	75	62	58	26	82	71
231	71	63	59	77	23	64	65	303	21	1	40	24	66	60	16
232	75	49	75	33	44	55	64	309	39	25	52	52	62	49	60
233	78	71	61	70	5	50	51	310	23	56	17	12	19	41	9
234	46	31	64	69	57	5	68	321	69	81	4	7	11	81	18
235	58	74	51	76	1	70	41	325	16	50	14	4	71	19	44
236	24	45	7	66	12	18	12	329	73	80	29	57	58	46	76

Kaynak: TÜİK ve TCMB verilerinden hareketle hesaplamamız.

Alfabetik sıralamaya göre sıralama yapılan tablodan herhangi bir sektörün 6 kriterden ayrı ayrı kaçınıcı olduğu görülebilmektedir. Örneğin 101 kodlu “Etin İşlenmesi ve Saklanması İle Et Ürünlerinin İmalatı” sektörü 82 sektörlü imalat sanayi analizinde 15. sırada yer alırken, Üretim Endeksinde 45., İstihdam Endeksinde 10., Verimlilik Endeksinde 69., İhracat 2., RCA skorunda 45. ve KKO açısından ise 45. sırada yer almaktadır. Dönem genelinde en düşük performansa sahip 133 kodlu Tekstil Ürünlerinin Bitirilmesi sektörünün de hemen hemen her kriterde gerilerde veya orta-geri sıralarda bulunduğu gözlenmektedir. Diğer sektörler için de benzer yorumlar aynı şekilde yapılabilir.

3.2.2. Bölgedeki Sektörel Yatırım Eğilimleri

TR83 Bölgesi illerinin iktisadi yapısı ile Türkiye’nin iktisadi yapısı arasındaki benzeşme ve/veya farklılıkların tespit edilmesi yanı sıra, bölgede öne çıkan ve üretimde ağırlık kazanan sektörlerin belirlenmesi açısından yatırım teşviklerinin sektörler itibarıyla analiz edilmesi önem arz etmektedir.

Bu sayede bölgede üretim gücünün nerelere kaydığını ve nerelerde yoğunlaştığını (eğilim olarak da) gözlemlenmek mümkün olacaktır. Bu amaçla hazırlanan aşağıdaki tabloda Ekonomi Bakanlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından her il için alınan teşvik belgelerinden yola çıkılarak TR83 Bölgesi illeri Amasya, **Çorum**, Samsun ve Tokat ile Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak 2001–2014 dönemi için yatırım teşviklerine göre sabit sermaye yatırımlarının genel iktisadi faaliyetler bazında dağılımı verilmektedir.

Tablo 11: Türkiye ve TR83 İçin İktisadi Faaliyet Kolları Bazında Sabit Sermaye Yatırımları (% Pay)

Ana Faaliyet Kolu	Türkiye	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
Enerji	23,0	38,7	43,0	42,2	60,3
Hizmetler	30,5	8,8	19,9	20,6	11,2
İmalat	41,1	25,3	30,0	28,2	23,4
Madencilik	3,9	25,6	4,2	7,9	3,9
Tarım	1,5	1,6	2,8	1,1	1,3
Toplam Sektörler	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Yatırım teşvik verilerinden hareketle kendi hesaplamalarımız

Tablo incelendiğinde TR83 Bölgesi illeri ile Türkiye genelinde yatırım teşviklerinin dağılımı açısından farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Enerji sektörünün Türkiye’deki sabit sermaye yatırımlarından aldığı pay %23 iken Tokat’ta %60 ile en yüksek düzeyde bulunurken, Amasya’da %39 düzeyindedir. Hizmetler sektörü de Türkiye’deki sabit sermaye

yatırımlarından %30 civarında pay alırken, Bölge illerinde bu oran daha düşük düzeydedir. Madencilikte ise Amasya ili %26 pay ile diğer illerden ve Türkiye’den farklılaşmaktadır. İmalat sanayi sektörlerinin yatırım teşviklerindeki sabit sermaye yatırımlarından aldığı pay Türkiye’de %41 iken, Amasya’da 25.3, **Çorum’da** 30, Samsun’da %28.2 ve Tokat’ta %23.4 düzeyinde kalmaktadır. Bölge illerinde imalat sanayiinin ve hizmetler sektörünün yatırım teşviklerinde sabit sermaye yatırımlarında aldıkları paylar Türkiye genelinin altında kalırken, enerji ve madencilik sektörleri Türkiye genelinin üzerinde yer almaktadır.

Yukarıdaki tablodan yola çıkılarak Türkiye ve TR83 Bölgesi illeri imalat sanayi sabit sermaye yatırımları yüzde pay farkları aşağıdaki tablodan izlenebilir.

Çorum ilinde alınan yatırım teşviklerindeki sabit sermaye yatırımları açısından makine imalat, lastik plastik, Seramik, KağıtPişmiş Kil ve Çimento Ger., Deri ve Kösele, Demir Dışı Metaller, Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do., Diğerleri, Elektrikli Makinalar, Gıda ve İçki sektörleri nispi öneme sahiptir.

Tablo 12: Yatırım Teşvikleri Türkiye-Çorum Yüzde Farkları

Sektör	Türkiye	Çorum	Çorum-Türkiye
Makina İmalat	5.2	29.2	24.0
Seramik	0.6	15.3	14.7
Kağıt	3.0	8.9	5.9
Pişmiş Kil ve Çimento Ger.	3.8	6.1	2.4
Deri ve Kösele	0.3	2.5	2.3
Demir Dışı Metaller	1.5	3.6	2.1
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	0.4	2.5	2.1
Diğerleri	0.7	1.7	1.0
Elektrikli Makinalar	1.5	2.0	0.5
Gıda ve İçki	9.2	9.5	0.3
İnşaat	0.5	0.2	-0.3
Madeni Eşya	3.7	3.2	-0.5
Demir Çelik	2.5	2.0	-0.5
Elektronik	1.2	0.0	-1.2
Orman Ürünleri	3.0	1.5	-1.5
Cam	2.5	0.3	-2.2
Çimento	3.2	0.0	-3.2
Lastik-Plastik	6.0	1.5	-4.5
Taşıt Araçları	12.6	6.5	-6.1
Dokuma ve Giyim	17.9	3.2	-14.7
Kimya	20.6	0.2	-20.4

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verilerinden hareketle hesaplamamız.

3.2.3. Girdi-Çıktı Analizi⁶

Bu bölümde sektörlerin üretim yapısı ve sektörlerin birbirlerini etkileme düzeyleri Girdi/Çıktı Analizi kullanılarak incelenecektir. Girdi/Çıktı (I/O) Analizi sektörlerin üretim yapılarını, diğer sektörlerle olan etkileşimlerini gösteren ve ekonomideki sektörel bazda hızlandıran ve çarpan etkilerini hesaplamaya olanak veren bir tekniktir.

2002 için yayınlanan Türkiye I/O tablosunda 59 sektör bulunmaktadır. Burada amaç, özellikle sanayi (ve bilhassa imalat sanayi) sektörünün yapısını incelemek olduğu için 59 sektör 33 sektör halinde toplulaştırılmıştır. Tablo 188'de toplulaştırma yapılan sektörler ve bu sektörlerin toplulaştırıldığı NACE Rev. 1.1. kodları verilmektedir⁷.

Tablo 13: Toplulaştırma Sonrası Sektörler

NACE Kod ⁽⁹⁾	Ürünler
01-05	Tarım, Avcılık, Ormancılık, Balıkçılık
10-14	Madencilik
15-16	Gıda, İçki ve Tütün
17	Tekstil
18	Giyim Eşyası, Kürkün İşlenmesi ve Boyanması
19	Derinin Tabaklanması, İşlenmesi, Deriden Mamul Eşya
20	Ağaç ve Mantar Ürünleri
21	Kağıt ve Kağıt Ürünleri
22	Basım ve yayın
23-24	Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol, Kimyasal Madde ve Ürünler
25	Plastik ve Kauçuk Ürünleri
26	Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler
27	Ana Metal Sanayi
28	Metal Eşya
29	Bys Makine ve Teçhizat
30	Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri
31	Bys Elektrikli Makine ve Cihazlar
32	Radyo, TV ve Haberleşme Cihazları
33	Tıbbi Aletler, Hassas ve Optik Aletler
34	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork
35	Diğer Ulaşım Araçları
36-37	Mobilya; Bys Diğer İmalat ve Yeniden Değerlendirme

⁶Oktay KÜÇÜKKİREMİTÇİ tarafından hazırlanmıştır. Girdi/Çıktı analizi ile ilgili teknik bilgiler EK 2'de verilmiştir.

⁷NACE Rev. 2 sınıflaması ile NACE Rev. 1.1. sınıflaması alt sektörler bazında küçük farklar göstermesine rağmen genel olarak uyumludur. BU nedenle ikili düzeydeki kırılımların temsil ettiği sektörlerin içerikleri aynı kabul edilebilir.

40-41	Elektrik, Gaz, Su
45	İnşaat
50-52	Toptan ve Perakende Ticaret, Bakım Onarım
55	Oteller ve Lokantalar
60-64	Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme
65-67	Finansal Aracılık
70-74	Gayrimenkul, Kiralama, ARGE
75	Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik
80	Eğitim Hizmetleri
85	Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler
90-95	Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri

(§) : Toplulaştırmada, Örneğin; “01-05”, 01 ile 05 NACE kodları arasında kalan “Tarım, Hayvancılık, Balıkçılık ve Ormancılık” sektörlerinin birleştirilmiş halini ifade etmektedir.

Bu noktada, I/O tablosundan hareketle hesaplanacak bağlantı katsayıları hakkında bilgi vermek gerekirse;

Doğrudan Geri Bağlantı: Herhangi bir sektörün üretimi içinde diğer sektörlerden kullandığı ara girdilerin toplamından hareketle hesaplanmaktadır. “Teknoloji Matrisi (Girdi Katsayıları Matrisi)”nden hareketle hesaplanan doğrudan geri bağlantı katsayısı ise, sektörün toplam üretim değeri “1” olarak kabul edildiğinde, kullanılan ara girdilerin toplam üretime oranlarının toplamından oluşmaktadır. Doğrudan geri bağlantı katsayısının yüksekliği, o sektörün üretim için diğer sektörlerin çıktılarını yüksek oranda kullanmak durumunda olduğunu (sektörün kendisini besleyen gerideki sektörlerle yüksek oranda bağımlı olduğunu) ifade etmektedir. Bir başka ifade ile, yüksek geri bağlantı katsayısı, o sektörün üretimi ile gerisindeki diğer sektörlerin üretimi arasında kuvvetli bir bağlantı olduğunu göstermektedir.

Doğrudan İleri Bağlantı: Belli bir sektör üretiminin diğer sektörler tarafından girdi olarak kullanılan kısmının (toplam ara tüketim) o sektörün ürünlerine olan toplam talebe=tüketime (ara tüketim+nihai tüketim) oranını göstermektedir. Bu anlamda, sektörün toplam üretiminin ne kadarının diğer sektörler tarafından girdi olarak kullanıldığını (ya da sektör üretiminin ne kadarının nihai tüketime gittiğini) ifade etmektedir.

Toplam Geri Bağlantı: “Leontief Ters Matrisi”nden hesaplanmaktadır. Belli bir sektördeki bir birimlik nihai talep artışının yol açtığı toplam üretim artışı, o sektörün toplam geri bağlantı etkisini göstermektedir. Doğrudan geri bağlantıda yalnızca belli bir sektörün üretimindeki diğer sektör girdilerinin payları ifade edilirken; toplam geri bağlantıda belli bir sektöre nihai talep artışı (nihai tüketiciler tarafından yalnızca o sektör ürününe bir birimlik talep artışı)

olması neticesinde, hem bu talep artışını, hem de bu talep artışını karşılamak için gerçekleşen üretim artışı nedeniyle diğer sektörlerden tedarik edilen girdi artışı neticesinde ilgili (bağlantılı) tüm sektörlerde ortaya çıkan toplam üretim artışı ifade edilmektedir. Bu anlamda toplam geri bağlantı katsayısı, o sektör ürününe olan talep değişiminin tetiklediği ekonomideki toplam üretim artışını ifade etmektedir.

Toplam İleri Bağlantı: “Leontief Ters Matrisi”nden hesaplanmaktadır. Tüm sektörlerdeki birer birimlik nihai talep artışlarının belli bir sektörün üretiminde yol açtığı artış, o sektörün toplam ileri bağlantı etkisi olarak tanımlanmaktadır. Toplam ileri bağlantıda, ekonomideki tüm sektörlerin nihai ürünlerine birer birimlik bir talep artışı olduğundan hareketle üretici sektörlerin üretiminin ne kadar arttığı görülmektedir.

Yukarıda belirtilen tanımlamalar doğrultusunda, 33 sektörün I/O tablosundan hareketle hesaplanan bağlantı katsayıları ve karakteristik değerleri Tablo 189’de verilmektedir.

Tablo 14: Sektörlerin Bağlantı Katsayıları

NACE Kod	Sektör Adı	DGB	TGB	DİB	TİB
01-05	Tarım, Avcılık, Ormanlık, Balıkçılık	0.331	1.651	0.551	2.756
10-14	Madencilik	0.383	1.833	0.868	3.907
15-16	Gıda, İçki ve Tütün	0.739	2.441	0.251	1.870
17	Tekstil	0.728	2.772	0.595	2.851
18	Giyim Eşyası, Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	0.722	2.833	0.090	1.174
19	Derinin İşlenmesi ve Deriden Mamul Eşya	0.731	2.819	0.447	1.475
20	Ağaç ve Mantar Ürünleri	0.741	2.654	0.731	1.442
21	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	0.720	2.690	0.924	2.455
22	Basım ve yayın	0.613	2.420	0.797	1.272
23-24	Rafine Edilmiş Petrol, Kimyasal Madde ve Ürün.	0.732	2.545	0.737	5.709
25	Plastik ve Kauçuk Ürünleri	0.727	2.716	0.767	2.178
26	Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	0.628	2.334	0.836	2.043
27	Ana Metal Sanayi	0.757	2.923	0.852	5.894
28	Metal Eşya	0.694	2.774	0.698	1.853
29	Bys Makine ve Teçhizat	0.622	2.545	0.272	1.943
30	Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri	0.561	2.310	0.304	1.128
31	Bys Elektrikli Makine ve Cihazlar	0.706	2.753	0.491	1.735
32	Radyo, TV ve Haberleşme Cihazları	0.786	3.097	0.374	2.286
33	Tıbbi Aletler, Hassas ve Optik Aletler	0.709	2.737	0.218	1.260
34	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork	0.757	2.961	0.342	1.631
35	Diğer Ulaşım Araçları	0.537	2.279	0.474	1.145
36-37	Mobilya, Diğer İmalat ve Yeniden Değerlendirme	0.751	2.914	0.139	1.146
40-41	Elektrik, Gaz, Su	0.630	2.413	0.783	3.870
45	İnşaat	0.543	2.291	0.081	1.179

50-52	Toptan ve Perakende Ticaret, Bakım Onarım	0.383	1.766	0.484	5.794
55	Oteller ve Lokantalar	0.535	2.108	0.134	1.216
60-64	Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	0.437	1.886	0.480	5.401
65-67	Finansal Aracılık	0.362	1.643	0.640	2.858
70-74	Gayrimenkul, Kiralama, ARGE	0.267	1.587	0.390	3.679
75	Kamu Yönetimi ve Savunma, Sosyal Güvenlik	0.397	1.820	0.003	1.008
80	Eğitim Hizmetleri	0.213	1.437	0.048	1.064
85	Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	0.479	1.985	0.056	1.066
90-95	Diğer Hizmet Faaliyetleri	0.433	1.836	0.317	1.486

DGB: Doğrudan Geri Bağlantı, **TGB:** Toplam Geri Bağlantı, **DİB:** Doğrudan İleri Bağlantı, **TİB:** Toplam İleri Bağlantı
Not: Tabloda her bir kriter bazında en yüksek değerler kutu içinde belirtilmiştir.

Buna göre, en yüksek doğrudan geri bağlantısına sahip olan sektör 32 kod numaralı Radyo, TV ve Haberleşme Cihazları sektörüdür. Bu sektörde üretim girdileri içinde ara girdilerin paylarının toplamı 0.786'dır. Sektör 100 birim üretim yaparken diğer sektörlerden 78.6 birim girdi kullanmaktadır. Yine aynı sektör, en yüksek toplam geri bağlantıya sahiptir. Sektör ürünlerine olan talepte bir birim değişme olduğunda toplam üretim 3.097 birimlik artış göstermektedir.

21 kod numaralı Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri sektörü ise en yüksek doğrudan ileri bağlantı katsayısına sahiptir. Sektörün üretiminin yüzde 92.4'ü diğer sektörlerin kullanımına, ara tüketime gitmektedir.

27 kod numaralı Ana Metal sektörü 5.894'lük değeri ile en yüksek toplam ileri bağlantı katsayısına sahiptir. Toplam ileri bağlantı katsayısının, tüm sektör ürünlerine bir birim talep artışı olduğunda ilgili sektörün toplam üretimin ne kadar artacağını gösterdiği dikkate alındığında; Ana Metal sektörünün önemli bir tedarikçi sektör olduğu ve diğer sektörlerin talebinin artışından en fazla etkilenen sektör olduğu görülmektedir.

3.2.3.1. Sektörlerarası Etkileşim ve "Kısmî Bağlantı Katsayıları"

Tablo 189'da verilen bağlantı katsayıları, kısmî katsayılar olarak ifade edildiğinde daha detaylı bilgiler sağlayacaktır. Bu sayede her bir sektörün en fazla bağlantıya sahip olduğu veya en fazla tetiklediği sektörler de belirlenebilecektir. Bu anlamda, sadece İmalat Sanayii alt sektörlerine yönelik olarak, doğrudan geri, toplam geri ve toplam ileri kısmî bağlantı katsayıları "en önemli ilk 10 sektör" için hesaplanmış olup izleyen tablolarda verilecektir.

Tablo 15: İmalat Sanayi Kısmî Doğrudan Geri Bağlantı Katsayıları

Sektör		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
15-16	Katsayı	0.3603	0.1418	0.0750	0.0470	0.0226	0.0201	0.0184	0.0075	0.0067	0.0048	0.7393
	NACE Kodu	01-05	15-16	50-52	60-64	23-24	25	21	40-41	26	28	
17	Katsayı	0.3451	0.1251	0.0811	0.0415	0.0387	0.0176	0.0121	0.0057	0.0051	0.0049	0.7285
	NACE Kodu	17	23-24	50-52	60-64	01-05	40-41	25	21	29	26	
18	Katsayı	0.4083	0.0774	0.0565	0.0416	0.0300	0.0274	0.0079	0.0070	0.0066	0.0062	0.6219
	NACE Kodu	17	50-52	18	60-64	23-24	19	15-16	40-41	25	21	
19	Katsayı	0.2793	0.1226	0.0865	0.0797	0.0383	0.0315	0.0218	0.0117	0.0098	0.0051	0.5612
	NACE Kodu	19	15-16	23-24	50-52	60-64	17	25	21	40-41	28	
20	Katsayı	0.1555	0.1349	0.1216	0.0845	0.0632	0.0250	0.0210	0.0176	0.0175	0.0150	0.7407
	NACE Kodu	20	23-24	01-05	50-52	60-64	40-41	21	25	10-14	27	
21	Katsayı	0.2619	0.0941	0.0859	0.0510	0.0464	0.0349	0.0228	0.0207	0.0167	0.0146	0.7199
	NACE Kodu	21	23-24	50-52	60-64	40-41	01-05	10-14	25	17	29	
22	Katsayı	0.2314	0.0804	0.0507	0.0486	0.0372	0.0304	0.0220	0.0122	0.0033	0.0031	0.6125
	NACE Kodu	21	50-52	60-64	23-24	22	25	40-41	29	19	27	
23-24	Katsayı	0.2241	0.2165	0.0707	0.0619	0.0168	0.0159	0.0105	0.0100	0.0087	0.0068	0.7323
	NACE Kodu	10-14	23-24	50-52	60-64	25	01-05	21	40-41	27	26	
25	Katsayı	0.3103	0.0932	0.0840	0.0523	0.0289	0.0287	0.0116	0.0106	0.0105	0.0104	0.7267
	NACE Kodu	23-24	25	50-52	60-64	27	40-41	21	17	26	28	
26	Katsayı	0.1413	0.1404	0.0723	0.0704	0.0548	0.0323	0.0223	0.0181	0.0076	0.0064	0.6280
	NACE Kodu	10-14	26	50-52	23-24	60-64	40-41	21	29	28	27	
27	Katsayı	0.4133	0.0751	0.0538	0.0502	0.0501	0.0313	0.0184	0.0139	0.0086	0.0058	0.7567
	NACE Kodu	27	50-52	60-64	10-14	40-41	26	23-24	29	28	20	
28	Katsayı	0.3312	0.0800	0.0567	0.0506	0.0385	0.0225	0.0160	0.0145	0.0110	0.0092	0.6937
	NACE Kodu	27	50-52	28	60-64	23-24	29	40-41	25	26	21	
29	Katsayı	0.1937	0.1094	0.0758	0.0439	0.0269	0.0222	0.0186	0.0162	0.0161	0.0135	0.6219
	NACE Kodu	27	29	50-52	60-64	23-24	31	28	40-41	25	26	
30	Katsayı	0.1298	0.0661	0.0617	0.0404	0.0229	0.0176	0.0143	0.0103	0.0090	0.0074	0.5612
	NACE Kodu	32	30	50-52	60-64	27	23-24	31	40-41	21	22	
31	Katsayı	0.1471	0.1209	0.0876	0.0545	0.0473	0.0464	0.0400	0.0394	0.0210	0.0158	0.7060
	NACE Kodu	31	27	50-52	25	60-64	23-24	40-41	28	32	10-14	
32	Katsayı	0.4075	0.1091	0.0462	0.0436	0.0432	0.0215	0.0134	0.0080	0.0075	0.0057	0.7863
	NACE Kodu	32	50-52	27	31	60-64	25	23-24	21	18	33	
33	Katsayı	0.1451	0.1082	0.0747	0.0663	0.0592	0.0494	0.0383	0.0376	0.0250	0.0136	0.7093
	NACE Kodu	33	50-52	27	23-24	32	60-64	29	25	26	28	
34	Katsayı	0.2267	0.1347	0.1019	0.0721	0.0706	0.0474	0.0182	0.0152	0.0083	0.0080	0.7573
	NACE Kodu	34	27	50-52	25	28	60-64	23-24	26	40-41	29	
35	Katsayı	0.0728	0.0711	0.0654	0.0572	0.0411	0.0325	0.0325	0.0206	0.0190	0.0176	0.5369
	NACE Kodu	27	28	35	50-52	60-64	29	23-24	25	34	31	
36-37	Katsayı	0.2778	0.0939	0.0601	0.0585	0.0579	0.0539	0.0316	0.0276	0.0200	0.0102	0.7507
	NACE Kodu	27	50-52	20	17	60-64	25	28	23-24	36-37	21	

Tablo 15’de kısmî bağlantı katsayıları anlamında, sanayi alt sektörlerinin bir birim üretim için en fazla girdi kullandıkları sektörler (sektörlerarası bağımlılık) ve bu sektörlerden kullandıkları girdilerin oranları görülmektedir. Tabloda ilk sırada sektörlerin NACE kodları yer almakta (“Sektör” sütunu), daha sonrasında ise büyüklük sırasına göre diğer sektörlerden aldıkları girdi oranları ve bu sektörlerin hangileri olduğu (NACE kodlarına göre) görülmektedir.

Buna göre örneğin 15-16 numaralı Gıda İçki ve Tütün sektörüne bakılırsa, bu sektörün toplam üretimi içindeki tüm ara girdiler toplamının 0.7393 olduğu (Tablonun “Toplam” sütunu) ve girdi kullanımında ilk sırada da 0105 kod numarası ile belirtilen Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık sektörünün 0.3603'lük bir payla yer aldığı görülmektedir (Tablonun 1 nolu sütunu). Buradan yola çıkarak Türkiye'deki Gıda İçki ve Tütün Üretimini tarımsal faaliyetlere dayandığı ve en önemli girdinin tarımsal faaliyetlerden sağlandığı görülmektedir. Bölgesel planlama ve sektörel gelişme patikalarının belirlenmesinde, bölge coğrafyasının sağladığı hammadde temin koşullarının önemli bir parametre olduğu düşünüldüğünde, belirlenecek üretim deseninin hangi sektörlerle ne kadar bağımlı olduğu ve sektörün gerisinde girdi sağlayacak faaliyetlerin yeterli olup olmadığı sorusunun cevabı bu katsayılardan hareketle görülebilmektedir. Diğer bir deyişle, yine örneğin Gıda İçki ve Tütün Üretimi için gerekli ürünler yöreden temin edilebiliyorsa (yörede yeterli tarımsal faaliyet bulunuyorsa) o yörede kurulacak Gıda İçki sektörü yatırımları önemli bir avantaj sağlayacak ve hammadde desenine uygun bir yatırım profili belirlenebilecektir. 15-16 sektörünün girdi kullanımında ikinci sırada sektörün kendisi 0.1418 girdi katsayısı ile yer almaktadır. Buradan, sektörün kendi üretiminde en fazla ağırlığa sahip olan tarımsal girdilerden sonra, kendi girdilerini “ara mamul” olarak kullandığını söylemek mümkün görülmektedir. Üçüncü sırada ise görece çok daha düşük olan 0.0750 katsayısı ile 50-52 kod numaralı Toptan ve Perakende Ticaret, Bakım ve Onarım sektörü gelmektedir.

Aşağıdaki tabloda verilen imalat sanayii sektörleri toplam geri bağlantıları, bu sektör ürünlerinin marjinal gelir (talep) etkisini ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile her bir sektör ürününe yönelik olarak talep bir birim arttığında bu talep artışının tetiklediği ilgili sektör üretimindeki değişimin ve bu gelişme neticesinde de kendisinin ve diğer sektörlerin üretimlerini ne kadar tetikleyeceği görülebilmektedir. Burada tablonun ilk kolonundaki tüm kısmî toplam geri bağlantı katsayılarının birden büyük olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, bağlantı katsayısının tanımı gereği, sektör ürününe olan bir birimlik talep artışı için başlangıçta bu talebi karşılamak amacıyla bir birim üretim artışı gerekeceğidir. Dolayısıyla katsayının “1” lik kısmı direkt olarak nihai talebi karşılamak için gereken üretimi ifade etmektedir.

Tablo 16: İmalat Sanayi Sektörlerinin Kısmî Toplam Geri Bağlantı Katsayıları

Sektör		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
15-16	Katsayı	1.1855	0.5039	0.1495	0.1201	0.1084	0.0440	0.0392	0.0369	0.0365	0.0302	2.4408
	NACE Kodu	15-16	0105	5052	60-64	23-24	10-14	40-41	21	25	27	
17	Katsayı	1.5395	0.2974	0.1914	0.1460	0.0951	0.0833	0.0709	0.0341	0.0334	0.0239	2.7725
	NACE Kodu	17	23-24	50-52	60-64	10-14	0105	40-41	27	25	21	
18	Katsayı	1.0629	0.6734	0.1984	0.1966	0.1483	0.0666	0.0550	0.0547	0.0418	0.0313	2.8326
	NACE Kodu	18	17	23-24	50-52	60-64	10-14	40-41	0105	19	27	
19	Katsayı	1.3883	0.2306	0.2067	0.1948	0.1436	0.1025	0.0796	0.0735	0.0534	0.0507	2.8192
	NACE Kodu	19	23-24	15-16	50-52	60-64	0105	17	10-14	40-41	25	
20	Katsayı	1.1867	0.2749	0.1850	0.1809	0.1671	0.1103	0.0827	0.0714	0.0465	0.0381	2.6539
	NACE Kodu	20	23-24	0105	50-52	60-64	10-14	40-41	27	21	25	
21	Katsayı	1.3678	0.2303	0.1881	0.1549	0.1309	0.1161	0.0750	0.0465	0.0452	0.0445	2.6901
	NACE Kodu	21	23-24	50-52	60-64	40-41	10-14	01-05	27	17	25	
22	Katsayı	1.0437	0.3364	0.1671	0.1598	0.1408	0.0843	0.0671	0.0528	0.0403	0.0283	2.4201
	NACE Kodu	22	21	50-52	23-24	60-64	40-41	10-14	25	27	29	
23-24	Katsayı	1.3488	0.3325	0.1596	0.1585	0.0615	0.0591	0.0382	0.0350	0.0289	0.0253	2.5450
	NACE Kodu	23-24	10-14	60-64	50-52	40-41	27	0-105	25	21	29	
25	Katsayı	1.1213	0.4939	0.1853	0.1633	0.1480	0.0997	0.0915	0.0341	0.0303	0.0273	2.7156
	NACE Kodu	25	23-24	50-52	60-64	10-14	27	40-41	21	17	26	
26	Katsayı	1.1725	0.2302	0.1577	0.1476	0.1388	0.0944	0.0546	0.0451	0.0379	0.0184	2.3337
	NACE Kodu	26	10-14	23-24	50-52	60-64	40-41	27	21	29	28	
27	Katsayı	1.7524	0.1911	0.1744	0.1672	0.1549	0.0951	0.0702	0.0397	0.0242	0.0152	2.9235
	NACE Kodu	27	50-52	60-64	40-41	10-14	23-24	26	29	28	21	
28	Katsayı	1.0738	0.6424	0.1901	0.1644	0.1206	0.1031	0.0977	0.0464	0.0435	0.0292	2.7742
	NACE Kodu	28	27	50-52	60-64	23-24	40-41	10-14	29	26	25	
29	Katsayı	1.1387	0.4208	0.1725	0.1415	0.1012	0.0863	0.0733	0.0396	0.0374	0.0338	2.5447
	NACE Kodu	29	27	50-52	60-64	23-24	40-41	10-14	26	31	28	
30	Katsayı	1.0726	0.2402	0.1449	0.1185	0.0952	0.0759	0.0481	0.0390	0.0351	0.0282	2.3096
	NACE Kodu	30	32	50-52	60-64	27	23-24	40-41	10-14	31	21	
31	Katsayı	1.1841	0.3143	0.1978	0.1567	0.1542	0.1286	0.1033	0.0843	0.0604	0.0464	2.7527
	NACE Kodu	31	27	50-52	60-64	23-24	40-41	10-14	25	28	32	
32	Katsayı	1.6973	0.2668	0.1886	0.1700	0.1051	0.0931	0.0574	0.0561	0.0554	0.0318	3.0970
	NACE Kodu	32	50-52	27	60-64	23-24	31	25	10-14	40-41	21	
33	Katsayı	1.1714	0.2254	0.2207	0.1775	0.1607	0.1227	0.0782	0.0657	0.0644	0.0619	2.7369
	NACE Kodu	33	50-52	27	23-24	60-64	32	10-14	25	29	40-41	
34	Katsayı	1.3026	0.3931	0.2347	0.1726	0.1331	0.1165	0.1088	0.0810	0.0797	0.0465	2.9609
	NACE Kodu	34	27	50-52	60-64	23-24	25	28	10-14	40-41	26	
35	Katsayı	1.0708	0.2258	0.1347	0.1210	0.1031	0.0913	0.0615	0.0554	0.0519	0.0379	2.2793
	NACE Kodu	35	27	50-52	60-64	23-24	28	40-41	10-14	29	25	
36-37	Katsayı	1.0240	0.5415	0.2151	0.1823	0.1499	0.1046	0.0916	0.0854	0.0783	0.0760	2.9144
	NACE Kodu	36-37	27	50-52	60-64	23-24	17	10-14	40-41	20	25	

Yine, 15-16 nolu sektörün diğer sektörlerden sağlayacağı toplam girdi oranlarının ne olacağına kısmî katsayılar olarak bakıldığında bu kez ilk sırayı sektörün kendisi (15-16) 1.1855 katsayısı ile almaktadır. Ancak, önceki cümlede de ifade edildiği üzere, bu katsayının bir birimlik bölümü zaten nihai talep artışının karşılanması için gereken üretim artışını ifade

ettiği için, en büyük etkilenmenin yine 0105 kod numaralı tarım sektöründe olduğu görülmektedir (0.5039 katsayı ile). Burada ilişkinin şöyle düşünülmesi, anlaşılabilirlik açısından yararlı olacaktır:

İlgili sektörün nihai ürününe talep 1 birim arttı → talebi karşılamak için ilgili sektör üretimi 1 birim arttı → ilgili sektörün diğer sektörlerden girdi kullanımını arttı → doğrudan geri bağlantılı diğer tüm sektörlerin üretimi arttı → diğer sektörlerin kendi üretimleri için kullandıkları ilgili sektör de dahil olmak üzere doğrudan geri bağlantılı tüm sektörlerden girdi talebi arttı → ilgili sektör de dahil olmak üzere girdi tedarikçisi tüm sektörlerin üretimi artan girdi talebini karşılamak için arttı → ilgili sektör dahil olmak üzere tüm sektörlerin girdi kullanımını arttı → → ...

Tabloda 15-16 nolu sektör için verilen 2.4408'lik toplam geri bağlantı katsayısı, yukarıda açıklanan üretim döngüsü neticesinde ekonomideki toplam artışı göstermektedir. Kısmî katsayılar ise, yine bu döngü neticesinde geriye bağlantılı (girdi sağlanan) her sektördeki toplam üretim artışını ifade etmektedir. Bu anlamda, toplam geri bağlantı katsayılarını bir anlamda, “katma değer yaratma zinciri” olarak ifade etmek ve sektörlerin diğer sektörleri de tetikleyerek toplam yaratılacak üretimi gösterdiğini söylemek mümkündür.

Aşağıda yer alan tabloda ise tüm sektörlerin ürünlerine nihai talebin 1'er birim arttığı varsayımıyla bu sektörlerin üretimlerinin ne kadar artacağı toplam kısmî ileri bağlantı katsayıları olarak verilmektedir. Tablo 191 ve Tablo 192'nin ilk sütunları aynı değerlerden oluşacaktır. Çünkü burada ilgili sektörün nihai talebindeki bir birimlik artışın etkisi görülmektedir (toplam geri bağlantı etkisi ile aynı etki). Ancak, burada toplam geri bağlantıdan farklı olarak tüm sektörlerin ürünlerine aynı anda ve eşit miktarda (bir birim) talep artışı söz konusu olduğundan, sektörlerin ikinci ve sonraki sütunlarında yer alan katsayılar değişmekte, bu kez sektörler sadece diğer sektörlerin üretim artışları neticesindeki talebi karşılamaya yanı sıra, kendi sektörlerinin nihai talep artışını da karşılayacak miktarda (oranda) üretimlerini arttırmak durumunda kalmaktadırlar.

Tablo 17: İmalat Sanayi Sektörlerinin Toplam Kısmi İleri Bağlantı Katsayıları

Sektör		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
1516	Katsayı	1.1855	0.2067	0.1898	0.0421	0.0226	0.0201	0.0174	0.0151	0.0136	0.0135	1.8703
	NACE Kodu	15-16	19	55	01-05	18	85	21	23-24	75	20	
17	Katsayı	1.5395	0.6734	0.1046	0.0796	0.0452	0.0303	0.0267	0.0255	0.0244	0.0243	2.8509
	NACE Kodu	17	18	36-37	19	21	25	34	20	32	50-52	
18	Katsayı	1.0629	0.0154	0.0071	0.0062	0.0054	0.0049	0.0043	0.0042	0.0042	0.0039	1.1740
	NACE Kodu	18	32	27	30	17	19	28	75	36-37	85	
19	Katsayı	1.3883	0.0418	0.0072	0.0052	0.0039	0.0028	0.0027	0.0024	0.0019	0.0019	1.4754
	NACE Kodu	19	18	32	22	30	36-37	17	75	20	33	
20	Katsayı	1.1867	0.0783	0.0260	0.0177	0.0140	0.0113	0.0101	0.0099	0.0070	0.0068	1.4417
	NACE Kodu	20	36-37	45	21	27	35	28	32	31	29	
21	Katsayı	1.3678	0.3364	0.0465	0.0451	0.0382	0.0369	0.0341	0.0332	0.0318	0.0304	2.4547
	NACE Kodu	21	22	20	26	19	15-16	25	33	32	36-37	
22	Katsayı	1.0437	0.0171	0.0139	0.0133	0.0126	0.0095	0.0090	0.0085	0.0080	0.0078	1.2724
	NACE Kodu	22	90-95	50-52	30	70-74	85	75	60-64	80	65-67	
2324	Katsayı	1.3488	0.4939	0.2974	0.2749	0.2306	0.2303	0.1984	0.1775	0.1598	0.1577	5.7086
	NACE Kodu	23-24	25	17	20	19	21	18	33	22	26	
25	Katsayı	1.1213	0.1165	0.0843	0.0760	0.0657	0.0574	0.0528	0.0507	0.0445	0.0381	2.1783
	NACE Kodu	25	34	31	36-37	33	32	22	19	21	20	
26	Katsayı	1.1725	0.1331	0.0702	0.0510	0.0465	0.0456	0.0435	0.0396	0.0381	0.0347	2.0426
	NACE Kodu	26	45	27	33	34	85	28	29	31	36-37	
27	Katsayı	1.7524	0.6424	0.5415	0.4208	0.3931	0.3143	0.2258	0.2207	0.2186	0.1886	5.8940
	NACE Kodu	27	28	36-37	29	34	31	35	33	45	32	
28	Katsayı	1.0738	0.1088	0.0913	0.0833	0.0604	0.0477	0.0338	0.0287	0.0242	0.0232	1.8532
	NACE Kodu	28	34	35	45	31	36-37	29	33	27	25	
29	Katsayı	1.1387	0.0644	0.0519	0.0464	0.0415	0.0397	0.0379	0.0360	0.0352	0.0344	1.9430
	NACE Kodu	29	33	35	28	10-14	27	26	31	45	21	
30	Katsayı	1.0726	0.0082	0.0027	0.0026	0.0024	0.0023	0.0022	0.0021	0.0019	0.0019	1.1282
	NACE Kodu	30	32	60-64	27	33	80	70-74	29	28	36-37	
31	Katsayı	1.1841	0.0931	0.0459	0.0374	0.0351	0.0340	0.0299	0.0291	0.0249	0.0199	1.7353
	NACE Kodu	31	32	40-41	29	30	45	33	35	10-14	75	
32	Katsayı	1.6973	0.2402	0.1227	0.0464	0.0270	0.0185	0.0146	0.0115	0.0075	0.0061	2.2855
	NACE Kodu	32	30	33	31	29	20	60-64	90-95	28	36-37	
33	Katsayı	1.1714	0.0209	0.0125	0.0111	0.0074	0.0042	0.0037	0.0025	0.0022	0.0021	1.2596
	NACE Kodu	33	85	32	30	31	34	40-41	29	10-14	80	
34	Katsayı	1.3026	0.0327	0.0266	0.0217	0.0151	0.0130	0.0123	0.0116	0.0107	0.0105	1.6305
	NACE Kodu	34	35	60-64	50-52	29	31	28	33	25	36-37	
35	Katsayı	1.0708	0.0316	0.0071	0.0023	0.0022	0.0022	0.0015	0.0014	0.0014	0.0013	1.1449
	NACE Kodu	35	75	60-64	10-14	85	90-95	23-24	34	27	36-37	
3637	Katsayı	1.0240	0.0092	0.0091	0.0089	0.0074	0.0055	0.0054	0.0051	0.0045	0.0045	1.1460
	NACE Kodu	36-37	55	32	18	27	30	90-95	28	21	60-64	

Yine 15-16 nolu sektör için tabloyu yorumlarsak, ilk satır değerinin yorumu, toplam kısmî geri bağlantı ile aynı olacaktır. Ancak, örneğin ikinci sırada yer alan sektöre bakıldığında (0.2067 katsayı ile 19 nolu Derinin Tabaklanması ve Deriden Mamul Eşya) talepteki bu sektörler bazında eşit (ama tüm sektörler için) toplam bir artış sonucunda Deri ve Deriden Mamul Eşya sektörünün 15-16 nolu sektörün ürünlerine girdi olarak kullanmak için en yüksek talep

gösteren ikinci sektör olduğu anlaşılmaktadır. Deri sektörünün ikinci sırada yer almasının nedeni, Gıda ve İçecek Sektörünün içinde yer alan hayvansal yem üretimidir. Üçüncü sırada ise 55 kod numaralı Oteller ve Lokantalar sektörü yer almaktadır. Gıda İçki üretiminin önemli bir bölümünün Otel ve Lokantalarda kullanıldığı ve bu sektörlerle temel girdi temin eden sektörün de 15-16 nolu sektör olduğu ve gelir artışı (tüm sektörlerle olan bir birimlik talep artışı anlamında) neticesinde otel ve lokantaların gıda ve içecek satışı artışı düşünüldüğünde; bu sektörlerin de Gıda İçki sektörü için ne kadar önemli bir pazar olduğu da anlaşılmaktadır. İlişkinin daha iyi anlaşılması için bir sıralama yapmak gerekirse:

Tüm sektörlerle talep 1 birim arttı → Tüm sektörler bu talebin karşılanması için öncelikle üretimlerini 1 birim arttırdılar → ilgili sektör bu kez sadece kendi sektörünün nihai talep artışından dolayı gerekli olan üretim artışı için değil, diğer sektörlerdeki üretim artışından da kaynaklanan ve bu sektörden sağlanan girdi ihtiyacını (ilgili sektör nihai mamulü, diğer sektörlerin üretimi için aynı zamanda bir ara girdidir) karşılamak için de gerekli miktarda (oranda) üretimini arttırdı → ilgili sektörün artan üretimi nedeniyle girdi ihtiyacı arttığından, kendisine girdi sağlayan diğer sektör üretimleri arttı → diğer sektörlerin uyarılmış bu üretim artışı nedeniyle ilgili sektöre ara talepleri arttı → ilgili sektör üretimi, artan bu ara talep ihtiyacını karşılamak için arttı → →...

şeklindeki bir döngü neticesinde sektörün toplam ileri bağlantı katsayısının ne olduğu belirlenmektedir.

Raporda I/O analizinin yer almasının temel nedeni, sektörlerin karşılıklı etkileşimlerini ve düzeylerini belirlemenin yansısı, nihai olarak TR83 Bölgesi illeri için önerilecek yatırım konularında hesaplanacak bağlantı katsayılarının sıralamasının da bir değerlendirme eksenini olarak dikkate alınabilmesini sağlamaktır. Bu cümleden olmak üzere, Bölge illeri için önerilecek yatırım konularında imalat sanayi alt sektörlerinin bağlantı katsayılarının büyüklüklerinin belirlenmesi ve bu değerlere göre sektörlerin kendi aralarında sıralanması, etkileşimde bulunma gücü yüksek olan sektörlerin ön planda incelenebilmesine olanak sağlayacaktır.

Bu nedenle Tablo 14'de toplulaştırma yapılarak 33 sektör bazında hesaplanan bağlantı katsayıları şimdi 2002 yılı için yayınlanan I/O tablosunun toplulaştırma yapılmayan haliyle (59 sektör) için hesaplanacak ve imalat sanayinin tüm alt sektörleri NACE Rev. 1.1 sınıflamasına

göre 22 sektör için hesaplanacaktır. Tablo 18’de toplulaştırma yapılmadan imalat sanayi alt sektörleri için hesaplanan bağlantı katsayıları verilmektedir.

Tablo 18: İmalat Sanayi Sektörlerinin Bağlantı Katsayıları

NACE Rev 1.1	Sektör Adı	DGB	TGB	DİB	TİB
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0.7431	2.4504	0.2605	2.1488
16	Tütün ürünleri imalatı	0.6670	2.3985	0.0658	1.0725
17	Tekstil ürünleri imalatı	0.7285	2.7823	0.5952	3.2962
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	0.7218	2.8425	0.0904	1.2535
19	Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	0.7309	2.8285	0.4473	1.5008
20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı	0.7407	2.6147	0.7311	1.5355
21	Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	0.7199	2.6880	0.9239	3.5465
22	Basım ve yayım; plak, kaset vb. kayıtlı medyanın çoğaltılması	0.6125	2.4376	0.7966	1.5537
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0.8059	2.4152	0.7994	2.6855
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0.6957	2.5672	0.7129	6.3124
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0.7267	2.7382	0.7672	2.5926
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0.6280	2.3591	0.8358	2.3064
27	Ana metal sanayii	0.7567	2.9597	0.8516	7.3207
28	Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii	0.6937	2.7943	0.6975	2.1442
29	B.y.s. makine ve teçhizat imalatı	0.6219	2.5691	0.2723	2.3210
30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	0.5612	2.3365	0.3037	1.2274
31	B.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı	0.7060	2.7718	0.4913	2.0026
32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	0.7863	3.1418	0.3742	2.5400
33	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	0.7093	2.7554	0.2184	1.3084
34	Motorlu kara taşıtı , römork ve yarı-römork imalatı	0.7573	2.9942	0.3416	1.9259
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0.5369	2.2945	0.4738	1.2800
36	Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat	0.7505	2.9300	0.1346	1.2020

DGB: Doğrudan Geri Bağlantı, TGB: Toplam Geri Bağlantı, DİB: Doğrudan İleri Bağlantı, TİB: Toplam İleri Bağlantı

Not: Tabloda her bir kriter bazında en yüksek değerler kutu içinde belirtilmiştir.

Sonuç olarak, sektörlerin kümelenme özellikleri ve performansları yeni yatırımlar için çok önemli kriterler olduğu açıksa da, daha orta ve uzun vadede ve bölgesel kalkınma perspektifinden bakıldığında üretim yapısı ve sektörlerarası etkileşim faktörlerinin de en az bu kriterler kadar belirleyici olduğu düşünülmektedir. İlde/bölgede katma değer yaratılması ya da mevcut katma değer yapısının yükseltilmesi düşünüldüğünde, “katma değer” kavramına daha geniş bir perspektifle bakılması kaçınılmaz olacaktır. Dar anlamda bakıldığında, üretim faktörlerine ödenen tutarı ifade eden katma değer kavramını, geniş anlamda sektördeki bir birim üretim neticesinde ekonomide yaratılan toplam ek hasıla olarak

(başlangıçta var olmayan ancak belli bir sektörün üretimindeki artış neticesinde ortaya çıkan değer) olarak düşünürsek, sektörel katma değer yaratma kapasitesinin, ekonomik büyümeye ve üretim artışına hızlandıran mekanizması ile taşınmasını ifade edecek değişken, Toplam Geri Bağlantı Katsayısı (TGBK) olacaktır. Elbette, burada Toplam Geri Bağlantı Katsayısının ifade ettiği büyüklüğün ulusal gelir hesaplarında kullanılan anlamda bir “katma değer” olmadığı, dolayısıyla da ortaya çıkan üretim artışının aynı miktarda bir ulusal hasıla yaratılması demek olmadığı belirtilmelidir. Ancak, TGBK yardımıyla ekonomide canlandırmanın hangi sektörlerde başlatılabileceği (hangi sektör üretimine öncelik verilirse hızlandıran mekanizmasının daha etkin çalışabileceği) ve yörenin demografik, lojistik, hammadde (geniş anlamda tüm üretim girdileri) temini, ekonomik gelişmişlik düzeyi gibi faktörler de dikkate alınarak hangi sektörlerin “öncü sektör” olabilme potansiyeline daha fazla sahip olduğu görülebilecektir. Bunun yanı sıra, herhangi bir sektörün “öncü sektör” olarak seçilmesi durumunda da (kısmî TGBK kullanılarak) bu sektöre girdi sağlayan sektörlerin mevcut olup olmadığı, mevcutsa etkin çalışması için gerekli tüm etkenlerin varlığı araştırılarak gelecek dönem üretim deseni hakkında karar vermek ve önlem almak mümkün olabilecektir.

Diğer önemli ve dikkate alınması gereken katsayı da Toplam İleri Bağlantı Katsayısı (TİBK)’dir. Bu katsayının yüksekliği de, sektörün önemli bir “tedarikçi” sektör olduğunu, diğer sektörlere önemli oranda girdi temin ettiğini göstermektedir. Kısmî TİBK’den çok sayıda sektöre girdi tedarik edildiğinin görülmesi halinde de, girdi temin eden sektörlerin üretimlerini devam ettirebilmesi açısından, ilgili sektörün bir anlamda “vazgeçilmez ve üretimini mutlaka devam ettirmesi gereken” sektör olduğu anlaşılacaktır.

Yöresel bazda üretim konularının belirlenmesi anlamında, bilhassa emek faktörüne doğrudan bir gelir transferi amaçlı düzenlenecek politikalarda sektörel katma değer paylarının, belli bir sektörün üretimi baz alınarak bu sektörün bağlantılı olduğu sektörlerin hangileri olduğunun ve mevcut/gelecek dönem kapasitelerinin ve üretim kalitesinin yeterli olup olmadığının belirlenmesi anlamında Doğrudan Geri Bağlantı Katsayılarının; bölgesel üretimi maksimize etmek ve mümkün olduğunca daha fazla sektörü kapsayacak toptan bir ekonomik kalkınma tercihlerinde Toplam Geri Bağlantı Katsayılarının, sektörel üretimin ağırlıklı olarak kimler (nihai tüketici ya da diğer sektörler) tarafından kullanıldığını görebilmek ve buna göre satış, pazarlama ve dağıtım kanallarının geliştirilmesi, reklam ve tutundurma faaliyetlerinin

tasarlanması anlamında Doğrudan İleri Bağlantı katsayılarının, ekonomik canlanma neticesinde toplam gelirden meydana gelecek bir birimlik artış neticesinde (ya da nihai tüketicilere yapılacak ek bir gelir transferi neticesinde) hangi sektörlerde ne büyüklükte bir üretim artışı olabileceğini kestirmek anlamında da Toplam İleri bağlantı Katsayılarının kullanılması karar verme ve tercih belirtme anlamında yararlı olabilecektir.

3.2.3.2. Çorum İçin Yatırım Konularının Belirlenmesinde Girdi-Çıktı Analizi Yaklaşımı

TR83 Bölgesi illeri için gerçekleştirilen bu çalışmada sektörlerin daha detaylı olarak incelenebilmesini sağlamak açısından TÜİK'ten elde edilen 90 sektörlü Girdi-Çıktı Tablosu üzerinden hesaplamalar ve değerlendirmeler yapılacaktır⁸. Öncelikle, değerlendirmeye alınacak imalat sanayi yatırım konularının ekonomide yaratacağı toplam üretim artışı etkisini vurgulayan Toplam Geri Bağlantı Katsayılarının büyüklüğüne göre imalat sanayi sektörleri sınıflandırılarak, en yüksek 1/3'lük gruba giren sektörler belirlenecektir. Bu sektörler değerlendirmeye alınacak imalat sanayi yatırım konularının irdeleneceği tabloda "TGB" rümuzu ile ifade edilerek, yatırım konusu seçiminde il ekonomisinde daha yüksek üretim artışı sağlama potansiyeli olan sektörler de belirlenmiş olacaktır. Raporun 10. bölümünde ise Bölge illeri için önerilen yatırım konularının bazıları örnek olarak seçilerek bu yatırım konularının kısmî bağlantı katsayıları sayesinde diğer sektörlerle etkileşimleri, bu yatırım konuları için önemli sektör analizi ve il için seçilecek senaryolar üzerinden bir etki analizi de gerçekleştirilecektir.

90 sektörlü I/O tablosunda yer alan sektörlerin 52 tanesi imalat sanayi alt sektörüdür. Bu sektörler, I/O tablosunda yer aldıkları sıra numaraları, bu sektörlerin içerdiği üçlü kırılımdaki NACE Rev. 1.1. kodları ve Toplam Geri Bağlantı Katsayıları (TGB) Tablo 19'de verilmektedir.

⁸90 sektörlü I/O tablosunda yer alan sektörler ve bu sektörlerin kapsadığı üçlü kırılımdaki NACE Rev. 1.1. kodları Ek 3'de verilmiştir.

Tablo 19: I/O Tablosunda Yer Alan İmalat Sanayi Sektörleri

Sıra No	Sektör I/O Sıra No	Sektör Nace Rev. 1.1. Kodu	Sektör Adı	TGB ^(*)
1	10	151	Et Ürün İşleme	2.664
2	11	152	Balık Ürün İşleme	2.018
3	12	153	Sebze&Meyve İşleme	2.574
4	13	154	Sıvı&Katı Yağ	2.597
5	14	155	Süt Ürünleri	2.471
6	15	156	Tahıl Ürünleri&Nişasta	2.385
7	16	157	Hayvan Yemi İm.	2.620
8	17	158	Diğer Gıda Maddeleri	2.480
9	18	159	İçecek	2.306
10	19	160	Tütün Ürünleri	2.390
11	20	171+172+173	Tekstil&Dokuma	2.783
12	21	174+175	Diğer Tekstil Ür.	2.788
13	22	176+177	Örme	2.847
14	23	181+182	Deri ve Giyim Eşyası	2.861
15	24	183	Kürk Mamulleri	3.082
16	25	191+192	Deri Ürünler&İşleme	2.893
17	26	193	Ayakkabı&Terlik	2.869
18	27	201	Kereste&Parke	2.433
19	28	202+203+204+205	Ağaç Ürünleri	2.641
20	29	211+212	Kâğıt Ürünleri	2.712
21	30	221	Yayım	2.223
22	31	222+223	Plak&Kaset vb.	2.514
23	32	231+232+233	Rafine Petrol&Kok Köm.	2.409
24	33	241	Ana Kimyasallar	2.652
25	34	242+243	Zirai İlaç&Boya&Vernik	2.651
26	35	244	Eczacılık Ürünleri	2.389
27	36	245+246+247	Temizlik Maddeleri	2.768
28	37	251	Kauçuk	2.397
29	38	252	Plastik	2.862
30	39	261	Cam Ürünleri	2.136
31	40	262+263+264	Seramik	2.437
32	41	265+266	Çimento&Kireç&Alçı	2.470
33	42	267+268	Yapı Taşları&Diğer	2.216
34	43	271+272+273	Demir-Çelik	3.009
35	44	274	Demir Dışı Metaller	3.028
36	45	275	Döküm	2.736
37	46	281+282+283	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	2.768

(*) : Toplam Geri Bağlantı Katsayıları

Tablo 19 (Devam) : I/O Tablosunda Yer Alan İmalat Sanayi Sektörleri

Sıra No	Sektör I/O Sıra No	Sektör Nace Rev. 1.1. Kodu	Sektör Adı	TGB
38	47	284+285+286+287	Diğer Metal Eşya	2.874
39	48	291+292	Genel Amaçlı Makine	2.664
40	49	293+294+295+296	Özel Amaçlı Makine	2.444
41	50	297	Ev Aletleri	2.670
42	51	300	Büro Mak&Bilgisayar	2.399
43	52	311+312+313+314+315+316	Elektrikli Makine&Cihaz	2.804
44	53	321+322+323	Radyo&TV&Haberleş. Cih.	3.169
45	54	331+332+333+334+335	Tıbbi&Optik Aletler	2.749
46	55	341+342+343	Motorlu Kara Taşıtı	2.986
47	56	351	Deniz Taşıtları	2.480
48	57	352	Demiryolu Taşıtları	2.015
49	58	353	Hava&Uzay Taşıtları	1.854
50	59	354+355	Diğer Ulaşım Araçları	2.416
51	60	361	Mobilya	2.841
52	61	362+363+364+365+366+371+372	Diğer İmalat	3.077

(*) : Toplam Geri Bağlantı Katsayıları

Tablo 19’da yer alan 52 adet imalat sanayi sektörü Toplam Geri Bağlantı Katsayılarının büyüklüğüne göre (büyükten küçüğe) sıralanarak ilk 1/3’lük grupta 18 sektör ve ikinci ve üçüncü 1/3’lük grupta 17’şer sektör yer alacak şekilde üç gruba bölünmüştür.

Değerlendirmeye alınacak imalat sanayi yatırım konularının belirlenmesinde kullanılmak üzere, Toplam Geri Bağlantı Katsayısı itibarıyla en yüksek ilk 1/3’lük grupta yer alarak ekonomik faaliyetleri en fazla etkileme gücüne sahip olan sektörler Tablo 20’de verilmektedir.

Tablo 20: Toplam Geri Bağlantı Katsayısı Büyüklüğüne Göre İlk 18 İmalat Sanayi Sektörü

Sıra No	I/O Sıra No	NACE Rev. 1.1. Kod	Sektör Adı	TGB
1	53	321+322+323	Radio&TV&Haberleş. Cih.	3.1686
2	24	183	Kürk Mamulleri	3.0816
3	61	362+363+364+365+366+371+372	Diğer İmalat	3.0769
4	44	274	Demir Dışı Metaller	3.0277
5	43	271+272+273	Demir-Çelik	3.0088
6	55	341+342+343	Motorlu Kara Taşıtı	2.9865
7	25	191+192	Deri Ürünler&İşleme	2.8931
8	47	284+285+286+287	Diğer Metal Eşya	2.8741
9	26	193	Ayakkabı&Terlik	2.8689
10	38	252	Plastik	2.8620
11	23	181+182	Deri ve Giyim Eşyası	2.8608
12	22	176+177	Örme	2.8472
13	60	361	Mobilya	2.8415
14	52	311+312+313+314+315+316	Elektrikli Makine&Cihaz	2.8042
15	21	174+175	Diğer Tekstil Ür.	2.7878
16	20	171+172+173	Tekstil&Dokuma	2.7831
17	36	245+246+247	Temizlik Maddeleri	2.7681
18	46	281+282+283	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	2.7676

3.2.4. Kümelenme Analizi Neticesinde İmalat Sanayinde Öne Çıkan Sektörler

Çalışmanın “TR83 Bölgesi Sanayi Yoğunlaşması ve Kümelenmesi” başlıklı Sanayi Sektörü bölümünde NACE Rev. 2 sınıflamasına göre 3’lü sektör kırılımında TR83 Bölgesi illerinde kümelenme özelliği gösteren sektörler, olgun küme, potansiyel küme ve aday küme olarak belirlenmişti. Buna göre Çorum için imalat sanayinde kümelenme gösteren sektörler aşağıda sıralanmaktadır.

Çorum İmalat Sanayi Kümelenme Analizi Sonuçları

Çorum ili için imalat sanayinde kümelenme gösteren sektörler;

Olgun Küme:*İşyeri kriterine göre;*

106-Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı

109-Hazır hayvan yemleri imalatı

233-Kilden inşaat malzemeleri imalatı

283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı

292-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı.

İstihdam kriterine göre;

106-Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı

109-Hazır hayvan yemleri imalatı

171-Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva imalatı

233-Kilden inşaat malzemeleri imalatı

234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı

289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı

Potansiyel Küme:İşyeri kriterine göre;

101-Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı

107-Fırın ve unlu mamuller imalatı

108-Diğer gıda maddelerinin imalatı

161-Ağaçların biçilmesi ve planyalanması

171-Kâğıt hamuru, kâğıt ve mukavva imalatı

211-Temel eczacılık ürünleri imalatı

236-Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı

256-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme

259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı

282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı

289-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı

323-Spor malzemeleri imalatı

331-Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı

İstihdam kriterine göre;

107-Fırın ve unlu mamuller imalatı

141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı

152-Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı

161-Ağaçların biçilmesi ve planyalanması

162-Ağaç, mantar, kamış ve örgü malzeme ürünü imalatı

172-Kâğıt ve mukavva ürünleri imalatı

211-Temel eczacılık ürünleri imalatı

236-Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı

239-Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı

256-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme

Aday Küme:İşyeri kriterine göre;

141-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı

152-Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı

162-Ağaç, mantar, kamış ve örgü malzeme ürünü imalatı

- 181-Basım ve basım ile ilgili hizmet faaliyetleri
- 201-Temel kimyasal maddelerin, kimyasal gübre ve azot bileşikleri, birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı
- 222-Plastik ürünlerin imalatı
- 232-Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı
- 234-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı
- 235-Çimento, kireç ve alçı imalatı
- 237-Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi
- 239-Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
- 251-Metal yapı malzemeleri imalatı
- 261-Elektronik bileşenlerin ve devre kartlarının imalatı
- 275-Ev aletleri imalatı
- 281-Genel amaçlı makinelerin imalatı
- 284-Metal işleme makineleri ve takım tezgâhları imalatı
- 310-Mobilya imalatı
- 332-Sanayi makine ve ekipmanlarının kurulumu
- İstihdam kriterine göre;*
- 108-Diğer gıda maddelerinin imalatı
- 222-Plastik ürünlerin imalatı
- 232-Ateşe dayanıklı (refrakter) ürünlerin imalatı
- 235-Çimento, kireç ve alçı imalatı
- 244-Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı
- 252-Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı
- 259-Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı
- 281-Genel amaçlı makinelerin imalatı
- 282-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı
- 283-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
- 292-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
- 310-Mobilya imalatı
- 323-Spor malzemeleri imalatı
- 325-Tıbbi ve dişçilik ile ilgili araç ve gereçlerin imalatı
- 331-Fabrikasyon metal ürünlerin, makinelerin ve ekipmanların onarımı.

3.2.5. Sektörel Bazda Potansiyel Yatırım Konuları

Çorum için potansiyel faaliyet alanları belirlenirken, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanmasına özen gösterilmiş, öncelikle bölgedeki doğal kaynak potansiyeli göz önünde tutulmuştur. Tarım, hayvancılık, orman varlığı, turizm ve enerji kaynaklarından oluşan doğal kaynak potansiyeli, öncelikle ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturur. Bölgedeki mevcut kaynakların öncelikle değerlendirilmesi, yaratılan katma değer de önemli bir kısmının bölgede kalmasını sağlayacağı gibi, aynı zamanda sermaye birikiminin hızlı bir şekilde gelişmesini sağlayacaktır. Orta ve uzun dönemde sermaye birikiminde sağlanan bu gelişmeler sektörel bağlantılar da dikkate alınarak, yeni sanayilerin gelişmesi açısından bir kaynak transferinin gerçekleşmesini de sağlayacaktır. Bölge illeri ekonomisinde tarım ve hayvancılık sektörü ile birlikte turizm ve madencilik sektörünün ağırlığı da dikkate alındığında, doğal kaynak potansiyeline öncelik verilmesinin gerekliliği çok açıktır.

Çorum' da doğal kaynak potansiyelinin değerlendirilmesi yanında özellikle yurtiçi talebi ve ihracatı karşılamaya yönelik olarak, gelecek vaat eden belli yatırımların yapılması da bölge sanayisi açısından önem arz etmektedir. Özellikle ilde yer alan organize sanayi bölgelerinde yer alması düşünülen bu yatırım konularının kümelenme çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi, dikkat edilmesi gereken hususların başında yer almaktadır.

Üretim ve tüketim ağlarının buluşmasını sağlayan ve bu bağlamda gerek tarım ve hayvancılık sektörü gerekse imalat sanayi ve diğer sektörlerin hızlı ve sağlıklı gelişmesini sağlayan lojistik sektörü de başta Samsun olmak üzere Bölge için önem arz eden sektördür. Küreselleşme ve beraberinde yaşanan rekabetle birlikte önemi daha çok artan lojistik sektörü, Bölge'nin mevcut durumu ve potansiyel durumu dikkate alındığında, yatırım yapılabilecek alanlardan birini oluşturmaktadır.

Çorum için yatırım konusu önerisinde bulunurken, ürün sınıflaması yerine faaliyet sınıflaması kullanılmıştır. Faaliyet sınıflamaları ekonomik alanda faaliyet gösteren tüm istatistiksel birimler ile ilgili verileri mümkün olduğunca homojen kategorilere ayıran ve sunumunu sağlayan, birimlerin ana faaliyetlerini belirleyen ve uluslararası veri karşılaştırmayı sağlayan sınıflamalardır. Bu çalışmada yatırım konusu önerilerinde, Avrupa Birliği ülkeleri tarafından

ISIC sınıflamasından türetilen ve üye ülkelerde zorunlu olarak kullanılan ekonomik faaliyet sınıflaması NACE Revize 2 kullanılmıştır.

Önerilebilecek yatırım konularında sektörler için genel yaklaşımımız; üçlü düzeyde sektörlerin genel performansı, kümelenme (Bölge ve il için), yatırım eğilimleri, sektörlerarası etkileşim katsayılarının büyüklüğü, ikili düzeyde yapılan genel performans eğilimi ve sektörün ilde teşvik edilip edilmediğinden hareketle belirlenecektir. İmalat sanayi için değerlendirmeye alınacak yatırım konuları belirlenirken; öncelikle 3'lü düzeyde genel performans analizi sonuçlarından yararlanılmıştır. Bu amaçla, 2005-2013 dönemi kapsamında sektörler 6 kriter bazında (Üretim Endeksi, KKO, İhracat, RCA, İstihdam ve Verimlilik Endeksi) genel performanslarına göre sıralamaya tabi tutulmuştur. Değerlendirmeye alınan üçlü düzeydeki toplam 82 sektör 27, 27 ve 28'lik 3 gruba bölünmüştür. Birinci grup yüksek performans (A grubu); ikinci grup orta performans (B grubu); üçüncü grup ise düşük performans (C grubu) sahip sektörleri ifade etmektedir. Gerek ilk 27'lik grupta yer alan sektörler gerekse diğer gruplarda yer alan sektörler, çalışmanın genelinde dikkate alınan tüm analizlerle (2'li düzeyde 8 kritere göre performans sıralaması, girdi çıktı tablolarından hesaplanan toplam geri bağlantı katsayıları, sektörel yoğunlaşma, kümelenme düzeyleri ve yatırım eğilimleri) birleştirmek/bağdaştırmak ve değerlendirmek amacıyla, yukarıda sayılan analizler ve sektörel değerlendirmeler kapsamında ayrıca tekrar irdelenmiştir.

İkili düzeyde 23 sektör için yapılan performans değerlemesi neticesinde sektörleri ilk sekizde yer alanlar, ikinci sekizde yer alanlar ve son yedi sektör olarak sıralandırarak, ilk grupta yer alan sektörlerin (ilk sekiz sektörün) genel performans nedeniyle rekabetçi avantaja sahip oldukları söylenebilir. Bu ilk sekiz sektörün genel performans bakımından sağladıkları bu avantaj, üçlü kırılımda alt sektörler bazında yapılacak değerlemede bir gösterge olarak kullanılacaktır. Bu yaklaşımın geliştirilmesinin temel nedeni de; "iyi sektörde kötü alt faaliyet alanı" (ya da tersi) durumunun her zaman karşılaşılabilecek bir durum olmasıdır. Bu kaygıdan hareketle iyi performans gösteren bir sektörün ana sektörünün durumu da belirlenerek, bu ana sektörün de iyi performansa sahip olup olmadığının belirlenmesi amacı güdülmüştür. Bu yaklaşımı şu şekilde özetlemek mümkündür: Genel olarak yörede önerilecek yatırım konularının belirlenmesinde önceliğin sektörel performansa ait olması gerektiği düşünülmektedir.

Sektörel yatırım konularının belirlenmesinde yalnızca performansın yeterli bir ölçüt olmayacağından hareketle, raporun çeşitli bölümlerinde sektörel bazda yapılan diğer analizlerle de bu belirlemenin daha sağlıklı olabilmesini teminen, sektörel karakteristikleri yansıtan diğer faktörler de dikkate alınmıştır. Bu anlamda 90 sektörlü Girdi-Çıktı tablosundan, imalat sanayi alt sektörleri için Toplam Geri Bağlantı katsayıları da büyükten küçüğe doğru sıralanarak, sektörlerin birbirlerini ve ekonominin tamamını etkileme güçleri de sınıflandırılmıştır. 3'lü düzey bazında, 52 imalat sanayi alt sektörü için toplam geri bağlantı (TGB) katsayısının büyüklüğüne göre yapılan sıralamada ilk 18 sektör içinde yer alarak ekonomik faaliyetleri en fazla etkileme gücüne sahip olan sektörler belirlenmiştir. Bu sayede, sektörler arası etkileşimi temsil eden bu katsayı kullanılarak önerilecek yatırım konularının etkileşim derecesi de dikkate alınmıştır.

İlde mevcut yatırım eğilimleri ve bölgedeki imalat sanayi yatırımlarının kümelenme özellikleri de yatırım konularının belirlenmesinde bir kriter olarak dikkate alınmış olup; olgun küme, aday küme ya da potansiyel küme özelliği gösteren sektörler belirlenerek bu kümelenme durumları da analize dahil edilmiştir. Benzer şekilde, yöredeki yatırım trendlerini ve yatırımcı tercihlerini gösteren il imalat sanayindeki yatırımlar Türkiye ile karşılaştırılarak, mevcut durumdaki yatırımcı davranış kalıpları da incelenmiştir.

Üçlü düzeydeki sektörel performans analizine göre gruplandırılan sektörlerin, 2'li genel performansı, Input/Output analizinden hareketle toplam geri bağlantı katsayısı, yatırım eğilimi ve kümelenme analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda toplulaştırılmıştır.

Tablo gösteriminde kolaylık olması için tablolarda yer alan kısaltmalar ve ifadeler şöyle açıklanabilir: Üçlü bazda sıralanmış faaliyet konularının yanında yer alan "GP" ifadesi bu sektörün ikili ana sektörünün performans sıralamasında ilk sekiz sektör içinde yer aldığını, "TGB" ifadesi, yine üçlü ana sektörün toplam geri bağlantı katsayısı açısından yapılan sıralamada ilk 18 sektör içinde yer aldığını göstermektedir. İlin sektörel yatırım eğilimlerinin bulunmasında 2001-2014 (Eylül) dönemi toplamı için alınan teşviklerin sabit yatırım tutarları üzerinden hesaplanan sektörel payların, aynı sektörün Türkiye payından farkı alınarak bulunan yatırım eğilimi sıralaması kullanılmıştır. Burada, ilde ilgili sektör payı, Türkiye'nin payından büyük ya da eşitse o sektörde il için yatırım eğiliminin yüksek olduğu varsayılmış ve tablolara "I" ifadesi yazılmıştır. Üçlü sektörler bazında yapılan kümelenme analizi neticesinde;

“OK” ifadesi ana sektörün olgun küme (üç yıldız), “PK” ifadesi potansiyel küme (iki yıldız), “AK” ifadesi ise aday küme (tek yıldız) özelliğini gösterdiğini belirtmektedir. Kümelenme analizi hem işyeri sayısı hem de istihdam verileri kullanılarak yapılmış olmasına karşın, tablolarda istihdam kriterine göre hesaplanan kümelenme nitelikleri, daha belirleyici olduğu varsayılarak dikkate alınmıştır. Son sütunda yer alan ifadeler ise bu faaliyet konusunun kuruluş yeri faktörleri açısından değerlendirilmeye alınıp alınmadığını, eğer alındıysa hangi kriterlere göre alındığını ifade etmektedir. Örneğin; “GP,TGB,OK,I” ifadesi, faaliyet konusunun sırasıyla ikili sektörün genel performansı, toplam geri bağlantısının yüksekliği, olgun küme olduğu ve yatırım eğilimi açısından da üst sıralarda yer aldığı için kuruluş yeri faktörleri açısından değerlendirmeye alınacağını ifade etmektedir. Sektör buradaki dört kriterden herhangi bir kombinasyon nedeniyle (genel performans, toplam geri bağlantı, yatırım eğilimi ve kümelenme düzeyi) değerlendirmeye alınacaksa bunun hangi kriter/kriterler nedeniyle yapıldığı da (“GP,I” ya da “OK” gibi) belirtmiştir. Bunun yanısıra uzman görüşü tabloya yansıtılarak bazı sektörler seçme kriterleri bazında uygun görünse de değerlendirmeye alınmamış ya da kriterler bazında gerekli koşulları sağlamayan bazı faaliyet alanları da yöre için uygun olacağı düşünülerek kuruluş yeri faktörlerine göre potansiyel yatırım alanlarının değerlendirilmesi aşamasına alınmıştır.

Tablo 21: Çorum İli İçin İmalat Sanayi Kapsamında Analize Tabi Tutulan Sektörlerin (3'lü Düzey) Genel Performans Açısından Sıralanması ve Değerlendirmesi

Sektör NACE Rev 2 Kodu ve Sektör Adı	2'li Düzey Performans An.	I/O Analizi	Kümelenme Analizi	Yatırım Eğilimi Analizi	Değerlendirmeye Alınma Durumu
107- Fırın ve Unlu Mamuller İmalatı	GP		PK	I	GP, PK, I
292- Motorlu Kara Taş. Karoseri (Kaporta) İmalatı; Treyler (Römork) ve Yarı Treyler İm.	GP	TGB	AK		ALINMADI
251- Metal Yapı Malzemeleri İmalatı	GP				GP
105- Süt Ürünleri İmalatı	GP			I	GP, I
172- Kâğıt ve Mukavva Ürünleri İmalatı	GP		PK	I	GP, PK, I
109- Hazır Hayvan Yemleri İmalatı	GP		OK	I	ALINMADI
254- Silah ve Mühimmat (Cephane) İmalatı	GP				GP
143- Örme (Trikotaj) ve Tığ İşi (Kroşe) Ürünlerin İmalatı		TGB			ALINMADI
310- Mobilya İmalatı	GP	TGB	AK		GP, TGB, AK
273- Kablolamada Kullanılan Teller ve Kablolar İle Gereçlerin İmalatı	GP	TGB		I	GP, TGB, I
275- Ev Aletleri İmalatı	GP			I	GP, I
236- Beton, Çimento ve Alçıdan Yapılmış Eşyaların İmalatı			PK		PK
222- Plastik Ürünlerin İmalatı	GP	TGB	AK		ALINMADI
293- Motorlu Kara Taşıtları İçin Parça ve Aksesuar İmalatı	GP	TGB			GP, TGB
101- Etin İşlenmesi ve Saklanması İle Et Ürünlerinin İmalatı	GP			I	ALINMADI
303- Hava Taşıtları ve Uzay Araçları İle Bunlarla İlgili Makinelerin İmalatı					ALINMADI
265- Ölçme, Test ve Seyrüsefer Amaçlı Alet ve Cihazlar İle Saat İmalatı				I	ALINMADI
321- Mücevherat, Bijuteri Eşyaları ve İlgili Ürünlerin İmalatı		TGB			ALINMADI
272- Akümülatör ve Pil İmalatı	GP	TGB		I	ALINMADI
259- Diğer Fabrikasyon Metal Ürünlerin İmalatı	GP	TGB	AK		GP, TGB, AK
142- Kürkten Eşya İmalatı		TGB		I	ALINMADI
271- Elektrik Motoru, Jeneratör, Transformatör İle Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cih.İmalatı	GP	TGB		I	ALINMADI
108- Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı	GP		AK	I	ALINMADI
103- Sebze ve Meyvelerin İşlenmesi ve Saklanması	GP			I	ALINMADI
242- Çelikten Tüpler, Borular, İçi Boş Profiller ve Benzeri Bağlantı Parçalarının İmalatı		TGB		I	TGB
274- Elektrikli Aydınlatma Ekipmanlarının İmalatı	GP	TGB		I	GP, TGB
204- Sabun ve Deterjan, Temizlik ve Parlaticı Mad.; Parfüm; Kozmetik ve Tuvalet Malz. İm.		TGB			TGB

Not: GP: Genel Performans; TGB: Toplam Geri Bağlantı; OK: Olgun Küme, AK: Aday Küme; PK: Potansiyel Küme; I: Yatırım

Tablo 21'nin Devamı Çorum İli İçin İmalat Sanayi Kapsamında Analize Tabi Tutulan Sektörlerin (3'lü Düzey) Genel Performans Açısından Sıralanması ve Değerlendirmesi

Sektör NACE Rev 2 Kodu ve Sektör Adı	2'li Düzey Performans An.	I/O Analizi	Kümelene Analizi	Yatırım Eğilimi Analizi	Değerlendirmeye Alınma Durumu
281- Genel Amaçlı Makinelerin İmalatı	GP		AK	I	GP, AK, I
106- Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta ve Nişastalı Ürünlerin İmalatı	GP		OK	I	ALINMADI
203- Boya, Vernik ve Benzeri Kaplayıcı Maddeler İle Matbaa Mürekkebi ve Macun İm.					ALINMADI
239- Aşındırıcı Ürünlerin ve BYS Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı			PK	I	PK, I
252- Metal Tank, Rezervuar ve Muhafaza Kapları İmalatı	GP		AK		GP, AK
152- Ayakkabı, Bot, Terlik Vb. İmalatı		TGB	PK		TGB, PK
244- Değerli Ana Metaller ve Diğer Demir Dışı Metallerin İmalatı		TGB	AK	I	TGB, AK, I
282- Genel Amaçlı Diğer Makinelerin İmalatı	GP		AK	I	GP, AK, I
245- Metal Döküm Sanayii				I	I
102- Balık, Kabuklu Deniz Hayvanları ve Yumuşakçaların İşlenmesi ve Saklanması	GP				ALINMADI
283- Tarım ve Ormancılık Makinelerinin İmalatı	GP		AK	I	GP, AK, I
257- Çatal-Bıçak Takımı ve Diğer Kesici Aletler İle El Aletleri ve Genel Hırdavat Malz. İm.	GP	TGB			GP, TGB
139- Diğer Tekstil Ürünlerinin İmalatı		TGB			ALINMADI
235- Çimento, Kireç ve Alçı İmalatı			AK		ALINMADI
162- Ağaç, Mantar, Kamış ve Örgü Malzeme Ürünü İmalatı			PK		ALINMADI
221- Kauçuk Ürünlerin İmalatı	GP		PK		ALINMADI
325- Tıbbi ve Dişçilik İle İlgili Araç ve Gereçlerin İmalatı			AK		ALINMADI
284- Metal İşleme Makineleri ve Takım Tezgâhları İmalatı	GP			I	GP, I
289- Diğer Özel Amaçlı Makinelerin İmalatı	GP		OK	I	GP, OK, I
241- Ana Demir ve Çelik Ürünleri İle Ferro Alaşımların İmalatı		TGB			ALINMADI
110- İçeceklerin İmalatı					ALINMADI
205- Diğer Kimyasal Ürünlerin İmalatı		TGB			ALINMADI
237- Taş ve Mermerin Kesilmesi, Şekil verilmesi ve Bitirilmesi				I	ALINMADI
233- Kilden İnşaat Malzemeleri İmalatı			OK	I	OK, I
141- Kürk Hariç, Giyim Eşyası İmalatı		TGB	PK		TGB, PK
243- Çeliğin İlk İşlenmesinde Elde Edilen Diğer Ürünlerin İmalatı		TGB		I	ALINMADI
131- Tekstil Elyafının Hazırlanması ve Bükülmesi		TGB			ALINMADI

Not: GP: Genel Performans; TGB: Toplam Geri Bağlantı; OK: Olgun Küme, AK: Aday Küme; PK: Potansiyel Küme; I: Yatırım

Tablo 21'nin Devamı Çorum İli İçin İmalat Sanayi Kapsamında Analize Tabi Tutulan Sektörlerin (3'lü Düzey) Genel Performans Açısından Sıralanması ve Değerlendirmesi

Sektör NACE Rev 2 Kodu ve Sektör Adı	2'li Düzey Performans An.	I/O Analizi	Kümelenme Analizi	Yatırım Eğilimi Analizi	Değerlendirmeye Alınma Durumu
181- Basım ve Basım İle İlgili Hizmet Faaliyetleri					ALINMADI
132- Dokuma		TGB			TGB
120- Tütün Ürünleri İmalatı					ALINMADI
202- Haşere İlaçları ve Diğer Zirai-Kimyasal Ürünlerin İmalatı					ALINMADI
104- Bitkisel ve Hayvansal Sıvı ve Katı Yağların İmalatı	GP			I	ALINMADI
309- Başka Yerde Sınıflandırılmamış Ulaşım Araçlarının İmalatı					ALINMADI
264- Tüketici Elektroniği Ürünlerinin İmalatı		TGB			ALINMADI
291- Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı	GP	TGB			ALINMADI
171- Kâğıt Hamuru, Kâğıt ve Mukavva İmalatı	GP		OK	I	ALINMADI
232- Ateşe Dayanıklı (Refrakter) Ürünlerin İmalatı			AK	I	ALINMADI
231- Cam ve Cam Ürünleri İmalatı					ALINMADI
253- Buhar Jeneratörü İmalatı, Merkezi Isıtma Sıcak Su Kazanları (Boylarları) Hariç	GP				GP
261- Elektronik Bileşenlerin ve Devre Kartlarının İmalatı					ALINMADI
234- Diğer Porselen ve Seramik Ürünlerin İmalatı			OK	I	OK, I
212- Eczacılığa İlişkin İlaçların İmalatı					ALINMADI
279- Diğer Elektrikli Ekipmanların İmalatı	GP	TGB		I	GP, TGB, I
301- Gemi ve Tekne Yapımı					ALINMADI
206- Suni veya Sentetik Elyaf İmalatı		TGB			ALINMADI
255- Metallerin Dövülmesi, Preslenmesi, Baskılanması ve Yuvarlanması; Toz Metalürjisi	GP	TGB			GP, TGB
151- Derinin Tabaklanması ve İşl.; Bavul, El Çantası, Savaşlık ve Koşum Takımı İm.; Kürk İşl.		TGB		I	ALINMADI
192- Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı					ALINMADI
329- Başka Yerde Sınıflandırılmamış İmalatlar		TGB		I	TGB, I
201- Temel Kim. Mad., Kim. Gübre ve Azot Bileş., Birincil Formda Plastik ve Sentetik Kauçuk					ALINMADI
256- Metallerin İşlenmesi ve Kaplanması; Makinede İşleme	GP	TGB	PK		GP, TGB, PK
161- Ağaçların Biçilmesi ve Palanyalanması			PK		PK
262- Bilgisayar ve Bilgisayar Çevre Birimleri İmalatı					ALINMADI
263- İletişim Ekipmanlarının İmalatı		TGB			ALINMADI
133- Tekstil Ürünlerinin Bitirilmesi		TGB			ALINMADI

3.2.5.2.Çorum İli İçin Değerlendirmeye Alınan Yatırım Konuları

Gerek sektörel performans analizleri, gerekse ilde yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda, **Çorum** iline yönelik kuruluş yeri faktörleri bazında analize tabi tutulacak ve öneri kapsamında yer alması öngörülen yatırım konuları, ana sektörel gelişme eksenleri bazında aşağıda verilmektedir:

1. Tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörüne yönelik önerilen yatırım konuları:

NACE Revize 2 Kodu	Tanım
A	TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK
1	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
01.1	Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi
01.13	Sebze, kavun-karpuz, kök ve yumru sebzelerin yetiştirilmesi
01.19	Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi (yem bitkileri, çiçek yetiştiriciliği)
01.4	Hayvansal üretim
01.41	Sütü sağılan büyük baş hayvan yetiştiriciliği
01.42	Diğer sığır ve manda yetiştiriciliği
01.45	Koyun ve keçi yetiştiriciliği
01.47	Kümes hayvanları yetiştiriciliği (et ve yumurta tavukçuluğu)
01.49	Diğer hayvan yetiştiriciliği (Arıcılık, İpek Böcekçiliği)
1.6	Tarımı destekleyici faaliyetler ve hasat sonrası bitkisel ürünler ile ilgili faaliyetler
01.61	Bitkisel üretimini destekleyici faaliyetler
01.62	Hayvan üretimini destekleyici faaliyetler
3	Balıkçılık
3.2	Su ürünleri yetiştiriciliği
03.22	Tatlı su ürünleri yetiştiriciliği
C	İMALAT SANAYİ
10	Gıda ürünlerinin imalatı
10.1	Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı
10.11	Etin işlenmesi ve saklanması
10.12	Kümes hayvanları etlerinin işlenmesi ve saklanması
10.5	Süt ürünleri imalatı
10.51	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı
10.7	Fırın ve unlu mamuller imalatı
10.72	Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı
13	Tekstil ürünlerinin imalatı
13.2	Dokuma
13.20	Dokuma
13.9	Diğer tekstil ürünlerinin imalatı
13.91	Örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) kumaşların imalatı

13.92	Giyim eşyası dışındaki tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı
14	Giyim eşyalarının imalatı
14.1	Kürk hariç, giyim eşyası imalatı
14.13	Diğer dış giyim eşyaları imalatı
14.14	İç giyim eşyası imalatı
17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
17.2	Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı
17.21	Oluklu kağıt ve mukavva imalatı ile kağıt ve mukavvadadan yapılan muhafazaların imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
20.4	Sabun ve deterjan, temizlik ve parlaticı maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalat
20.41	Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlaticı maddeler imalatı
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
23.4	Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı
23.42	Seramik sıhhi ürünlerin imalatı
23.43	Seramik yalıtkanların (izolatörlerin) ve yalıtkan bağlantı parçalarının imalatı
23.6	Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı
23.69	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı
23.9	Aşındırıcı ürünlerin ve başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
23.91	Aşındırıcı ürünlerin imalatı
23.99	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
24	Ana metal sanayii
24.2	Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı
24.20	Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı
24.4	Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı
24.41	Değerli metal üretimi (Altın)
24.5	Metal döküm sanayii
24.51	Demir döküm
24.52	Çelik dökümü
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
25.1	Metal yapı malzemeleri imalatı
25.11	Metal yapı ve yapı parçaları imalatı
25.12	Metalden kapı ve pencere imalatı
25.2	Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı
25.21	Merkezi ısıtma radyatörleri (elektrikli radyatörler hariç) ve sıcak su kazanları (boylerleri) imalatı
25.29	Metalden diğer tank, rezervuar ve konteynerler imalatı
25.3	Buhar jeneratörü imalatı, merkezi ısıtma sıcak su kazanları (boylerleri) hariç
25.30	Buhar jeneratörü imalatı, merkezi ısıtma sıcak su kazanları (boylerleri) hariç
25.4	Silah ve mühimmat (cephane) imalatı
25.40	Silah ve mühimmat (cephane) imalatı
25.5	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi
25.50	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi
25.6	Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme
25.61	Metallerin işlenmesi ve kaplanması

25.62	Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi
25.7	Çatal-bıçak takımı ve diğer kesici aletler ile el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı
25.73	El aletleri, takım tezgahı uçları, testere ağzları vb. imalatı
25.9	Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı
25.91	Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
27.3	Kablolamada kullanılan teller ve kablolar ile gereçlerin imalatı
27.33	Kablolamada kullanılan gereçlerin imalatı
27.4	Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı
27.40	Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı
27.5	Ev aletleri imalatı
27.51	Elektrikli ev aletlerinin imalatı
27.52	Elektriksiz ev aletlerinin imalatı
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
28.1	Genel amaçlı makinelerin imalatı
28.11	Motor ve türbin imalatı (hava taşıtı, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)
28.2	Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı
28.22	Kaldırma ve taşıma ekipmanları imalatı
28.3	Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
28.30	Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
28.4	Metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı
28.41	Metal işleme makinelerinin imalatı
28.9	Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
28.91	Metalürji makineleri imalatı
28.92	Maden, taş ocağı ve inşaat makineleri imalatı
28.99	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
29.2	Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
29.20	Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
31	Mobilya imalatı
31.0	Mobilya imalatı (Büro, mutfak ve diğer mobilya imalatı)
31.09	Diğer mobilyaların imalatı
32	Diğer imalatlar
32.1	Mücevherat, bijuteri eşyaları ve ilgili ürünlerin imalatı
32.12	Mücevher ve benzeri eşyaların imalatı
32.13	İmitasyon (taklit) takılar ve ilgili eşyaların imalatı

3. Enerji sektörüne yönelik önerilen yatırım konuları:

NACE Revize 2 Kodu	Tanım
D	ELEKTRİK, GAZ, BUHAR VE İKLİMLENDİRME ÜRETİMİ VE DAĞITIMI
35.1	Elektrik enerjisinin üretimi, iletimi ve dağıtımı
35.11	Elektrik enerjisi üretimi (Güneş)

4. Lojistik sektörüne yönelik önerilen yatırım konuları:

NACE Revize 2 Kodu	Tanım
H	ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA
52.1	Depolama ve ambarlama
52.10	Depolama ve ambarlama
52.2	Taşımacılık için destekleyici faaliyetler
52.29	Taşımacılığı destekleyici diğer faaliyetler (Acente)

5. Turizm sektörüne yönelik önerilen yatırım konuları:

NACE Revize 2 Kodu	Tanım
I	KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETİ FAALİYETLERİ
55.1	Oteller ve benzeri konaklama yerleri
55.10	Oteller ve benzeri konaklama yerleri (5 yıldızlı ve butik otel)
55.2	Tatil ve diğer kısa süreli konaklama yerleri
55.20	Tatil ve diğer kısa süreli konaklama yerleri (Apart otel ve bungalov)
56	Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri
56.3	İçecek sunum hizmetleri
56.30	İçecek sunum hizmetleri (turistik eğlence merkezi)

6. Diğer sektörlerle yönelik önerilen yatırım konuları:

NACE Revize 2 Kodu	Tanım
N	İDARİ VE DESTEK HİZMET FAALİYETLERİ
79	Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler
79.1	Seyahat acentesi ve tur operatörlerinin faaliyetleri
79.11	Seyahat acentesi faaliyetleri
R	KÜLTÜR, SANAT, EĞLENCE, DİNLENCE VE SPOR
91	Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
91.0	Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
91.03	Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi

3.2.6. Yatırım Önerilerinin Değerlendirme Kriterlerine Göre Sınıflandırılması

Yukarıda verilen yatırım konuları için “Kuruluş Yeri Faktörleri” analizi kullanılarak değerlendirme yapılmış kuruluş yeri faktörleri açısından bölgeye uygunluğu irdelenmiştir. Kuruluş yeri kriterleri, belirli bir üretim biriminin belirli bir coğrafi konuma yerleştirilmesi

halinde, söz konusu üretim biriminin maliyeti, satış hasılatı ve sermaye yapısı üzerinde etkili olan tüm konumsal özellikleri kapsar. Başka bir ifadeyle kuruluş yerinin seçimi genellikle işletme giderlerinin en düşük, işletme gelirlerinin en yüksek olduğu yerin belirlenmesi sürecini içermektedir.

Çorum için yatırım konularının değerlendirilmesinde tarım, sanayi-madencilik-enerji ve turizm-lojistik-eğitim-sağlık sektörüne yönelik olmak üzere üç ayrı değerlendirme kriteri uygulanmıştır.

Tarım sektörü için önerilen yatırım konuları; İklim Koşulları, Pazar Olanakları, Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık, Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları, Direkt İşgücü Temini, Enerji ve Su Olanakları, Tarımsal Fiziki Alt Yapı, Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu, Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları, Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları, Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı, Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.) olmak üzere 12 kriter açısından değerlendirilmiştir. Her bir yatırım konusu için toplam faktör puanı; 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Sanayi ve enerji sektörü için önerilen yatırım konuları; Pazara Yakınlık, Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık, Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları, Direkt İşgücü Temini, Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması, Enerji ve Su Olanakları, Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu, İklim Koşulları, Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü, Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları, Yan Sanayiye Yakınlık, Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları, İletişim Alt Yapısı, Sanayi ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı, Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları, Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı, Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk, vs) gibi 17 faktör üzerinden değerlendirilmiştir. Yine her bir yatırım konusu için toplam faktör puanı; 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Lojistik,turizm ve eğitim sektörü için önerilen yatırım konuları ise; Coğrafi Konum, İklim Koşulları, Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu, Pazar Olanakları, Nitelikli İşgücü Temini, Üst Düzey Yöneticilerin Sağlanması, Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları,

Enerji ve Su Olanakları, İletişim Alt Yapısı, Turizm ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı, Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık, Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı, Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları, Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.) gibi 14 faktör üzerinden değerlendirilmiştir. Yine her bir yatırım konusu için toplam faktör puanı; 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Ayrıca önerilen yatırım konuları kendi içlerindeki görece üstünlüklerini yansıtmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir;

A Grubu: Kuruluş yeri faktörleri açısından bakıldığında, yöre için en fazla uygunluk gösteren yatırım konuları grubunu ifade etmektedir.

B Grubu: A grubu kadar olmamakla birlikte, kuruluş yeri faktörleri açısından yöreye uygun olabilecek yatırım konularının grubunu temsil etmektedir.

C Grubu: Kuruluş yeri faktörleri açısından yöreye uygun olmadığı, gerçekleştirilmesi halinde fazla sayıda faktör nedeniyle risk içerdiği düşünülen yatırım konularını ifade etmektedir.

Buna göre, sektörler itibarıyla belirlenen yatırım konularının grup puan aralıkları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Sektörler	C Grubu Puan Aralığı	B Grubu Puan Aralığı	A Grubu Puan Aralığı
Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık	0 – 174	175 – 211	212 +
Turizm, Lojistik ve Eğitim	0 – 209	210 – 254	255 +
Sanayi ve Madencilik	0 – 209	210 – 254	255 +

Yatırımın yer aldığı görece üstünlük grubu değerlendirmesinde imalat sanayi faaliyet alt dalları değerlendirilirken, ikili notasyon kullanılmıştır. Buna göre ilk harf yatırımın genel performans üstünlüğünü gösterirken, ikinci harf kuruluş yeri faktörleri analizine göre yer aldığı grubu göstermektedir. Örnek ifadeyle, BA notunu almış olan Diğer tekstil ürünlerinin imalatı faaliyet konusu, genel performans sıralamasında B grubu, kuruluş yeri faktörleri analizine göre ise A grubunda yer almaktadır. Bu nedenle bu sektör için BA notasyonu kullanılmıştır. İkili notasyonda değerlendirilen faaliyet konularının görece üstünlükleri şu şekilde sıralanmaktadır:

AA, AB, AC

BA, BB, BC,

CA, CB, CC

İmalat sanayi faaliyet kolları içinde önerilmesine rağmen, genel performans notasyonu olmayan faaliyet konuları üçlü düzeyde verisi olmadığı için performans analizine tabi tutulamamıştır. Bu kapsamda olan yatırım faaliyetlerine ilişkin notlama, yalnızca kuruluş yeri faktörleri analizine göre yapıldığından, bu sektörler tek bir not (A, B ya da C gibi) almıştır.

Tarım, Madencilik, Enerji, Lojistik, Eğitim ve Turizm sektörleri için ise, bu sektörlerin etkinliği ve faaliyetlerinin sürdürülebilirliği tamamen kuruluş yeri ve kuruluş yerinin belirlediği faktörlerin etkisinde olacağından, belirtilen bu sektörlerin değerlendirmesinde yalnızca kuruluş yeri faktörlerinden aldıkları notlar belirleyici olmaktadır. Bu sektörlere ilişkin olarak da notasyon tek harfle (A, B ya da C gibi) ifade edilmiştir.

İl için önerilen gerek A, gerekse B ve C grubu yatırım konuları, ön değerlendirme niteliğinde olup uygulanabilirlikleri, teknik, ekonomik ve malî yapılabirlik çalışmalarının sonucunda netleşecektir. Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz ki, potansiyel yatırımcıların ilde yatırım yapmaya motive edilmesine bağlıdır.

Çorum için önerilen yatırım konularının görece üstünlüklerine göre sınıflandırılması ve önerilen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi, tarım, hayvancılık ve balıkçılık, sanayi, lojistik, eğitim ve turizm sektörleri için aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

3.2.6.1. Çorum İçin Önerilen Yatırım Konularının Değerlendirme Kriterlerine Göre Sınıflandırılması

Tablo 22: Çorum İlinde Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Önerilen Yatırım Konularının Kuruluş Yeri Faktörlerine Göre Değerlendirilmesi

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Sebze meyve yetiştirilmesi (01.1)		Yem bitkileri (Entegre tesis için) (01.1)		Çiçek yetiştiriciliği ve kesme çiçek (01.1)		Organik meyve ve sebze yetiştirilmesi (01.1)		Seracılık (01.1)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. İklim Koşulları	2	9	18	9	18	8	16	8	16	8	16
2. Pazar Olanakları	3	8	24	9	27	8	24	7	21	7	21
3. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	9	18	9	18	8	16	8	16	8	16
4. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	9	18	9	18	9	18	8	16	8	16
5. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Tarımsal Fiziki Alt Yapı	3	9	27	9	27	9	27	9	27	9	27
8. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	9	9	9	9	9	9	8	8	8	8
9. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	6	12	7	14	7	14
10. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	9	18	9	18	9	18	8	16	8	16
12. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			209		212		203		197		197
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		A		B		B		B	

Tablo22'ün Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Tiftik keçisi ve koyun yetiştirilmesi (01.4)		Et ve süt besiciliği (01.4)		Et ve yumurta tavukçuluğu (01.4)		Arıcılık ve Bal Üretimi (01.4)		Bitkisel ve hayvansal üretimi destekleyici faaliyetler (Organizasyon) (01.6)		Tatlı su ürünleri yetiştiriciliği (03.2)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. İklim Koşulları	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18	8	16
2 Pazar Olanakları	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
3. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	10	20	9	18	9	18	9	18	9	18	8	16
4. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18	8	16
5. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16	7	14
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8
7. Tarımsal Fiziki Alt Yapı	3	9	27	9	27	9	27	9	27	9	27	8	24
8. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
9. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	6	12	8	16	8	16	7	14	6	12	7	14
10. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları	2	7	14	7	14	8	16	7	14	7	14	7	14
11. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	8	16	8	16	9	18	9	18	8	16
12. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	9	27	9	27	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			207		212		214		209		207		195
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		B		A			A		B		B		B

Tablo 23: Çorum İlinde Sanayi Sektöründe Önerilen Yatırım Konularının Kuruluş Yeri Faktörlerine Göre Değerlendirilmesi

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı (10.1)		Süt ürünleri imalatı (10.5)		Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı (10.7)		Dokuma (13.2)		Örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) kumaşların imalatı (13.9)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	8	24	8	24	7	21	6	18
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	8	16	8	16	6	12	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	9	18	8	16	8	16	7	14	7	14
4. Direkt İşgücü Temini	2	9	18	9	18	8	16	6	12	7	14
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	8	16	7	14	7	14	7	14
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	10	10	10	10	9	9	7	7	7	7
8. İklim Koşulları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	8	16	8	16	8	16	7	14	7	14
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	8	16	8	16	7	14	6	12	6	12
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	8	8	8	8	7	7	7	7
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	8	8	8	8	8	8	9	9	8	8
13. İletişim Alt Yapısı	1	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8
14. Sanayi Sektörü Alt Yapısı	2	8	16	8	16	8	16	7	14	7	14
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	7	14	7	14	7	14	7	14	6	12
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	8	16	8	16	6	12	7	14
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	9	27	9	27	9	27	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			250		247		240		212		212
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		AB		AB		AB		CB		BB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Diğer tekstil ürünlerinin imalatı (Giyim eşyası dışındaki) (13.9)		Kürk hariç, giyim eşyası imalatı (Dış giyim ve iç giyim eşyaları) (14.1)		Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı (Oluklu kağıt ve mukavva imalatı ile bunlardan yapılan muhafazalar) (17.2)		Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlatıcı maddeler imalatı (20.4)		Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı (Seramik sıhhi ürünler ve yalıtkanlar) (23.4)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	7	21	8	24	6	18	7	21	8	24
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	7	14	6	12	6	12	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
4. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	8	16	7	14	7	14	7	14
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	8	8	8	8	7	7	7	7	7	7
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	8	16	8	16	7	14	6	12	7	14
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	6	12	6	12	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	7	7
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
14. Sanayi Sektörü Alt Yapısı	2	8	16	8	16	7	14	7	14	7	14
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	7	14	6	12	7	14	7	14
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı		226		229		214		217		222	
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		BB		BB		AB		AB		AB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı (23.6)		Aşındırıcı ürünlerin ve metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (23.9)		Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı (24.2)		Değerli metal üretimi (Altın) (24.4)		Metal döküm sanayii (Demir-çelik döküm)(24.5)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	7	21	8	24	7	21	8	24
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	8	16	8	16	6	12	6	12
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
4. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	7	14	7	14	7	14	8	16
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	7	14	8	16	7	14	8	16
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	8	8	7	7	8	8	7	7	8	8
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	6	12	6	12	7	14	7	14	5	10
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	8	8	7	7	7	7	8	8
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	8	8	7	7	8	8	7	7	8	8
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	7	7	8	8	7	7	8	8
14. Sanayi Sektörü Alt Yapısı	2	8	16	7	14	8	16	7	14	8	16
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	8	16	7	14	8	16	7	14	8	16
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	7	14	7	14	7	14	8	16
17. Diğer (Güvenlik ve Millî Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı		233		219		232		216		229	
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		AB		BB		AB		BB		BB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Metal yapı malzemeleri imalatı (Metal yapı, kapı, pencere) (25.1)		Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı (Radyatör, kazan, tank vb)(25.2)		Buhar jeneratörü imalatı (Merkezi ısıtma sıcak su kazanları boylerleri hariç)(25.3)		Silah ve mühimmat (cephane) imalatı (25.4)		Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi (25.5)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	8	24	6	18	6	18	7	21
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
4. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	8	16	7	14	7	14	8	16
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	8	16	6	12	7	14	8	16
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	8	8	8	8	7	7	6	6	7	7
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	8	8	7	7	7	7	8	8
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	8	8	8	8	7	7	7	7	8	8
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	8	8	8	8	7	7	8	8
14. Sanayi Sektörü Alt Yapısı	2	8	16	8	16	7	14	8	16	8	16
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	8	16	8	16	7	14	7	14	8	16
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	8	16	6	12	7	14	8	16
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	7	21	8	24
Toplam Faktör Puanı			235		235		212		213		231
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		AB		BB		CB		AB		CB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme (25.6)		El aletleri, takım tezgahı uçları, testere ağızları vb. imalatı (25.7)		Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı (25.9)		Kablolamada kullanılan gereçlerin imalatı (27.3)		Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı (27.4)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	7	21	7	21	7	21	7	21	8	24
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	7	14	7	14	7	14	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	9	18	9	18
4. Direkt İşgücü Temini	2	7	14	8	16	8	16	8	16	8	16
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	7	14	7	14	8	16	6	12
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	8	8	8	8
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	7	14	7	14	7	14	8	16	7	14
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	9	9	7	7	7	7	8	8	6	6
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	9	9	9	9	8	8	8	8
14. Sanayi Sektörü Alt Yapısı	2	8	16	7	14	7	14	7	14	7	14
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	7	14	7	14	7	14	6	12	6	12
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	7	14	7	14	7	14	7	14
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			230		223		223		227		221
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		CB		BB		AB		AB		AB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Ev aletleri imalatı (Elektrikli elektriksiz) (27.5)		Genel amaçlı makinelerin imalatı (Motor ve türbin imalatı) (28.1)		Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı (Kaldırma ve taşıma ekipmanları imalatı) (28.2)		Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı (28.3)		Metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı (Metal işleme mak.) (28.4)		Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı (Metalurji, maden, taş ocağı ve inşaat makineleri) (28.9)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	7	21	8	24	8	24	8	24	7	21	7	21
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	7	14	7	14	8	16	7	14	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
4. Direkt İşgücü Temini	2	8	16	7	14	7	14	7	14	8	16	8	16
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	7	14	7	14	7	14	7	14	8	16
6. Enerji ve Su Olanakları	1	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	7	14	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
14. Sanayi ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı	2	7	14	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	6	12	7	14	7	14	8	16	7	14	7	14
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	6	12	7	14	7	14	8	16	7	14	7	14
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			220		228		228		235		228		230
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		AB		BB		BB		BB		BB		BB	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 23'in Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı (29.2)		Mobilya imalatı (Diğer mobilya imalatı) (31.0)		Mücevher ve benzeri eşyaların imalatı (32.1)		İmitasyon (taklit) takılar ve ilgili eşyaların imalatı (32.1)		Elektrik enerjisi üretimi (Güneşten) (35.1)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	6	18	8	24	7	21	7	21	8	24
2. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	8	16	6	12	7	14	7	14
3. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	2	9	18	9	18	8	16	9	18	8	16
4. Direkt İşgücü Temini	2	7	14	9	18	7	14	8	14	7	14
5. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	7	14	8	16	7	14	8	16	7	14
6. Enerji ve Su Olanakları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8
7. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	7	7	9	9	6	6	8	8	9	9
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Atıkların Çevresel Etkisinin Düşüklüğü	2	7	14	8	16	8	16	8	16	9	18
10. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	7	14	6	12	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	9	9	6	6	7	7	8	8
12. Yatay ve Dikey Entegrasyon Olanakları	1	9	9	9	9	6	6	6	6	8	8
13. İletişim Alt Yapısı	1	8	8	9	9	7	7	7	7	8	8
14. Sanayi ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı	2	7	14	9	18	7	14	7	14	7	14
15. Sürdürülebilir Yenilikçilik Olanakları *	2	6	12	8	16	7	14	7	14	8	16
16. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	6	12	8	16	7	14	8	16	7	14
17. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	3	8	24	10	30	8	24	8	24	8	24
Toplam Faktör Puanı			216		255		215		224		231
Yatırımın Yer Aldığı Görelî Üstünlük Grubu		AB		AA		AB		AB		B	

(*): Yöredeki AR-GE olanakları, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka başvuru sayıları, Üniversite-Sanayi İşbirliği, İnovasyon Destek birimleri (Üniversiteler, Meslek Okullarının varlığı ve kursları, İş geliştirme kursları, Teknokentler vs),

Tablo 24:Çorum İlinde Lojistik Sektöründe Önerilen Yatırım Konularının Kuruluş Yeri Faktörlerine Göre Değerlendirilmesi

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Depolama ve ambarlama (52.1)		Taşımacılık için destekleyici faaliyetler (Acente) (52.2)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Coğrafi Konum	2	9	18	8	16
2. İklim Koşulları	2	9	18	9	18
3. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	8	8	7	7
4. Pazar Olanakları	3	8	24	8	24
5. Nitelikli İşgücü Temini	2	8	16	9	18
6. Üst Düzey Yöneticilerin Sağlanması	2	8	16	8	16
7. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	3	9	27	9	27
8. Enerji ve Su Olanakları	2	9	18	9	18
9. İletişim Alt Yapısı	2	8	16	9	18
10. Turizm ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı	3	7	21	7	21
11. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	9	18
12. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	9	18
13. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14
14. Diğer (Güvenlik ve Millî Savunmaya Uygunluk vs.)	2	8	16	8	16
Toplam Faktör Puanı			244		249
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B	

Tablo 25: Çorum İlinde Turizm,Kültür ve Sağlık Sektöründe Önerilen Yatırım Konularının Kuruluş Yeri Faktörlerine Göre Değerlendirilmesi

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	5 yıldızlı otel (55.1)		Butik Otel (55.1)		Apart, bungalov (55.2)		İçecek sunum hizmetleri (Turistik eğlence merkezi) (56.3)		Seyahat acentesi ve tur operatörlerinin faaliyetleri (79.1)		Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi (91.0)	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Coğrafi Konum	2	8	16	9	18	8	16	8	16	8	16	8	16
2. İklim Koşulları	2	9	18	8	16	8	16	9	18	9	18	9	18
3. Yatırımın Yöredeki Sosyal ve Kültürel Çevreye Uygunluğu	1	8	8	8	8	7	7	8	8	9	9	9	9
4. Pazar Olanakları	3	7	21	8	24	7	21	7	21	7	21	9	27
5. Nitelikli İşgücü Temini	2	7	14	7	14	8	16	7	14	7	14	8	16
6. Üst Düzey Yöneticilerin Sağlanması	2	7	14	7	14	8	16	8	16	8	16	8	16
7. Ulaşım Alt Yapısı ve Taşıma Olanakları	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
8. Enerji ve Su Olanakları	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18
9. İletişim Alt Yapısı	2	8	16	8	16	8	16	7	14	8	16	8	16
10. Turizm ve Hizmetler Sektörü Alt Yapısı	3	7	21	7	21	6	18	6	18	7	21	7	21
11. Hammadde ve Yardımcı Malzeme Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	8	16	7	14	8	16	8	16	8	16
12. Sabit Yatırım Tutarı ve İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	6	12	7	14	7	14	7	14	8	16	8	16
13. Yatırım Teşvik Tedbirleri ve Destek Unsurları	2	7	14	7	14	7	14	5	10	5	10	5	10
14. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16	8	16
Toplam Faktör Puanı			226		233		226		223		231		239
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		B		B		B		B	

3.2.7. Kuruluş Yeri Faktörleri Açısından Önerilen Yatırım Konularının Değerlendirilmesi

Yörenin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak NACE Revize 2 faaliyet sınıflaması bazında dörtlü kırılıma göre belirlenen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır.

Çorum için belirlenen 55 faaliyet alanının⁴ü A grubunda, 51'i ise B grubunda yer almaktadır. (buradaki "A" grubu; "AA", "BA", "CA" ve ilgili faaliyet konusunun performans değerlendirmesi olmadığı için yalnızca kuruluş yeri faktörlerine göre belirlenen "A" grubunun toplamını, "B" grubu ise "AB", "BB", "CB" ve yine ilgili faaliyet konusunun performans değerlendirmesi olmadığı için yalnızca kuruluş yeri faktörlerine göre belirlenen "B" grubunun toplamını ifade etmektedir).

4. SEÇİLMİŞ BAZI YATIRIM KONULARININ SEKTÖRLERARASI ETKİLEŞİMİ VE ETKİ ANALİZİ⁹

Bu bölümde Çorum için önerilen yatırım konuları içinde yer alan ve mevcut durumda öne çıkan veya gelecek dönemde potansiyel taşıdığı düşünülen sektörler, I/O analizinin kısmî bağlantı katsayıları tekniği kullanılarak analiz edilecektir. Ayrıca, etki analizi yaklaşımı çerçevesinde gelecek dönem için bazı sektörleri için belirlenen hedeflerin ilin mevcut üretim yapısına nasıl etki yapacağı, ilin kendi sınırları içinde bu hedeflerin ne kadarını gerçekleştirebileceği ve ne miktarda diğer illere/ülkelere bağımlı olacağı araştırılacaktır.

4.1. Seçilmiş Bazı Yatırım Konuları İçin Sektörlerarası Etkileşim

Kısmî bağlantı katsayıları, bir önceki bölümde toplam olarak verilen bağlantı katsayılarının (doğrudan geri, toplam geri ve toplam ileri bağlantı katsayıları) sektörlerin etkileşimde bulunduğu sektörler detayını incelememize olanak sağlamaktadır. Buradaki analizde kullanılacak olan Girdi-Çıktı tablosu, 90 sektörlü 2002 yılına ait tablodur. Bu tablodaki sektörlerin NACE Rev. 1.1. sektör sınıflandırması ile uyumlulaştırılması tarafımızca yapılmış ve sektörlerin tam adları ve bu sektörlerin hangi NACE Rev. 1.1. kodlarını kapsadığını belirten tablo da Ek 3'de verilmiştir. Ek 3'den de görüleceği gibi, bazı sektörlerin içerdiği NACE Rev. 1.1. kodlarının fazlalığı ve sektör adlarının uzunluğu, tabloların hazırlanmasını sektörlerin Girdi-Çıktı tablosunda yer alan sıra numaraları ile ifade edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu

⁹Bu bölüm Oktay KÜÇÜKKİREMİTÇİ tarafından hazırlanmıştır.

nedenle, bundan sonraki tablolarda sektörleri temsilen Girdi-Çıktı tablosundaki sıra numaraları ve kısaltılmış isimleri kullanılacaktır (örneğin; 23 sıra nolu sektör, 181 ve 182 NACE Rev. 1.1. kodlu iki alt sektörün toplamını ifade eden Deri ve Giyim Eşyası İmalatı; Diğer Giyim Eşyası ve Aksesuarların İmalatı sektörünü temsil edecektir).

Çorum için üretim yapıları, girdi bileşenleri, sektörde üretilen ürünün talep niteliği, ekonomik aktiviteleri tetikleme gücü ve sektörlerin hedef pazarları detaylı olarak analiz edilecek sektörler Tablo 26'da verilmiştir.

Bu sektörler raporu hazırlayan Türkiye Kalkınma Bankası uzmanlarının görüşleri, OKA Kalkınma Ajansı ile karşılıklı müzakereler ve **Çorum** Yatırım Destek Ofisinde görevli ajans yetkililerinin önerileri doğrultusunda belirlenmiştir.

Detaylı olarak incelenecek sektörlerin bir tanesi tarım sektöründe yer alırken, 11 tanesi imalat sanayii alt sektörüdür.

Detaylı analiz, yörenin üretim yapısı, yöredeki rekabet/satış olanakları, girdi temin koşulları gibi faktörlerle ilgili değildir. Bu sektörler ülkenin neresinde yer alırsa alsın biraz önce bahsedilen karakteristikleri (girdi ve satış koşullarının genel anlamında) değişmeyeceği varsayılmaktadır. Bu varsayım, doğal olarak, analiz için seçilen Girdi-Çıktı analizinin kendi varsayım setinden kaynaklanmaktadır. Buna karşın, sektör seçiminde, az önce değinildiği gibi, yörenin üretim deseni, yörenin sektörel gelişme eksenleri, yörede gelişmesi arzu edilen/planlanan sektörler olup olmadığı dikkate alınmış ve 12 sektör bu yaklaşım çerçevesinde belirlenmiştir. Sektörlerin bölge koşulları içinde üretim yapısının ne olacağı konusu ise raporun Etki Analizi bölümünde irdelenecektir.

Tablo 26: Çorum İli İçin Girdi-Çıktı Analizi Yardımıyla İncelenecek Sektörler

Sektör I/O Sıra No	Sektör NACE Rev. 1.1. Kodları	Sektör Adı
1	011	Bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi; bostan, meyve ve sebze yetiştirilmesi
10	151	Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve saklanması
14	155	Süt ürünleri imalatı
23	181+182	Deri ve giyim eşyası imalatı; diğer giyim eşyası ve aksesuarların imalatı
26	193	Ayakkabı, terlik vb imalatı
27	201	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi (kereste ve parke sanayi)
38	252	Plastik ürünlerin imalatı
43	271+272+273	Demir-çelik-ana sanayii
49	293+294+295+296	Özel amaçlı makinelerin imalatı
50	297	B.y.s. ev aletleri imalatı
54	331+332+333+334+335	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ve saat imalatı
60	361	Mobilya imalatı

Bu sektörlerin I/O tablosu kullanılarak elde edilen karakteristik değerleri özet olarak Tablo 27’de verilmektedir.

Tablo 27: Seçilmiş Sektörlerin Bağlantı Katsayıları ve Katma Değer Oranları

Sektör I/O Sıra No ve Adı	Doğrudan Geri Bağlantı		Toplam Geri Bağlantı		Doğrudan İleri Bağlantı		Toplam İleri Bağlantı		Katma Değer Oranı ¹⁰	
	Katsayı	Sıra	Katsayı	Sıra	Katsayı	Sıra	Katsayı	Sıra	Değer	Sıra
1- Meyve&Sebze	0.273	82	1.565	82	0.497	45	6.119	5	0.727	9
10- Et Ürün İşleme	0.873	1	2.664	24	0.096	85	1.917	30	0.127	90
14- Süt Ürünleri	0.751	16	2.471	35	0.121	82	1.056	87	0.249	75
23- Deri ve Giyim Eşyası	0.720	25	2.861	11	0.122	81	1.570	44	0.280	66
26- Ayakkabı&Terlik	0.721	24	2.869	9	0.178	75	1.199	70	0.279	67
27- Kereste&Parke	0.761	13	2.433	39	0.939	6	1.465	51	0.239	78
38- Plastik	0.769	10	2.862	10	0.769	21	3.301	19	0.231	81
43- Demir-Çelik	0.767	11	3.009	5	0.824	14	7.386	3	0.233	80
49- Özel Amaçlı Makine	0.579	50	2.444	37	0.289	61	2.085	28	0.421	41
50- Ev Aletleri	0.647	39	2.670	22	0.192	72	1.271	64	0.353	52
54- Tıbbi&Optik Aletler	0.710	28	2.749	19	0.234	67	1.379	57	0.290	63
60- Mobilya	0.735	20	2.841	13	0.190	74	1.192	72	0.265	71

Tablo 27’deki sektörel karakteristiklere göz atıldığında;

10- Et Ürünleri İşleme sektörünün en yüksek doğrudan geri bağlantı (en düşük katma değer oranı) katsayısına sahip sektör olduğu görülmektedir. Bu haliyle sektörün üretiminde üretimde kullanılan ara girdiler (hammadde, yardımcı madde, enerji, işletme malzemesi vb) toplam üretim değerinin yüzde 87.3’ünü oluşturmaktadır. Bu nedenle de sektör incelenen 90

¹⁰ Katma değer oranı, (1- Doğrudan Geri Bağlantı Katsayısı) ilişkisi yardımıyla hesaplanmıştır.

sektör içinde en düşük katma değer oranına sahiptir (toplam üretim değerinin yüzde 12.7'si). İncelenen 12 sektör içinde 49- Özel Amaçlı Makine sektörü ise en düşük doğrudan geri bağlantı katsayısına (toplam üretim değerinin yüzde 57.9'u) sahip olup bu sektörün katma değer oranı toplam üretim değerinin yüzde 42.1'ini oluşturmaktadır.

İlgili sektörün ürününe olan talepteki bir birim artış neticesinde ekonominin bütününde üretimin kaç birim artış olacağını ifade eden toplam geri bağlantı katsayıları açısından bakıldığında, incelenen 12 sektör arasında ilk sırayı 3.009'luk katsayı ile 43- Demir Çelik imalatı sektörü almaktadır. Sektör, bu katsayısı ile 90 sektör içinde 5. sıradadır. Ekonomideki sektörel hızlandırıcı mekanizmasını ifade eden toplam geri bağlantı katsayısı, sadece ilgili sektör talebi artması durumunda ekonomideki tüm sektörel etkileşimleri dikkate almakta ve bu sektörün diğer sektörleri de etkileyerek ekonominin tamamında kaç birim üretim artışı olacağını göstermektedir. Yüksek toplam geri bağlantı katsayısı ekonomik yapıdaki üretim hızlandırıcı mekanizmasının büyüklüğünü de göstermektedir.

Bir sektörün üretiminin ne kadarının diğer sektörlerin üretimlerinde girdi olarak kullanıldığını (dolayısıyla ne kadarının da nihai tüketici tarafından talep edildiğini) ifade eden doğrudan ileri bağlantı katsayıları açısından sektörlere bakıldığında, ilk sırayı 0.939'lık katsayısı ile 27- Kereste&Parke sektörü almaktadır (90 sektör içinde de 6. sıradadır). Bu sektörün üretiminin yüzde 93.9'u diğer sektörler tarafından girdi olarak kullanılmakta, geriye kalan yüzde 6.1'lik bölümü ise nihai tüketiciler tarafından (ihracat dahil) talep edilmektedir. Doğrudan ileri bağlantı katsayısı, her bir sektör ürününün niteliği hakkında (hammadde, ara malı ya da nihai tüketim malı) önemli ipuçları vermektedir. Örneğin; 10-Et Ürünleri İşleme sektörünün 0.096'lık katsayısı bu sektörün üretiminin yüzde 90.4'ünün nihai tüketici tarafından talep edildiğini ve üretilen ürünün tam bir nihai tüketim malı olduğunu göstermektedir. Yalnızca doğrudan ileri bağlantı katsayılarına bakılarak da sektörel pazarlama ve tutundurma stratejilerinin muhataplarının başka sektörler mi yoksa nihai tüketici mi olması gerektiği konusunda da bir yargıya ulaşmak mümkün olmaktadır.

Tüm sektörlerin nihai talebinde aynı anda bir birim artış olduğunda her bir sektörün üretiminde kaç birim artış olacağını gösteren toplam ileri bağlantı katsayılarına bakıldığında, incelenen 12 sektör içinde ilk sırayı 7.386'lık katsayısı ile 43- Demir Çelik sektörü almaktadır (90 sektör içinde ise 3. sıradadır). Sektörel üretimin gelir (talep anlamında) değişimlerine

duyarlılığını gösteren bu katsayıya göre bir değerlendirme yapıldığında, örneğin; 60- Mobilya sektörünün katsayısının 1.192 olması mobilya ürünleri üreten bir tesisin üretiminin toplam gelirdeki artış nedeniyle ortaya çıkan dolaylı talebe (diğer sektörlerin ürünlerine olan talep artışı durumunda, diğer sektörlerin üretimlerinde kullanmak üzere girdi olarak mobilya ürünleri talep etmesi neticesinde mobilya üretiminin artması) çok da duyarlı olmadığını göstermektedir. Sektörün üretimi zaten kendi nihai talebindeki bir birim artışı karşılamak için her durumda bir birim artacaktır. Bu sektör için dolaylı talep nedeniyle ortaya çıkan üretim artışı yalnızca 0.190 birimdir (1.190 – 1).

4.1.1 Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Bağlantı Katsayıları

Bağlantı katsayıları (ister doğrudan isterse toplam katsayılar olsun) herhangi bir sektörle ilgili sonuçları tek bir katsayı ile ifade etmektedir. Bu katsayının alt sektörler itibarıyla dağılımı ve ilgilenilen sektörün ilişkide bulunduğu sektörlerin detaylarını görebilmek için kısmî bağlantı katsayılarının bilinmesi gereklidir. Kısmî bağlantı katsayıları; doğrudan geri bağlantı için teknoloji (A) matrisinin ilgili elemanlarının ve buna karşılık gelen sektörlerin, kısmî toplam geri ve kısmî toplam ileri bağlantı katsayıları için ise Leontief Ters Matrisinin $[(I-A)^{-1}]$ elemanlarının ve buna karşılık gelen sektörlerin belirtilmesi ile oluşturulmaktadır. Çalışmamızda TR83 bölgesi için incelenen sektörlerin bağlantı katsayısının değeri ile bu sektörlerin her birisi için en büyük kısmî bağlantı katsayısına sahip ilk beş sektörü, tablolastırılarak verilmiştir.

4.1.1.1. Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Doğrudan Geri Bağlantı Katsayıları

TR83 bölgesi için incelenen 12 sektörün kısmî doğrudan geri bağlantı katsayıları Tablo 28’de en yüksek değere sahip ilk beş sektörü içerecek şekilde verilmiştir¹¹.

¹¹ Doğrudan geri bağlantı katsayısı, sektörün kullandığı girdilerin fiziki tutarlarını değil, toplam üretim değeri içindeki oranlarını vermektedir. Bu nedenle üretimde çok fazla kullanılan ama birim fiyatı düşük bir girdi, üretimde daha az fiziki miktarda kullanılan ama birim fiyatı yüksek bir girdiden daha düşük kısmî doğrudan geri bağlantısına sahip olabilir.

Tablo 28: İlgili Sektörlerin Kısmî Doğrudan Geri Bağlantı Katsayıları ile En Yüksek Katsayıya Sahip İlk 5 Sektör

Sektör I/O Sıra No ve Adı		1. Sıradaki Sektör	2. Sıradaki Sektör	3. Sıradaki Sektör	4. Sıradaki Sektör	5. Sıradaki Sektör	İlk Beş Toplamı	İlk Beş Payı (%)	Toplam
1-Meyve&Sebze	Katsayı	0.0466	0.0318	0.0310	0.0268	0.0252	0.1614	59.1	0.2734
	Sektör	1-Meyve&Sebze	77-Mali Aracılık	3-Tarım Hizm.	33-Ana Kimyasallar	32-Raf.Petrol&Kok Köm.			
10-Et Ürün İşleme	Katsayı	0.6305	0.0583	0.0460	0.0366	0.0280	0.7994	91.6	0.8731
	Sektör	2-Hayvancılık	72-Karayolu Taşımacılık	68-Perakende Ticaret	67-Toptan Ticaret	16-Hayvan Yemi İm.			
14-Süt Ürünleri	Katsayı	0.4706	0.0435	0.0344	0.0286	0.0259	0.6030	80.3	0.7513
	Sektör	2-Hayvancılık	72-Karayolu Taşımacılık	68-Perakende Ticaret	67-Toptan Ticaret	83-Diğer İş Faaliyetleri			
23-Deri ve Giyim Eşyası	Katsayı	0.3857	0.0626	0.0383	0.0315	0.0285	0.5466	75.9	0.7201
	Sektör	20-Tekstil&Dokuma	23-Deri ve Giyim Eşyası	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşıma.	68-Perakende Ticaret			
26-Ayakkabı&Terlik	Katsayı	0.2819	0.1269	0.0315	0.0305	0.0299	0.5007	69.5	0.7208
	Sektör	25-Deri Ür.&İşleme	26-Ayakkabı&Terlik	67-Toptan Ticaret	33-Ana Kimyasallar	68-Perakende Ticaret			
27-Kereste&Parke	Katsayı	0.2755	0.1670	0.0718	0.0667	0.0478	0.6288	82.7	0.7608
	Sektör	4-Ormancılık	27-Kereste&Parke	67-Toptan Ticaret	28-Ağaç Ürünleri	72-Karayolu Taşımacılık			
38-Plastik	Katsayı	0.2018	0.1167	0.0437	0.0390	0.0366	0.4378	56.9	0.7692
	Sektör	33-Ana Kimyasallar	38-Plastik	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşıma.	77-Mali Aracılık			
43-Demir-Çelik	Katsayı	0.3675	0.0581	0.0380	0.0373	0.0371	0.5381	70.2	0.7667
	Sektör	43-Demir-Çelik	62-Elektrik	72-Karayolu Taşımacılık	67-Toptan Ticaret	40-Seramik			
49-Özel Amaçlı Makine	Katsayı	0.1284	0.1015	0.0325	0.0277	0.0242	0.3143	54.3	0.5792
	Sektör	43-Demir-Çelik	49-Özel Amaçlı Makine	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşıma.	48-Genel Amaçlı Makine			
50-Ev Aletleri	Katsayı	0.1952	0.0478	0.0377	0.0369	0.0344	0.3519	54.4	0.6469
	Sektör	43-Demir-Çelik	67-Toptan Ticaret	52-Elektrikli Makine&Cihaz	50-Ev Aletleri	38-Plastik			
54-Tıbbi&Optik Aletler	Katsayı	0.1456	0.0591	0.0587	0.0423	0.0401	0.3458	48.7	0.7100
	Sektör	54-Tıbbi&Optik Aletler	67-Toptan Ticaret	53-Radyo&TV&Haber.. Cih.	45-Döküm	72-Karayolu Taşımacılık			
60-Mobilya	Katsayı	0.0920	0.0726	0.0656	0.0565	0.0563	0.3430	46.7	0.7347
	Sektör	28-Ağaç Ürünleri	21-Diğer Tekstil Ür.	38-Plastik	43-Demir-Çelik	47-Diğer Metal Eşya			

Tablo 28, örneğin 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörü için yorumlanırsa;

10 nolu sektörün doğrudan geri bağlantı katsayısı 0.8731'dir. Buna göre, sektörün birim üretim değeri içinde diğer sektörlerden kullandığı girdilerin payı 0.8731 birimdir. Bu sektörün üretimi için en büyük oranda girdi kullandığı sektör 0.6305'lik katsayısı ile 2 nolu Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik) imalatı sektörüdür. Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörü için temel tedarikçi niteliğinde olan Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik) sektörü, tek başına ara girdilerin yüzde 72.2'sini ($0.6305/0.8731$) oluşturmaktadır¹².

İkinci sıradaki önemli tedarikçi sektör ise 0.0583'lük kısmî doğrudan geri bağlantı katsayısı ile 72 sıra nolu Diğer Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı sektörüdür. 10 nolu sektör, üretimini gerçekleştirirken toplam üretim değerinin 0.0583'lük kısmına karşılık gelen tutarda 72 nolu sektör ürünlerini girdi olarak kullanmaktadır. Üçüncü sırada yer alan sektör ise, 0.0460'lık katsayısı ile 68 nolu Perakende Ticaret, Kişisel ve Ev Eşyalarının Tamiri (Motorlu Taşıtlar Hariç) sektörüdür.

10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün en yüksek kısmî doğrudan geri bağlantı gösterdiği (üretiminde en yüksek tutarda girdisini kullandığı) ilk beş sektörden aldığı ara girdilerin sektörün toplam ara girdilerine oranı %91.6'dır. Çalışmada 90 sektör olduğu için söz konusu hesaplamanın bu 90 sektörün tamamı için yapıldığı dikkate alındığında, ilk beş sektörün ara girdilerin neredeyse tamamını temsil ettiği anlaşılmaktadır.

Doğrudan geri bağlantı katsayıları, herhangi bir sektörün temel girdi tedarikçilerini bu tedarikçilerin toplam üretim girdileri içinde ne kadar önemli olduğunu da belirtecek şekilde gösterdiği için, önemli bilgi sağlamaktadır. TR83 bölgesinde önerilen yatırım konuları için tedarikçi sektörlerin mevcudiyeti ya da gelişme olasılıkları; ana sektörün sorunsuz girdi tedariki sağlaması, üretimdeki dikey entegrasyonun bölge bazında gerçekleştirilerek yaratılacak katma değer in bölgede kalmasını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bölgesel planlama ve sektörel gelişme patikalarının belirlenmesinde, bölge coğrafyasının sağladığı hammadde temin koşullarının önemli bir parametre olduğu düşünüldüğünde,

¹² Girdi-Çıktı tabloları değer olarak ifade edildiği için bu pay, fiziki üretim girdisi oranı olarak değil, toplam ara girdi maliyetleri içindeki oranı olarak yorumlanmalıdır.

belirlenecek üretim deseninin hangi sektörlere ne kadar bağımlı olduğu ve sektörün gerisinde girdi sağlayacak faaliyetlerin yeterli olup olmadığı sorusunun cevabı bu katsayılardan hareketle görülebilmektedir. Diğer bir deyişle, yine örneğin Et ve Et Ürünleri üretimi için gerekli ürünler yöreden temin edilebiliyorsa (yörede yeterli hayvan varlığı bulunuyorsa) o yörede kurulacak Et ve Et Ürünleri sektörü yatırımları önemli bir avantaj sağlayacak ve hammadde desenine uygun bir yatırım profili belirlenebilecektir.

4.1.1.2. Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Toplam Geri Bağlantı Katsayıları

Toplam geri bağlantı katsayısı, herhangi bir sektörün nihai talebindeki bir birim artış neticesinde ekonomideki (tüm sektörlerin toplamı anlamında) toplam üretim artışını gösterdiğinden, kısmî toplam geri bağlantı katsayısı da ilgili sektörün talebi bir birim arttığında bu sektörün girdi tedarikçisi niteliğinde olan sektörlerin her birinin üretiminin ne kadar arttığını ifade edecektir. Doğaldır ki, toplam katsayı, kısmî katsayıların toplamından oluşmaktadır. Bu sayede herhangi bir sektörün nihai talep artışı neticesinde, bu sektöre girdi tedarik ettikleri için üretimini en fazla arttıran sektörleri analiz etmek mümkün olmaktadır. Toplam geri bağlantı katsayılarında (toplam ileri bağlantı katsayılarında da olduğu gibi) ilgili sektörün nihai talebinin artışıyla ilk önce bu talep artışını sağlamak için üretim yapılacağından, her zaman ilk sırada en büyük (ve birden büyük) kısmî bağlantı katsayısı ile sektörün kendisi yer alacaktır. Sektörün katsayısının tamsayı (1'lik) kısmı bir birim nihai talep artışı için yapılacak üretimi, ondalık kısmı ise sektörlerin zincirleme olarak tetiklenen üretim artışı neticesinde oluşan üretim artışını ifade etmektedir.

TR83 bölgesi için seçilen sektörlerin kısmî toplam geri bağlantı katsayıları Tablo 29'da verilmektedir.

Tablo 29: Seçilen Sektörlerin Kısmî Toplam Geri Bağlantı Katsayıları

Sektör I/O Sıra No ve Adı		1. Sıradaki Sektör	2. Sıradaki Sektör	3. Sıradaki Sektör	4. Sıradaki Sektör	5. Sıradaki Sektör	İlk Beş Toplamı	İlk Beş Payı (%)	Toplam
1-Meyve&Sebze	Katsayı	1.0552	0.0493	0.0397	0.0385	0.0328	1.2154	77.7	1.5651
	Sektör	1-Meyve&Sebze	77-Mali Aracılık	33-Ana Kimyasallar	32-Rafine Petrol&Kok Köm.	3-Tarım Hizm.			
10-Et Ürün İşleme	Katsayı	1.0209	0.6701	0.2553	0.1020	0.0750	2.1232	79.7	2.6635
	Sektör	10-Et Ürün İşleme	2-Hayvancılık	1-Meyve&Sebze	72-Karayolu Taşımacılık	16-Hayvan Yemi İm.			
14-Süt Ürünleri	Katsayı	1.0071	0.4987	0.1774	0.0838	0.0598	1.8269	73.9	2.4711
	Sektör	14-Süt Ürünleri	2-Hayvancılık	1-Meyve&Sebze	72-Karayolu Taşımacılık	67-Toptan Ticaret			
23-Deri ve Giyim Eşyası	Katsayı	1.0737	0.6242	0.0969	0.0953	0.0694	1.9596	68.5	2.8608
	Sektör	23-Deri ve Giyim Eşyası	20-Tekstil&Dokuma	72-Karayolu Taşımacılık	67-Toptan Ticaret	36-Temizlik Maddeleri			
26-Ayakkabı&Terlik	Katsayı	1.1476	0.3873	0.0952	0.0926	0.0854	1.8080	63.0	2.8689
	Sektör	26-Ayakkabı&Terlik	25-Deri Ürünler&İşleme	10-Et Ürün İşleme	72-Karayolu Taşımacılık	67-Toptan Ticaret			
27-Kereste&Parke	Katsayı	1.2096	0.3458	0.1166	0.0969	0.0874	1.8564	76.3	2.4333
	Sektör	27-Kereste&Parke	4-Ormancılık	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşımacılık	28-Ağaç Ürünleri			
38-Plastik	Katsayı	1.1511	0.2770	0.1079	0.1071	0.1023	1.7454	61.0	2.8620
	Sektör	38-Plastik	33-Ana Kimyasallar	72-Karayolu Taşımacılık	62-Elektrik	77-Mali Aracılık			
43-Demir-Çelik	Katsayı	1.6245	0.2093	0.1105	0.1083	0.0910	2.1436	71.2	3.0088
	Sektör	43-Demir-Çelik	62-Elektrik	72-Karayolu Taşımacılık	44-Demir Dışı Metaller	67-Toptan Ticaret			
49-Özel Amaçlı Makine	Katsayı	1.1214	0.2764	0.0849	0.0834	0.0792	1.6454	67.3	2.4444
	Sektör	49-Özel Amaçlı Makine	43-Demir-Çelik	62-Elektrik	44-Demir Dışı Metaller	72-Karayolu Taşımacılık			
50-Ev Aletleri	Katsayı	1.0405	0.3643	0.0970	0.0967	0.0928	1.6913	63.3	2.6703
	Sektör	50-Ev Aletleri	43-Demir-Çelik	62-Elektrik	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşımacılık			
54-Tıbbi&Optik Aletler	Katsayı	1.1727	0.1214	0.1140	0.1049	0.0867	1.5996	58.2	2.7494
	Sektör	54-Tıbbi&Optik Aletler	53-Radyo&TV&Haberleş. Cih.	67-Toptan Ticaret	72-Karayolu Taşımacılık	43-Demir-Çelik			
60-Mobilya	Katsayı	1.0213	0.1462	0.1188	0.1178	0.1051	1.5092	53.1	2.8415
	Sektör	60-Mobilya	43-Demir-Çelik	20-Tekstil&Dokuma	72-Karayolu Taşımacılık	28-Ağaç Ürünleri			

Tablo 29’da, örneğin 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörüne bakıldığında; bu sektörün nihai talebinin bir birim artması durumunda kendi üretimi 1.0209 birim artmaktadır (daha önce de ifade edildiği gibi bu artışın 1 birimlik kısmı nihai talebi karşılamak için gerçekleşmiştir). İkinci sırada yer alan sektör 2 nolu Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik) imalatı sektörüdür. Et ve Et ürünleri sektörünün talebi bir birim arttığında bu sektörün üretimi 0.6701 birim artış göstermektedir. Üçüncü sırada ise 0.2553 birimlik üretim artışı ile 1 nolu Bitkisel Ürünlerin Yetiştirilmesi; Bostan, Meyve ve Sebze Yetiştirilmesi sektörü yer almaktadır. 10 nolu sektörün nihai talebi bir birim arttığında ekonomideki toplam üretim artışı 2.6635 birim olmaktadır.

Tablo 219, sadece ekonomideki hızlandıran etkisini vermemekte, ayrıca bölgesel olarak bakıldığında geriye doğru üretim artışı tetiklenecek sektörlerin bu üretim artışını karşılayacak mevcut kapasitesinin karşılaştırılması gereğini de göstermektedir. Yine 10 nolu sektör örneğinden gidersek; eğer bu sektörün bölgede desteklenerek üretiminin arttırılması, sektör ürünlerine olan talepte artış olacağı beklentisi/hedeflemesi ile gelecek dönemde oluşacak bölgesel üretim kapasitesinin (hizmetler sektörü de dahil) bu artışa yetip yetmeyeceği araştırılacaksa, Tablo 219 sonuçları bu senaryoyu şimdiden değerlendirme olanağı vermektedir. 10 nolu sektörün desteklenmesi (ya da talebinde artış beklenmesi) durumunda bu sektörün tedarikçisi sektörlerin mevcut kapasitelerinin de gelecek dönem hedefleri ile birlikte düşünülmesi, gerekirse tedarikçi sektör kapasitelerinde de bir desteklemenin yapılması gerekecektir. Aksi takdirde, bölgedeki tedarikçi sektörler yetersizse (yetersiz kalacaksa), üretim artışı neticesinde yaratılacak olan ve bölgede kalması beklenen katma değer, ya ithalat yoluyla yurtdışına ya da diğer bölgelerdeki sektörlerle kayacaktır.

Tabloda örneğin Et ve Et Ürünleri sektörü için verilen 2.6635’lik toplam geri bağlantı katsayısı, bu sektörün talebinin bir birim artması neticesinde ekonomideki toplam artışı, kısmî katsayılar ise geriye bağlantılı (girdi sağlanan) her sektördeki toplam üretim artışını ifade etmektedir. Bu anlamda, toplam geri bağlantı katsayılarını bir anlamda, **“katma değer yaratma zinciri”** olarak ifade etmek ve sektörlerin diğer sektörleri de tetikleyerek toplam yaratılacak üretimi gösterdiğini söylemek mümkündür.

4.1.1.3. Seçilmiş Sektörlerin Kısmî Toplam İleri Bağlantı Katsayıları

Toplam ileri bağlantı katsayısı, ekonomideki tüm sektörlerde nihai talep bir birim arttığında her bir sektörün üretiminin ne kadar arttığını göstermektedir. Kısmî katsayılar ise sektörün bu üretim artışının hangi sektörler tarafından sağlandığını, diğer sektörlerin bu üretim artışı içindeki paylarını göstermektedir. Her sektörün nihai talebi artınca, bu sektörler kendisine girdi sağlayan sektörleri tetiklemektedirler. İncelenen sektör de tedarikçi bir sektör olarak diğer sektörlerin artan üretimlerini karşılamak için kendisinden talep edilen ürünü kadar üretimini arttırmaktadır. Elbette, toplam geri bağlantıda olduğu gibi burada da, incelenen sektörün üretim artışının bir birimlik kısmı kendi nihai talebini karşılamak için yapılacağından, bu sektörün kısmî toplam ileri bağlantı katsayısı da 1'den büyük olacaktır.

TR83 bölgesi için seçilmiş sektörlerin kısmî toplam ileri bağlantı katsayıları Tablo 30'da verilmektedir.

Tablo 30: Seçilen Sektörlerin Kısmî Toplam İleri Bağlantı Katsayıları

Sektör I/O Sıra No ve Adı		1. Sıradaki Sektör	2. Sıradaki Sektör	3. Sıradaki Sektör	4. Sıradaki Sektör	5. Sıradaki Sektör	İlk Beş Toplamı	İlk Beş Payı (%)	Toplam
1-Meyve&Sebze	Katsayı	1.0552	0.7495	0.4920	0.4558	0.3789	3.1314	51.2	6.1188
	Sektör	1-Meyve&Sebze	15-Tahıl Ür.&Nişasta	16-Hayvan Yemi İm.	12-Sebze&Meyve İşleme	13-Sıvı&Katı Yağ			
10-Et Ürün İşleme	Katsayı	1.0209	0.3635	0.2797	0.0952	0.0211	1.7803	92.9	1.9171
	Sektör	10-Et Ürün İşleme	24-Kürk Mamulleri	25-Deri Ürünler&İşleme	26-Ayakkabı&Terlik	36-Temizlik Maddeleri			
14-Süt Ürünleri	Katsayı	1.0071	0.0105	0.0042	0.0033	0.0028	1.0279	97.4	1.0557
	Sektör	14-Süt Ürünleri	70-Lokantalar	69-Oteller	17-Diğer Gıda Maddeleri	12-Sebze&Meyve İşleme			
23-Deri ve Giyim Eşyası	Katsayı	1.0737	0.0312	0.0214	0.0199	0.0172	1.1634	74.1	1.5700
	Sektör	23-Deri ve Giyim Eşyası	24-Kürk Mamulleri	53-Radyo&TV&Hab. Cih.	26-Ayakkabı&Terlik	22-Örme			
26-Ayakkabı&Terlik	Katsayı	1.1476	0.0064	0.0056	0.0042	0.0022	1.1659	97.2	1.1994
	Sektör	26-Ayakkabı&Terlik	25-Deri Ürün.&İşleme	53-Radyo&TV&Hab. Cih.	24-Kürk Mamulleri	88-Eğlence&Kültür&Spor			
27-Kereste&Parke	Katsayı	1.2096	0.1099	0.0300	0.0095	0.0075	1.3665	93.3	1.4654
	Sektör	27-Kereste&Parke	28-Ağaç Ürünleri	60-Mobilya	65-İnşaat	29-Kâğıt Ürünleri			
38-Plastik	Katsayı	1.1511	0.1336	0.0937	0.0710	0.0696	1.5191	46.0	3.3014
	Sektör	38-Plastik	18-İçecek	60-Mobilya	34-Zirai İlaç&Boya&Vernik	52-Elektrikli Mak.&Cihaz			
43-Demir-Çelik	Katsayı	1.6245	0.4769	0.4470	0.3643	0.3500	3.2628	44.2	7.3855
	Sektör	43-Demir-Çelik	47-Diğer Metal Eşya	46-Metal Yapı Malz.&Kaz.	50-Ev Aletleri	45-Döküm			
49-Özel Amaçlı Makine	Katsayı	1.1214	0.0550	0.0381	0.0283	0.0278	1.2705	60.9	2.0855
	Sektör	49-Özel Amaçlı Mak.	8-Cevher Madenciligi	6-Kömür Madenciligi	43-Demir-Çelik	56-Deniz Taşıtları			
50-Ev Aletleri	Katsayı	1.0405	0.0125	0.0097	0.0091	0.0065	1.0783	84.8	1.2709
	Sektör	50-Ev Aletleri	48-Genel Amaçlı Mak.	82-ARGE	89-Diğer Hizmet	83-Diğer İş Faaliyetleri			
54-Tıbbi&Optik Aletler	Katsayı	1.1727	0.0203	0.0202	0.0169	0.0085	1.2386	89.8	1.3791
	Sektör	54-Tıbbi&Optik Al.	86-Sağlık&Sosyal Hizm.	51-Büro Mak&Bilgisayar	53-Radyo&TV&Haberleş. Cih.	52-Elektrikli Mak.&Cihaz			
60-Mobilya	Katsayı	1.0213	0.0133	0.0049	0.0049	0.0041	1.0486	88.0	1.1919
	Sektör	60-Mobilya	69-Oteller	70-Lokantalar	72-Karayolu Taşımacılık	28-Ağaç Ürünleri			

Tablo 30, 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörü için yorumlanırsa;

Tüm sektörlerle olan nihai talep bir birim arttığında sektörün üretimi 1.9171 birim artmaktadır. Bu üretim artışının 1.0209'luk kısmı sektörün kendisinden kaynaklanmaktadır (1 birimlik kısmı nihai talep artışını karşılamak için, 0.0209'luk kısmı ise diğer sektörlerin bu sektörden girdi talep etmeleri nedeniyle). Sektörün üretim artışında, ikinci sıradaki etkiyi 24 nolu Kürkün İşlenmesi ve Boyanması; Kürk Mamulleri İmalatı sektörünün girdi talebi gerçekleştirmektedir. 10 nolu sektörün üretimini üçüncü büyüklükte tetikleyen sektör ise 25 nolu Derinin Tabaklanması ve İşlenmesi; Bavul, El Çantası ve Benzerleri ile Saraçlık ve Koşum Takımı İmalatı sektörüdür (10 nolu sektörün üretim artışının 0.2797'lik kısmı).

Tüm sektörlerin ürününe bir birim talep artışı olduğunda Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektöründeki üretim artışının %92.9 ilk beş sıradaki sektör tarafından sağlanmaktadır. Bu anlamda bu beş sektör Et ve Et Ürünleri sektörünün en önemli talep birimlerini oluşturmaktadır. Et ve Et Ürünlerine nihai tüketicinin talebini birincil talep olarak düşünürsek, bu beş sektörün Et ve Et ürünlerine olan talebi de sektörün üretiminin artışını sağlayan ikincil talep birimleri olmaktadır.

4.1.1.4. Önemli Katsayılar Analizi

Genel olarak, I/O tablosu kullanılarak hesaplanan katsayıların yüksekliği o sektörün diğer sektörlerle ilişkisinin düzeyini vermektedir. Yüksek doğrudan geri bağlantı katsayısı, sektörün üretim değeri içinde diğer sektörlerden kullandığı girdilerin önemli bir pay tuttuğunu, yüksek doğrudan ileri bağlantı katsayısı, sektörün üretiminin diğer sektörler tarafından ara girdi olarak kullanılma oranının yüksekliğini (bu anlamda da sektörün nihai malının ara mal ya da hammadde niteliğinde olduğunu), yüksek toplam geri bağlantı sektörün ekonomideki toplam üretimi arttırma kabiliyetini, yüksek toplam ileri bağlantı ise sektör üretiminin toplam talep değişiminden etkilenme düzeyinin yüksekliğini ifade etmektedir. Buna karşın, katsayıların tümü için bu etkilenme ya da diğer sektörlerle bağlantıların kaç tane sektörle ilgili olduğu anlamında bir bilgi sağlandığı söylenemez. Bir sektör yüksek doğrudan (ya da toplam) geri bağlantıya sahip olabilir, ancak bunu sadece 3 ya da 4 sektörle gerçekleştiriyor olabilir. Bu durumda sektörün katsayısı yüksek olsa da, bu sektörün ekonomi üzerinde yapacağı büyük

etki yalnızca birkaç sektör vasıtasıyla gerçekleşecek, ekonomideki sektörlerin diğerine yansımayacaktır.

Bu konuya açıklık getirmek için kullanılan tekniklerden bir tanesi, her bir sektörün (ve bilhassa toplam geri ve toplam ileri bağlantı katsayıları için) bağlantı katsayılarının Değişim Katsayısını (Coefficient of Variance –CV) hesaplanmasıdır. Bu konu ilk önce Hazari tarafından öne sürülerek, sektörlerin CV'lerinin hesaplanmasını ve yalnızca yüksek toplam bağlantı katsayısının değil, aynı zamanda düşük CV'ye sahip sektörlerin de belirlenmesinin ekonomiye yayılacak etkiyi daha iyi ölçeceğini iddia etmiştir (Hazari, 1970). Bu yöntemle, sektörleri yalnızca bağlantı katsayılarının yüksekliği ya da düşüklüğüne göre sınıflandırmakla kalınmamakta, aynı zamanda her bir sektörün CV si de hesaplandığından, sektörler dörtlü bir ayrıma tabi tutulabilmektedirler (yüksek bağlantı katsayılı ve yüksek CV'li sektörler, yüksek bağlantı katsayılı ve düşük CV'li sektörler, düşük bağlantı katsayılı ve yüksek CV'li sektörler ve düşük bağlantı katsayılı ve düşük CV'li sektörler olarak). Burada önerilen, yüksek bağlantı katsayılı ve düşük CV'li sektörlerin ekonomi üzerinde daha yüksek ve daha iyi yayılan bir etki yapacaklarından hareketle, bu sektörlerin ön plana çıkarılmasıdır.

Her ne kadar bağlantı katsayılarının CV'lerinin hesaplanması, sektörlerin kısmî katsayılarının dağılımı ve yayılımı hakkında fikir veriyor olsa da, yine de “ilgilenilen sektörün daha önemli olarak ilişkili olduğu sektörler hangileridir” sorusuna yanıt vermemektedir. Buradaki “daha önemli” ifadesini, “ortalamadan yüksek” olarak düşündüğümüzde, o zaman her bir sektör için hesaplanacak kısmî bağlantı katsayılarının ortalamasını alıp, ortalamanın üzerinde kalan sektörleri “önemli” olarak belirleyebiliriz. Ekonominin karmaşıklığı arttıkça, sektörler arasındaki dolaylı ilişki miktarı da artmakta, diğer yandan da bu ilişkiler artan sektör sayısını da içinde barındırmaktadır. Bu nedenle, IC'nin ekonomideki birbirleri ile yüksek doğrudan bağlantılı iki sektör olduğunda görünmesi, aynı anda da bu sektörlerin daha fazla sayıda dolaylı bağlantıyla da birbirlerine bağlandığı beklenir (Reyes, 2002).

“Önemli katsayılar” (Important Coefficients – IC) yaklaşımı konusunda literatürde farklı uygulama örnekleri olmasına karşın, gerek hesaplanma kolaylığı gerekse de verdiği bilgi nedeniyle yukarıda özetlediğimiz çerçeve kullanılarak TR83 bölgesi önerilen sektörlerin önemli katsayıları ve bu sektörlerle ilişkili önemli katsayıya sahip diğer sektörler belirlenecektir. Tablo 221'de Et ve Et Ürünleri sektörü için önemli katsayılar verilmektedir.

Tablo31: Et ve Et Ürünleri Sektörünün Önemli Katsayı Analizi

Girdi Kullandığı Sektörler	Sektör Ürünü Girdi Olarak Kullanan Sektörler	Üretimini Etkilediği Sektörler	Hangi Sektörler Sayesinde Üretimi Artıyor
1-Meyve&Sebze	2-Hayvancılık	1-Meyve&Sebze	23-Deri ve Giyim Eşyası
2-Hayvancılık	10-Et Ürün İşleme	2-Hayvancılık	24-Kürk Mamulleri
10-Et Ürün İşleme	24-Kürk Mamulleri	13-Sıvı&Katı Yağ	25-Deri Ürünler&İşleme
16-Hayvan Yemi İm.	25-Deri Ürünler&İşleme	15-Tahıl Ürünleri&Nişasta	26-Ayakkabı&Terlik
67-Toptan Ticaret	36-Temizlik Maddeleri	16-Hayvan Yemi İm.	36-Temizlik Maddeleri
68-Perakende Tic.	70-Lokantalar	32-Rafine Petrol&Kok Köm.	
72-Karayolu Taşımacılık		33-Ana Kimyasallar	
		62-Elektrik	
		67-Toptan Ticaret	
		68-Perakende Ticaret	
		72-Karayolu Taşımacılık	
		77-Mali Aracılık	

Not: Sektörler katsayılarının büyüklüğüne göre değil, I/O tablosundaki kodlarına göre sıralanmıştır.

Tablo 31’den 10 nolu Et ve Et Ürünleri Sektörü için önemli katsayıya sahip sektörler görülmektedir¹³. Bu sektör için tablo bulgularını yorumlarsak;

10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün doğrudan geri bağlantılı olduğu sektör sayısı 7’dir. Bu sektörlerin kısmî doğrudan geri bağlantı katsayıları, 10 nolu sektörün doğrudan geri bağlantı katsayısının ortalamasından daha büyüktür. Bu önemli sektörler (tabloda “Girdi Kullandığı Sektörler” olarak ifade edilmiştir); 1 nolu Bitkisel Ürünlerin Yetiştirilmesi; Bostan, Meyve ve Sebze Yetiştirilmesi sektörü, 2 nolu Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik) sektörü, 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörü, 16 nolu Hazır Hayvan Yemleri İmalatı sektörü,..., 72 nolu Diğer Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı sektörleridir.

Tabloda “Sektör Ürünü Girdi Olarak Kullanan Sektörler” ifadesi ise, 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün hangi sektörlerde önemli bir girdi tedarikçisi olduğunu göstermektedir. Burada, 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün ilgili sektörün doğrudan geri bağlantı katsayısının ortalamasının üzerinde bir kısmî doğrudan geri bağlantısına sahip olması şartı aranmaktadır. Tablodan 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün 6 adet sektörde ortalamanın üzerinde bir kısmî bağlantı katsayısı ile önemli girdi tedarikçisi olduğu görülmektedir. Bu sektörler ise 2 nolu Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin

¹³ Diğer 11 sektör için belirlenen önemli katsayıya sahip sektörler, Ek 4’de izleyen tablolar halinde verilmiştir.

Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik) sektörü, 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörü,..., 70 nolu Lokantalar sektörleridir.

Tablo 221'deki "Üretimini Etkilediği Sektörler" ifadesi 10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörüne nihai talep bir birim arttığında bu sektörün toplam kısmî geri bağlantı kanalıyla üretimlerini ortalamanın üzerinde tetiklediği sektörleri göstermektedir. Bu niteliğe sahip (10 nolu Et ve Et Ürünleri İmalatı, İşlenmesi ve Saklanması sektörünün ortalama toplam geri bağlantı katsayısından daha büyük değere sahip toplam kısmî geri bağlantı katsayılı sektörler) 12 sektör bulunmaktadır. Bu sektörler ise; 1 nolu Bitkisel Ürünlerin Yetiştirilmesi; Bostan, Meyve ve Sebze Yetiştirilmesi, 2 nolu Hayvancılık ve Hayvancılıkla Birlikte Bitkisel Ürünlerin Yetiştiriciliği (Karma Çiftçilik), 13 nolu Bitkisel ve Hayvansal Sıvı ve Katı Yağların İmalatı,..., 77 nolu Mali Aracı Kuruluşlar ve Bunlara Yardımcı Faaliyetler sektörleridir.

Tablodaki "Hangi Sektörler Sayesinde Üretimi Artıyor" kolonunda yer alan sektörler, kendi talepleri bir birim arttığında Et ve Et ürünleri sektörü ürünlerine olan talepleri aratan ve bu sayede de Et ve Et ürünleri sektörünün üretiminin artışını tetikleyen sektörlerdir. Bu kategoride beş sektör yer almaktadır.

4.2. TR83 Bölgesi İçin Önerilen Yatırım Konularının Etki Analizi¹⁴

TR83 bölgesi içi önerilen yatırım konularının her birinin belirlenecek talep artışı neticesinde bölgede yaratacağı toplam üretim artışı etkisini ve bu üretim artışının hangi sektörlerden kaynaklanacağını görebilmek amacıyla, bu yatırım konuları için etki analizi gerçekleştirmek mümkündür. Bu sayede seçilecek sektörlerle ilişkin bir hedef talep belirlendiğinde ilde gerçekleştirilecek toplam üretimin benzetim modelini (simülasyonunu) ve bu sayede de bölgesel etki modelini (regional impact analysis) oluşturmak mümkün olacaktır.

Bölgesel Girdi-Çıktı analizinde, uluslararası literatürde (değişik versiyonları mevcut olsa da)¹⁵ uygulanan yöntem, istihdam üzerinden hesaplanan bölgenin sektörler bazındaki uzmanlaşma katsayılarını (LQ, Location Quotient) ulusal Girdi-Çıktı tablolarından hesaplanan doğrudan girdi katsayıları matrisi (A matrisi) elemanları ile çarpma işlemidir. Burada,

¹⁴ Bu bölüm Oktay Küçükkiremitçi tarafından hazırlanmıştır.

¹⁵ Bu konudaki değişik uygulamalar için (Miller ve Blair, 2009), (Flegg ve Tohmo, 2013), (Kowalewski, 2012)'ye bakılabilir.

$$LQ_i = (e_{ij}/e_{nj}) / (E_i/E_n) \quad (1)$$

LQ_i : i sektörünün uzmanlaşma katsayısı,

e_{ij} : j ilinde i sektörü istihdamı,

e_{nj} : j ilinin toplam istihdamı,

E_i : i sektörünün toplam (Türkiye) istihdamı,

E_n : Türkiye toplam istihdamı,

olmak üzere; doğrudan girdi katsayıları aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

$$a_{ij}^R = \begin{cases} a_{ij}^C & LQ_i \geq 1 \text{ ise} \\ LQ_i \cdot a_{ij}^C & LQ_i < 1 \text{ ise} \end{cases} \quad (2)$$

burada,

a_{ij}^R : Bölge için hesaplanacak doğrudan girdi katsayıları matrisi elemanlarını,

a_{ij}^C : Ülke girdi katsayıları matrisi (A) elemanlarını,

ifade etmektedir. Yukarıdaki (2) nolu eşitlikten de anlaşılacağı gibi, bölge için sektörler bazında hesaplanan uzmanlaşma katsayısının birden büyük ya da eşit olduğu sektörler için, bu sektörün ülke doğrudan girdi katsayıları satırı aynen alınmakta; uzmanlaşma katsayısının birden küçük olduğu sektörler için de doğrudan girdi katsayıları sektörün uzmanlaşma katsayısı ile çarpılmaktadır. Sonrasında elde edilen yeni (uzmanlaşma katsayıları ile düzeltilmiş) doğrudan girdi katsayıları matrisi, bölgenin doğrudan girdi katsayıları matrisi kabul edilerek, Leontief Ters Matrisi ve dolayısıyla da toplam ileri ve toplam geri bağlantı katsayıları elde edilmekte ve etki analizleri bu matris kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

Tarafımızca yukarıda özetlenen yaklaşım, yaklaşımda ülke girdi katsayıları matrisi yerine uzmanlaşma katsayıları yardımıyla elde edilen girdi katsayıları matrisinin kullanılmasının ve buradan hareketle Leontief Ters matrisinin elde edilmesinin hatalı olduğu gerekçesi ile aynen uygulanmayacaktır¹⁶. TR83 bölgesi illeri için ayrı ayrı yapılacak etki analizi çalışmasında

¹⁶Rapor kapsamı ile doğrudan ilgili olmadığı için bu konuda detaylı teknik açıklamalara girilmeyecektir. Konuyla ilgili yaklaşımın detayları için (Küçükkiremitçi, 2013; s. 42-44)'e bakılabilir.

istihdam verileri kullanılarak sektörel bazda uzmanlaşma katsayıları hesaplanmış, elde edilen bu katsayılar ise doğrudan girdi katsayıları matrisi elemanları ile değil, Leontief Ters Matrisi elemanları ile çarpılarak, ilin Leontief Ters Matrisi elde edilmiştir. Dolayısıyla (1) nolu eşitlikte verilen LQ_i katsayıları hesaplanmış, ancak (2) nolu dönüştürme/uyarlama işlemi yerine aşağıda verilen yöntem izlenmiştir.

$$b_{ij}^R = \begin{cases} b_{ij}^C & LQ_i \geq 1 \text{ ise} \\ LQ_i \cdot b_{ij}^C & LQ_i < 1 \text{ ise} \end{cases}$$

burada,

b_{ij}^R : Bölge için hesaplanacak Leontief Ters Matrisi $[(I-A)^{-1}]$ elemanlarını,

b_{ij}^C : Ülke Leontief Ters Matrisi matrisi elemanlarını,

ifade etmektedir. Leontief Ters Matrisi kullanılarak ve bu matrisin elemanları ilin sektörel uzmanlaşma katsayıları ile çarpılarak, herhangi bir sektörün nihai talebinin tahmin edilmesi/planlanması/hedeflenmesi durumunda bu talebin karşılanabilmesi için sektörlerin ne düzeyde üretim yapması gerekeceği ve bu üretimin ne kadarının ilden ne kadarının da il dışından karşılanması gerekeceği ortaya çıkacaktır. Burada nihai talep olarak örneğin hedeflenecek ihracat rakamları kullanıldığında, il için sektör bazında belirlenecek ihracat hedefleri için gerekli üretim düzeyinin ne olacağı görülebilecektir.

Yukarıda yöntemi özetlenen etki analizi çalışması için öncelikle TR83 bölgesi illerinin (Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat) sektörel istihdam verilerinin (NACE Rev. 2 bazındadır) Girdi-Çıktı tablosundaki 90 sektöre göre uyumlaştırılması gerekmiştir. Bu veriler, I/O tablosunda yer alan 90 sektörle uyumlaştırılarak, (1) nolu eşitlikte verilen formül yardımıyla Amasya, **Çorum**, Samsun ve Tokat illeri için sektörel bazda uzmanlaşma katsayıları (LQ_i)'ler hesaplanmış ve aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablo düzenlenirken herhangi bir il için istihdam verisi olmayan sektörlerin uzmanlaşma katsayıları sıfır kabul edilerek, bu sektörler için mevcut durumda da ihtiyacın il dışından karşılandığı kabul edilmiştir.

Tablo 32: TR83 Bölgesi İlleri İçin Hesaplanan Uzmanlaşma Katsayıları (LQ_i)

I/O Kod	Sektör Adı	LQ Katsayıları			
		Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
1	Meyve&Sebze	2.263	0.324	1.622	1.078
2	Hayvancılık	5.041	3.062	0.848	0.619
3	Tarım Hizm.	2.556	0.410	0.442	2.872
4	Ormancılık	2.077	0.929	0.953	4.458
5	Balıkçılık	0.101	0.000	2.162	1.524
6	Kömür Madenciliği	4.849	4.703	0.004	0.074
7	Petrol&Gaz Çıkarma	2.432	6.376	0.000	0.173
8	Cevher Madenciliği	0.009	0.048	0.899	2.225
9	Taşocakçılığı	2.002	0.940	0.648	1.345
10	Et Ürün İşleme	1.513	0.433	0.183	0.893
11	Balık Ürün İşleme	2.449	0.000	1.458	0.000
12	Sebze&Meyve İşleme	0.230	0.255	0.330	2.219
13	Sıvı&Katı Yağ	1.888	0.485	0.415	0.000
14	Süt Ürünleri	1.500	0.510	0.715	0.814
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	2.063	2.200	1.400	1.531
16	Hayvan Yemi İm.	2.117	7.190	1.158	0.877
17	Diğer Gıda Maddeleri	2.299	0.973	0.946	1.137
18	İçecek	0.000	0.126	0.314	2.378
19	Tütün Ürünleri	0.000	0.000	0.000	0.274
20	Tekstil&Dokuma	0.037	0.056	0.017	0.147
21	Diğer Tekstil Ür.	0.297	0.012	0.339	2.357
22	Örme	0.000	0.000	0.186	0.209
23	Deri ve Giyim Eşyası	0.691	2.128	0.491	0.779
24	Kürk Mamulleri	0.000	0.000	0.000	0.000
25	Deri Ürünler&İşleme	0.063	0.436	0.041	0.000
26	Ayakkabı&Terlik	0.000	2.797	0.434	0.074
27	Kereste&Parke	0.623	2.847	2.421	4.032
28	Ağaç Ürünleri	2.289	2.035	0.482	0.604
29	Kâğıt Ürünleri	0.000	3.477	0.176	0.000
30	Yayım	0.000	0.000	0.000	0.000
31	Plak&Kaset vb	0.393	0.597	0.387	0.750
32	Rafine Petrol&Kök Köm.	0.000	0.000	0.347	0.136
33	Ana Kimyasallar	0.069	0.361	0.569	0.000
34	Zirai İlaç&Boya&Vernik	0.134	0.168	0.093	0.222
35	Eczacılık Ürünleri	0.000	1.252	0.475	1.262
36	Temizlik Maddeleri	0.102	0.050	0.599	0.008
37	Kauçuk	0.109	0.080	1.562	0.275
38	Plastik	0.975	0.481	0.520	0.404
39	Cam Ürünleri	0.062	0.058	0.932	0.268
40	Seramik	0.457	14.003	0.563	3.794
41	Çimento&Kireç&Alçı	1.060	1.311	1.299	1.513
42	Yapı Taşları&Diğer	4.393	0.773	0.521	1.087
43	Demir-Çelik	0.184	0.309	0.862	0.044
44	Demir Dışı Metaller	0.370	1.338	1.072	1.107
45	Döküm	2.121	0.843	0.575	0.484
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	0.453	0.626	0.659	0.369
47	Diğer Metal Eşya	0.388	1.409	0.691	0.398

Kaynak : SGK verilerinden kendi hesaplamalarımız.

Tablo 32 (Devam): TR83 Bölgesi İlleri İçin Hesaplanan Uzmanlaşma Katsayıları (LQ_i)

I/O Kod	Sektör Adı	LQ Katsayıları			
		Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
48	Genel Amaçlı Makine	0.392	0.846	0.319	0.078
49	Özel Amaçlı Makine	1.448	3.063	0.412	1.564
50	Ev Aletleri	3.244	0.260	0.464	0.746
51	Büro Mak&Bilgisayar	0.016	0.233	0.117	0.713
52	Elektrikli Makine&Cihaz	0.770	0.030	0.432	0.118
53	Radyo&TV&Haberleş. Cih.	0.000	0.000	0.079	0.000
54	Tıbbi&Optik Aletler	0.179	1.738	3.517	0.045
55	Motorlu Kara Taşıtı	0.471	0.275	0.162	0.050
56	Deniz Taşıtları	0.000	0.000	1.217	0.000
57	Demiryolu Taşıtları	0.000	0.000	1.826	0.723
58	Hava&Uzay Taşıtları	0.000	0.000	0.000	0.000
59	Diğer Ulaşım Araçları	0.320	0.168	0.066	0.064
60	Mobilya	1.907	0.507	1.191	0.684
61	Diğer İmalat	0.821	0.841	0.875	1.234
62	Elektrik	2.203	0.381	0.608	0.947
63	Gaz&Buhar	1.233	1.496	1.368	1.487
64	Su	1.176	0.895	1.289	3.825
65	İnşaat	1.318	1.124	1.408	1.314
66	Taşıtı Satış&Bakım&Onar.	0.745	0.822	1.449	0.896
67	Toptan Ticaret	0.778	0.437	0.820	0.620
68	Perakende Ticaret	1.013	0.996	1.124	0.980
69	Oteller	0.534	0.474	0.324	0.489
70	Lokantalar	1.927	0.806	1.166	0.970
71	Demiryolu Taşımacılık	0.122	0.000	0.506	0.424
72	Karayolu Taşımacılık	1.127	1.323	1.200	1.352
73	Su Yolu Taşımacılık	0.000	0.000	0.718	0.000
74	Havayolu Taşımacılık	0.135	0.000	0.911	0.000
75	Diğer Ulaştırma&Acente.	0.454	0.485	0.808	0.456
76	İletişim	0.157	0.240	0.401	0.522
77	Mali Aracılık	0.391	0.574	0.463	0.491
78	Sigorta&Emeklilik Fonları	0.541	0.925	0.921	0.596
79	Gayrimenkul	0.099	0.420	0.336	0.236
80	Makine&Eşya Kiralama	0.324	0.311	0.603	0.433
81	Bilgisayar Faaliyetleri	0.501	0.908	0.818	0.690
82	ARGE	0.492	0.568	0.698	0.954
83	Diğer İş Faaliyetleri	0.978	0.527	0.731	1.070
84	Devlet Hizmetleri	0.000	0.000	0.000	0.000
85	Eğitim	1.128	1.201	1.146	0.950
86	Sağlık&Sosyal Hizmetler	0.666	0.936	1.532	1.458
87	Dernek Faaliyetleri	1.235	1.675	2.026	0.567
88	Eğlence&Kültür&Spor	0.725	0.461	0.596	0.543
89	Diğer Hizmet	0.434	0.814	1.174	0.956
90	Ev İçi Çalışan Personel	0.017	0.023	0.298	0.312

Kaynak : SGK verilerinden kendi hesaplamalarımız.

Girdi-Çıktı analizi kullanarak gerçekleştirilecek etki analizinin ikinci aşamasında senaryo(lar)da kullanılacak sektörün ya da sektörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Belirlenecek bu sektör(ler) için gelecek döneme yönelik bir nihai talep tahmini yapılarak, talep(ler)in bu düzeyde gerçekleşmesi halinde ekonomik yapıda meydana gelecek değişimler, her bir sektörün bu talep(leri) karşılama için gerçekleştirmesi gereken üretim tutarı ve bu üretimin ne kadarının il içinden ne kadarının ise il dışından karşılanacağı görülebilecektir.

TR83 bölgesi illeri için etki analizinde kullanılacak sektörlerin belirlenmesinde nihai talep göstergesi olarak ihracat seçilmiştir. Bu kapsamda bir değerlendirmeyi yapabilmek için öncelikle ilin uzun dönemli ihracat yapısının dikkate alınmasının daha belirleyeceği olacağı düşüncesinden hareketle, son yıl ihracat verilerini kullanarak sektörel ihracat paylarını bulmak yerine, illerin 2009-2013 dönemi (5 yıl) sektörel ihracat verilerinin dönem ortalamaları kullanılarak sektörlerin dönem ortalama ihracatı hesaplanmıştır. Aynı dönem için Türkiye'nin sektörel ihracat rakamların da ortalamaları alınarak, Türkiye'nin ortalama sektörel ihracat tutarları bulunmuştur. Bu sayede, sektörel bazda TR83 bölgesi illerinin her biri için ihracatçı sektörlerin toplam ihracat içindeki payları elde edilmiştir. X. Kalkınma Planı hedeflerinden birisi de 2023 yılı için 500 milyar USD'lik hedefi olduğu dikkate alınarak, 2023 yılı için Türkiye ihracatı 500 milyar USD kabul edilmiş ve Türkiye sektörlerinin 2009-2013 dönemi ihracat payları kullanılarak 2023 yılı için Türkiye ihracatının kompozisyonuna ulaşılmıştır. Sonrasında da 2009-2013 dönemi verilerinden bulunan TR83 bölgesi illerinin ihracatçı sektörlerinin Türkiye sektörel ihracatı içindeki payları kullanılarak 2023 yılı için Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerine yönelik ihracat kompozisyonu sektörel bazda elde edilmiştir. Son aşamada da OKA Kalkınma Ajansı tarafından, bölgenin her ilinin Türkiye sektörleri içindeki paylarını 2023 yılı için iki katına çıkaracağı bölgenin gelecek dönem hedefi olarak belirlenmiştir. Bu nedenle, illerin hedefleri, 2023 yılı için Türkiye ihracatının 500 milyar USD olacağı ve TR83 bölgesi illerinin 2009-2013 dönemi Türkiye sektörlerinin ihracatından aldıkları payları 2023 yılında iki katına çıkaracakları varsayımına göre belirlenmiştir.

Dönüştürme aşamasında bu işlemlere tabi tutulan sektörler ve I/O tablosunda hangi alt sektör içinde dikkate alındığını gösteren dönüşüm anahtarı, Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33: Dönüşüm İçin Detaylandırma/Toplulaştırma Uygulanan Sektörler

Dönüştürülmesi Gereken Sektörler		I/O Tablosunda Eşleştiği Sektörler	
ISIC Rev.3.1.		NACE Rev. 1.1.	I/O Sıra No
Üçlü Kırılım	Dörtlü Kırılım		
151	1511	151	10
	1512	152	11
	1513	153	12
	1514	154	13
153	1531	156	15
	1532		
	1533	157	16
242	2421	242+243	34
	2422		
	2423	244	35
	2424	245+246+247	36
2429			
243	243 (tamamı)		
269	2691	262+263+264	40
	2692		
	2693		
	2694	265+266	41
	2695		
	2696	267+268	42
2699			
311		321+322+323	53
313			
341			
342		341+342+343	55
343			

Bu sınıflandırmaya göre, yukarıda özetlenen aşamalar sonucu TR83 bölgesi illeri ihracatçı sektörlerinin 2023 yılı için tahmin edilen ihracat tutarları¹⁷ Tablo 34’te verilmektedir. Tablo 34, aynı zamanda etki analizi için uygulanacak birinci (baz) senaryoyu temsil etmektedir.

¹⁷Tablonun gereksiz yere büyümesini önlemek ve önemli sektörleri görebilmek amacıyla, 2023 yılı için tahmin edilen ihracat tutarı 1 milyon USD’nin altında olan sektörler dikkate alınmamıştır. Bu nedenle, toplam ihracat rakamı, sadece tabloda verilen sektörlerin toplam ihracat rakamıdır.

Tablo 34: (Senaryo 1) 2023 Yılı TR83 Bölgesi İllerinin Tahmin Edilen İhracat Tutarları (Milyon USD)

I/O Sıra No	Sektör Adı	Amasya (*)	Çorum	Samsun	Tokat
1	Meyve&Sebze	25	9	259	2
2	Hayvancılık	0	72	1	0
5	Balıkçılık	0	0	36	0
9	Taşocakçılığı	10	3	26	0
10	Et Ürün İşleme	0	0	34	0
11	Balık Ürün İşleme	0	0	52	0
12	Sebze&Meyve İşleme	0	2	16	56
13	Sıvı&Katı Yağ	50	0	11	0
14	Süt Ürünleri	13	0	1	3
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	23	74	491	7
16	Hayvan Yemi İm.	0	2	0	0
17	Diğer Gıda Maddeleri	1	26	31	0
18	İçecek	0	0	41	51
20	Tekstil&Dokuma	0	0	1	0
21	Diğer Tekstil Ür.	37	2	8	0
22	Örme	0	4	9	6
23	Deri ve Giyim Eşyası	230	15	25	89
26	Ayakkabı&Terlik	0	24	4	0
27	Kereste&Parke	0	0	5	0
28	Ağaç Ürünleri	10	2	55	0
29	Kâğıt Ürünleri	0	12	14	0
32	Rafine Petrol&Kok Köm.	0	0	1	0
33	Ana Kimyasallar	0	26	7	0
34	Zirai İlaç&Boya&Vernik	0	1	7	0
36	Temizlik Maddeleri	0	0	7	0
37	Kauçuk	0	0	32	0
38	Plastik	3	9	61	0
39	Cam Ürünleri	0	0	11	0
40	Seramik	0	78	4	0
41	Çimento&Kireç&Alçı	0	0	20	0
42	Yapı Taşları&Diğer	38	3	3	4
43	Demir-Çelik	0	5	579	0
44	Demir Dışı Metaller	0	68	100	0
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	0	27	11	0
47	Diğer Metal Eşya	0	4	91	0
48	Genel Amaçlı Makine	4	40	244	0
49	Özel Amaçlı Makine	2	377	72	3
50	Ev Aletleri	40	0	12	0
51	Büro Mak&Bilgisayar	0	0	0	0
52	Elektrikli Makine&Cihaz	5	48	145	6
54	Tıbbi&Optik Aletler	0	7	19	0
55	Motorlu Kara Taşıtı	0	84	221	0
57	Demiryolu Taşıtları	0	6	10	0
60	Mobilya	6	13	51	0
61	Diğer İmalat	0	37	17	0
67	Toptan Ticaret	0	1	2	3
TOPLAM		496	1,082	2,847	229

(*): OKA, Amasya Yatırım Destek Ofisi tarafından, 13- Sıvı ve Katı Yağ üretiminde Suluova'da Türkiye'nin en büyük ayçiçeği yağı üretim tesisi kurulmakta olduğu ve ilde bu sektörün 2023 yılında ihracatının 50 mio USD'ye ulaşabileceği, ayrıca Merzifon OSB'ye 100 yeni parsel eklenmesiyle ankastre ürün üretiminin artacağı planlandığından 50- Ev Aletleri sektörünün de 2023 yılı ihracat hedefinin 40 mio USD olacağı belirtilmiştir. Amasya iline yönelik analizde iki sektör için bu değerler yeni bir senaryo gibi dikkate alınmış, diğer sektörlerin ihracat hedefleri ise baz senaryo varsayımlarına göre aynen korunmuştur.

Bundan sonraki bölümde birinci olarak seçilen baz senaryonun yanı sıra, TR83 Bölgesi illeri için münferit bazda ve OKA Ajansı tarafından belirlenen diğer senaryoların gerçekleşmesi durumunda TR83 bölgesi illerinin tahmini sektörlerinin sektörel üretim değerleri ve bu üretimin ne kadarının il içinden ne kadarının da il dışından tedarik edilmesi gerekeceği belirlenecektir.

4.2.1. Seçilen Senaryolar Bazında TR83 Bölgesi İlleri İçin Etki Analizi

Bu bölümde seçilen senaryolardaki talebin karşılanabilmesi için TR83 bölgesi illerinin sektörlerinin üretim düzeyinin ne olacağı ve il dışından karşılanması gereken üretim değerleri ayrı ayrı belirlenecektir. Senaryonun hedef yılı olarak 2023 alınmıştır. Ayrıca, etki analizinde, aksi belirtilmedikçe, belirlenen taleplerin sadece ihracat hedefi olduğuna, iç talebi dikkate almadığı için de sektörlerin 2023 yılındaki toplam üretim değerlerinin tahminini değil, **sadece ek ihracat talebini karşılamak için gerekli ek üretim değerini** ifade ettiğine dikkat edilmelidir. Bu nedenle, bu senaryo sonucunda bulunan sektörel üretim değerlerinin sektörlerin o dönemdeki mevcut üretimlerine ek olarak senaryodaki ihracat hedeflerine göre yapmaları gereken ek üretimleri ifade ettiği unutulmamalıdır.

Senaryo 1 (Baz Senaryo) : Türkiye'nin 2023 yılında 500 milyar USD'lik ihracat hedefi gerçekleşiyor, TR83 bölgesi illerinin sektörlerinin 2023 yılı Türkiye ihracatından alacakları pay 2009-2013 döneminde Türkiye ihracatından aldığı payın iki katına eşit olacaktır (Tablo 34'te verilen sektörel ihracatlar). Bu ihracat hedefine göre TR83 bölgesi illerinin sektörlerinin ulaşacağı üretim düzeyi kaç milyon USD olacaktır ve gereken toplam üretimin ne kadarlık kısmı il dışından karşılanacaktır?

Etki Analizi Sonucu 1 : Etki analizinin her bir il için ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla, çizilen her bir senaryo için illerin farklı bir etki analizi tablosu olacaktır. Tablo 35'de Amasya ili için verilen etki analizi sonuçları, izleyen tablolarda diğer iller için de belirtilmiştir (Tablo 36'da **Çorum**, için etki analizi sonuçları verilmiştir). Her bir ilin tablosunu detaylı olarak yorumlamak mümkün, ama çalışmanın boyutunu gereksiz yere uzatacak uzunlukta ve ister istemez tekrarlarla dolu olacaktır. Bu nedenle Tablo 35'deki Amasya sonuçları daha detaylı izah edilecek, diğer tablolarda bu yorumlar tekrarlanmayacaktır. Öncelikle Tablo 35'nin son satırlarından toplu sonuçları değerlendirecek; Amasya ili için birinci senaryoda belirlenen (1 milyon USD'nin üzerindeki ihracat tutarları dikkate

alındığında) toplam ihracat tutarı 496 milyon USD'dir. Bu ihracatın gerçekleştirilmesi durumunda ve bu ihracatın karşılanabilmesi için tüm sektörlerin yapması gereken üretim değeri toplamı 1,309 milyon USD olmalıdır. Bu üretimin 810 milyon USD'lik kısmı Amasya ilindeki sektörler tarafından gerçekleştirilebilecekken, kalan 499 milyon USD'lik kısım ise il dışından karşılanmak durumunda kalacaktır¹⁸. Toplamı bu şekilde özetlenebilen etki analizinin sektörel bazdaki detayları ise Tablo 35'de yer almaktadır.

Tablonun sütun başlıkları olan;

Hedef Talep : Senaryoda sektörler bazında belirlenen ihracat hedeflerini,

Δ Bölge Üretim : Senaryoda belirlenen hedef talepleri karşılamak için Amasya ilinde ilgili sektörde gerçekleşecek üretim artışını,

Δ Dış Üretim: Senaryoda belirlenen hedef talepleri karşılamak için Amasya ili dışında gerçekleşecek üretim artışını,

Δ Toplam Üretim : Senaryoda belirlenen hedef talepleri karşılamak için gerçekleştirilmesi gereken Amasya ili içi ve Amasya ili dışı toplam üretim artışını (Δ Bölge Üretim + Δ Dış Üretim),

ifade etmektedir.

¹⁸Girdi-Çıktı tabloları vasıtasıyla bulunan üretim değişimleri sektörlerin fiziki miktar olarak üretimlerinin değil, üretim değerlerinin parasal değerinin değişimini göstermektedir. Burada ve raporun ilgili bölümlerinde etki analizi için kullanılan "üretim miktarı" ifadesi, aksine bir kayıt düşülmedikçe, "üretim değeri" olarak anlaşılmalıdır. Bazı durumlarda toplam rakamların tutmaması yuvarlamalardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 35: (Senaryo 1) Amasya İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
1	Meyve&Sebze	25	79	0	79
2	Hayvancılık	0	14	0	14
3	Tarım Hizm.	0	2	0	2
4	Ormancılık	0	2	0	2
5	Balıkçılık	0	0	0	0
6	Kömür Madenciliği	0	2	0	2
7	Petrol&Gaz Çıkarma	0	15	0	15
8	Cevher Madenciliği	0	0	2	2
9	Taşocakçılığı	10	30	0	30
10	Et Ürün İşleme	0	4	0	4
11	Balık Ürün İşleme	0	0	0	0
12	Sebze&Meyve İşleme	0	0	1	1
13	Sıvı&Katı Yağ	50	67	0	67
14	Süt Ürünleri	13	13	0	13
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	23	27	0	27
16	Hayvan Yemi İm.	0	2	0	2
17	Diğer Gıda Maddeleri	1	3	0	3
18	İçecek	0	0	0	0
19	Tütün Ürünleri	0	0	0	0
20	Tekstil&Dokuma	0	6	160	166
21	Diğer Tekstil Ür.	37	15	35	50
22	Örme	0	0	7	7
23	Deri ve Giyim Eşyası	230	171	77	248
24	Kürk Mamulleri	0	0	0	0
25	Deri Ürünler&İşleme	0	1	8	8
26	Ayakkabı&Terlik	0	0	0	0
27	Kereste&Parke	0	1	1	2
28	Ağaç Ürünleri	10	12	0	12
29	Kâğıt Ürünleri	0	0	13	13
30	Yayım	0	0	0	0
31	Plak&Kaset vb	0	1	2	4
32	Rafine Petrol&Kok Köm.	0	0	19	19
33	Ana Kimyasallar	0	2	25	27
34	Zirai İlaç&Boya&Vernik	0	1	5	6
35	Eczacılık Ürünleri	0	0	3	3
36	Temizlik Maddeleri	0	2	21	23
37	Kauçuk	0	0	3	3
38	Plastik	3	17	0	17
39	Cam Ürünleri	0	0	3	3
40	Seramik	0	1	1	2
41	Çimento&Kireç&Alçı	0	3	0	3
42	Yapı Taşları&Diğer	38	40	0	40
43	Demir-Çelik	0	5	23	28
44	Demir Dışı Metaller	0	5	8	12
45	Döküm	0	1	0	1

Tablo 35 (Devam) : (Senaryo 1) Amasya İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	0	1	1	1
47	Diğer Metal Eşya	0	3	4	7
48	Genel Amaçlı Makine	4	4	6	10
49	Özel Amaçlı Makine	2	8	0	8
50	Ev Aletleri	40	43	0	43
51	Büro Mak&Bilgisayar	0	0	0	0
52	Elektrikli Makine&Cihaz	5	9	3	11
53	Radio&TV&Haberleş. Cih.	0	0	4	4
54	Tıbbi&Optik Aletler	0	0	1	1
55	Motorlu Kara Taşıtı	0	3	3	5
56	Deniz Taşıtları	0	0	0	0
57	Demiryolu Taşıtları	0	0	0	0
58	Hava&Uzay Taşıtları	0	0	0	0
59	Diğer Ulaşım Araçları	0	0	0	0
60	Mobilya	6	7	0	7
61	Diğer İmalat	0	2	0	2
62	Elektrik	0	29	0	29
63	Gaz&Buhar	0	1	0	1
64	Su	0	2	0	2
65	İnşaat	0	2	0	2
66	Taşıtı Satış&Bakım&Onar.	0	8	3	11
67	Toptan Ticaret	0	32	9	41
68	Perakende Ticaret	0	26	0	26
69	Oteller	0	1	1	1
70	Lokantalar	0	2	0	2
71	Demiryolu Taşımacılık	0	0	1	1
72	Karayolu Taşımacılık	0	44	0	44
73	Su Yolu Taşımacılık	0	0	7	7
74	Havayolu Taşımacılık	0	0	2	2
75	Diğer Ulaştırma&Acente.	0	5	6	11
76	İletişim	0	1	5	6
77	Mali Aracılık	0	11	17	28
78	Sigorta&Emeklilik Fonları	0	1	1	2
79	Gayrimenkul	0	1	6	6
80	Makine&Eşya Kiralama	0	0	0	0
81	Bilgisayar Faaliyetleri	0	0	0	1
82	ARGE	0	0	0	0
83	Diğer İş Faaliyetleri	0	18	0	18
84	Devlet Hizmetleri	0	0	0	0
85	Eğitim	0	1	0	1
86	Sağlık&Sosyal Hizmetler	0	1	0	1
87	Dernek Faaliyetleri	0	1	0	1
88	Eğlence&Kültür&Spor	0	2	1	2
89	Diğer Hizmet	0	0	0	0
90	Ev İçi Çalışan Personel	0	0	0	0
	Toplam	496	810	499	1,309

Bazı örnek sektörler için etki analizi sonuçlarının açıklanmasının, Tablo 35'in anlaşılmasını daha kolaylaştıracağı düşünülmektedir (bundan sonraki değer ifadelerinin tamamı milyon USD olarak okunmalıdır). Bu noktada, hedef taleplerin aynı anda gerçekleşeceğinin varsayıldığı, bireysel sektör bazında yapılan değerlendirmelerde, ifade edilmese de, sektörün toplam üretim artışının sadece kendi ürününe olan ihracat talebini karşılamak için değil, bunun yanında diğer sektörlerin üretim artışlarının yaratacağı ilgili sektör girdi talebini de karşılamak için gerçekleşeceği hatırlanmalıdır. Şöyle ki; Amasya için I/O tablosundaki 1-Meyve&Sebze Yetiştiriciliği sektörünün ihracatının 2023 yılında 25 USD'ye ulaşacağını, ama diğer sektörlerin **hiçbirisinin** ihracat gerçekleştirmeyeceğini varsayalım. Bunun anlamı; diğer sektörlerden Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği sektörüne **herhangi bir ek talep gelmediği** (diğer sektörlerin talebinde artış olmadığı için, girdi talepleri artmamıştır, dolayısıyla da girdi olarak kullanılmak için Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği sektörü ürünlerine ek talepte bulunmamışlardır), Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği sektörünün **yalnızca** kendi sektör ürünlerindeki ihracatı karşılamak için üretim artışı gerçekleştireceğidir. Bu durumda, diğer sektörlerin ihracat talepleri (hedef talep) sıfır kabul edilerek, I/O analizinde yalnızca 1- Meyve&Sebze Yetiştiriciliği sektörünün hedef talebine 25 yazılacak ve hesaplama buna göre yapılacaktır (bilgi için; bu hesaplama sonucunda bu sektörün kendisinin üretim artışı 26 USD (yalnızca kendi nihai talebini ve kendisinden girdi talep eden sektörlerin talep artışını karşılamak için gerçekleşecek olan artış), ekonomide yaratacağı toplam üretim artışı, kendi sektörü dahil, 38 USD olacaktır). Oysa, yalnızca bu sektörün değil, Tablo 34'te verilen baz senaryodaki ilgili sektörlerin ihracat hedeflerinin de **eş anlı** gerçekleştiği düşünülduğünde, meyve sebze sektörünün üretim artışı 79 USD olmaktadır (Tablo 35'te 1. sırada **Δ Toplam Üretim** kolonu). Burada, 25 USD'lik artış nihai talep artışı neticesinde ve **dolaysız olarak**, 54 USD'lik artış ise (79-25) diğer sektörlerin Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği sektörüne talebi neticesinde **dolaylı olarak** gerçekleşmiştir.

Amasya ili için 1- Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği sektörünün uzmanlaşma katsayısı birden büyük olduğundan (Tablo 32'den bu değer 2.263 olduğu görülmektedir), bu sektörde gerçekleşmesi beklenen üretim artışının tamamı il içinden karşılanabilecektir.

2023 yılı için 230 USD'lik talep hedefi belirlenen 23- Deri ve Giyim Eşyası, Diğer Giyim Eşyası sektörünün toplam üretim artışı ise 248 USD olacaktır. Bu sektörün LQ katsayısı 0.691

olduğundan bu üretim artışının tamamı il içinden karşılanamayacak, 171 USD'lik kısmı il içinden karşılanırken, bakiye 77 USD'lik kısmı ise il dışından temin edilecektir.

Tabloda kendilerine ilişkin bir hedef rakamı belirlenmemesine rağmen örneğin, 20- Tekstil&Dokuma sektöründe 166 USD'lik bir üretim artışı göze çarpmaktadır. Bunun nedeni yüksek ihracat hedefi belirlenen 23- Deri ve Giyim Eşyası, Diğer Giyim Eşyası sektörünün (230 USD) ve 21- Diğer Tekstil Ürünleri (37 USD) sektörlerinin temel girdi olarak tekstil ürünleri sektörü ürünlerini kullanacak olmasıdır. Tekstil ve Dokuma sektörüne yönelik bir nihai talep hedefi (artışı) belirlenmemesine karşın, bu sektör (ağırlıklı olarak) kendisinden girdi alan iki sektörün girdi ihtiyacını karşılamak için üretimini 166 USD artırmak durumunda kalacaktır. Amasya için Tekstil ve Dokuma sektörünün LQ katsayısı 1'den küçük olduğundan (Tablo 222'den 0.037 olduğu görülebilir), bu üretim artışı il içinden karşılanamayacak, 6 USD il içinden , 160 USD ise il dışından tedarik edilebilecektir.

Kendilerine bir hedef belirlenmeyip, görece önemli üretim artışı gösteren diğer iki sektör ise 67- Toptan Ticaret (41 USD'lik üretim artışı) ve 72- Karayolu Taşımacılığı sektörleridir (44 USD'lik üretim artışı).

Bu sektörler diğer sektörlerin önemli bir girdi tedarikçisi olduklarından, kendilerine münhasır bir talep artışı önerilmemesine rağmen, diğer sektörlerin girdi talebi nedeniyle bu üretim artışını gerçekleştireceklerdir. 67- Toptan Ticaret sektöründe ilin uzmanlaşma katsayısı birden büyük, 72- Karayolu Taşımacılığı sektörü için ise ilin uzmanlaşma katsayısı birden küçük olduğundan (Tablo 32'den LQ katsayıları toptan ticaret için 0.778, karayolu taşımacılığı için 1.127 olduğu görülmektedir) bu sektörlerdeki üretim artışlarının karşılanması farklı boyutta olacaktır. Toptan ticaret sektöründe beklenen üretim artışı il imkânları ile karşılanamayacak (gerekli 41 USD'lik üretim artışının 32 USD'si il içinden, 9 USD'si ise il dışından karşılanabilecektir), karayolu taşımacılığı sektöründe beklenen 44 USD'lik üretim artışı ise il içinden karşılanabilecektir.

Tablo 35'deki üretim artışlarının temel belirleyicisi sektörlerin toplam geri bağlantı katsayısının büyüklüğü iken, ildeki üretim artışının belirleyicisi ise ilin o sektördeki LQ katsayısının düzeyidir. Yukarıdaki örneklerden görüldüğü gibi gereken ek üretim artışının ne kadarının il içinden karşılanacağı LQ katsayısının doğrusal bir fonksiyonudur. Bu sayede hedeflenen talep ve ildeki üretim imkânlarının karşılaştırması kolaylıkla yapılabilmekte, hangi

sektörlerin il (ya da bölgede) mevcut üretim kapasitesi ve sektörün toplam ekonomik aktiviteleri tetikleme güçleri değişkenleri vasıtasıyla bir planlama aracı olarak kullanabilmektedir.

Tablo 35’de sektörel detayları verilen 2023 yılı Amasya ili ihracat bazlı senaryosuna göre 16 sektörde 1 USD ve üzeri hedef ihracat rakamları oluşturulmuştur. Buna karşın, sektörlerarası etkileşimler neticesinde, 90 sektörün 66 tanesinde 1 USD’nin üzerinde üretim artışı gerçekleşmiştir. İl düzeyinde ise belirlenen ihracat hedeflerine göre üretimi 1 USD’nin üzerinde artması beklenen sektör sayısı 49’dur.

İzleyen tablolarda **Çorum** (Tablo 36), verilen ihracat hedeflerine göre Senaryo 1’in etki analizi sonuçları görülmektedir. Özetlemek gerekirse;

Tablo 36’dan **Çorum** için 1 USD’nin üzerinde ihracat hedefi belirlenen sektör sayısı 31, hedeflenen toplam ihracat tutarı ise 1,082 USD’dir. Bu hedefe göre beklenen toplam üretim artışı 2,773 USD’dir. İlin LQ katsayıları ve seçilen sektörlerle bağlı olarak, bu tutarın 1,881 USD’si il içinden, 892 USD’si ise il dışından karşılanacaktır. 31 sektör için belirlenen 1 USD’nin üzerindeki ihracat/satış hedefi ile üretimi 1 USD’nin üzerinde artan toplam sektör sayısı 75’dir. **Çorum** ilinde üretimi 1 USD’nin üzerinde artacak sektör sayısı ise 63 olacaktır.

Tablo 36: (Senaryo 1) Çorum İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
1	Meyve&Sebze	9	37	76	113
2	Hayvancılık	72	86	0	86
3	Tarım Hizm.	0	2	2	4
4	Ormancılık	0	4	0	4
5	Balıkçılık	0	0	0	0
6	Kömür Madenciliği	0	7	0	7
7	Petrol&Gaz Çıkarma	0	36	0	36
8	Cevher Madenciliği	0	1	21	22
9	Taşocakçılığı	3	41	3	43
10	Et Ürün İşleme	0	2	2	4
11	Balık Ürün İşleme	0	0	0	0
12	Sebze&Meyve İşleme	2	1	3	4
13	Sıvı&Katı Yağ	0	2	3	5
14	Süt Ürünleri	0	0	0	0
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	74	83	0	83
16	Hayvan Yemi İm.	2	9	0	9
17	Diğer Gıda Maddeleri	26	33	1	34
18	İçecek	0	0	1	1
19	Tütün Ürünleri	0	0	0	0
20	Tekstil&Dokuma	0	2	31	32
21	Diğer Tekstil Ür.	2	0	9	9
22	Örme	4	0	6	6
23	Deri ve Giyim Eşyası	15	22	0	22
24	Kürk Mamulleri	0	0	0	0
25	Deri Ürünler&İşleme	0	5	6	11
26	Ayakkabı&Terlik	24	28	0	28
27	Kereste&Parke	0	3	0	3
28	Ağaç Ürünleri	2	11	0	11
29	Kâğıt Ürünleri	12	45	0	45
30	Yayım	0	0	1	1
31	Plak&Kaset vb	0	5	3	9
32	Rafine Petrol&Kok Köm.	0	0	38	38
33	Ana Kimyasallar	26	26	45	71
34	Zirai İlaç&Boya&Vernik	1	2	11	13
35	Eczacılık Ürünleri	0	5	0	5
36	Temizlik Maddeleri	0	1	24	25
37	Kauçuk	0	1	11	12
38	Plastik	9	18	19	37
39	Cam Ürünleri	0	1	15	16
40	Seramik	78	89	0	89
41	Çimento&Kireç&Alçı	0	5	0	5
42	Yapı Taşları&Diğer	3	5	2	7
43	Demir-Çelik	5	59	132	190
44	Demir Dışı Metaller	68	216	0	216
45	Döküm	0	16	3	18

Tablo 36 (Devam) : (Senaryo 1) Çorum İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	27	21	12	33
47	Diğer Metal Eşya	4	39	0	39
48	Genel Amaçlı Makine	40	56	10	66
49	Özel Amaçlı Makine	377	434	0	434
50	Ev Aletleri	0	1	3	4
51	Büro Mak&Bilgisayar	0	0	1	1
52	Elektrikli Makine&Cihaz	48	2	71	73
53	Radio&TV&Haberleş. Cih.	0	0	12	12
54	Tıbbi&Optik Aletler	7	11	0	11
55	Motorlu Kara Taşıtı	84	34	90	124
56	Deniz Taşıtları	0	0	1	1
57	Demiryolu Taşıtları	6	0	6	6
58	Hava&Uzay Taşıtları	0	0	0	0
59	Diğer Ulaşım Araçları	0	0	0	0
60	Mobilya	13	7	7	15
61	Diğer İmalat	37	34	7	41
62	Elektrik	0	33	53	86
63	Gaz&Buhar	0	2	0	2
64	Su	0	4	0	4
65	İnşaat	0	4	0	4
66	Taşıtı Satış&Bakım&Onar.	0	25	5	30
67	Toptan Ticaret	1	36	47	83
68	Perakende Ticaret	0	51	0	51
69	Oteller	0	2	2	3
70	Lokantalar	0	3	1	4
71	Demiryolu Taşımacılık	0	0	1	1
72	Karayolu Taşımacılık	0	94	0	94
73	Su Yolu Taşımacılık	0	0	18	18
74	Havayolu Taşımacılık	0	0	4	4
75	Diğer Ulaştırma&Acente.	0	11	12	23
76	İletişim	0	3	10	14
77	Mali Aracılık	0	29	22	51
78	Sigorta&Emeklilik Fonları	0	4	0	5
79	Gayrimenkul	0	5	7	12
80	Makine&Eşya Kiralama	0	0	1	1
81	Bilgisayar Faaliyetleri	0	2	0	2
82	ARGE	0	0	0	0
83	Diğer İş Faaliyetleri	0	20	18	38
84	Devlet Hizmetleri	0	0	1	1
85	Eğitim	0	2	0	2
86	Sağlık&Sosyal Hizmetler	0	3	0	3
87	Dernek Faaliyetleri	0	2	0	2
88	Eğlence&Kültür&Spor	0	2	2	4
89	Diğer Hizmet	0	0	0	0
90	Ev İçi Çalışan Personel	0	0	0	0
	Toplam	1,082	1,881	892	2,773

TR83 bölgesi illeri için geliştirilen diğer senaryolar, il bazında yaratacakları etkilerle birlikte bundan sonrasında değerlendirilecektir. Etki analizinin varsayımları gereği inceleme konusu il dışına yapılacak her satış (ister ülke içine ister yurtdışına olsun) ihracat kabul edildiğinden, ikinci senaryoda bazı illerin diğer illere belirli sektörlerde yaptıkları satışlar da ihracat gibi değerlendirilmiştir. Ayrıca, direkt bir ihracat olmasa da döviz kazandırıcı hizmet gelirleri satışı da (turizm ve taşımacılık gelirleri gibi) ihracat gibi düşünülmüştür.

Senaryo 2 (Çorum İli): İkinci senaryo OKA, **Çorum** Yatırım Destek Ofisi tarafından belirlenmiştir. İldeki sektörel potansiyellerin yanı sıra, demiryolu taşımacılığında gelecek dönemde yapılacak yatırımlar ve **Çorum'un** da bu noktada önem kazanması, ilin teknolojik altyapısını ve birikimlerini kuvvetlendirecek olan **TEKNOKENT'in** varlığının değerlendirilmesi ve bölgeye AR-Ge yatırımcısının çekilebilmesi, ilin turizm potansiyelinin geliştirilmesi temel eksenlerinde belirlenen bu senaryoda, temel/gelişmesi planlanan ve 2013 yılı itibariyle ihracatı 1 USD'nin üzerinde olan sektörlerin 2013 yılındaki ihracat tutarlarını 2023 yılında 5 katına çıkarması ve az önce belirtilen hizmetler sektöründe de döviz girdisi sağlanması hedef belirlemede etkili olmuştur. Ayrıca, 45-Döküm sanayi de ihracatçı olmayan ama diğer illere satış yapan bir sektör olduğu için 2023 yılı için 5 USD'lik bir satış hedefi belirlenmiştir. Senaryo 2'nin sektörel bazdaki detayları Tablo 37'de verilmektedir.

Tablo 37 : (Senaryo 2) Çorum İli 2023 Senaryosu (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	2013 İhracat	2023 Hedef
1	Meyve&Sebze	3	14
2	Hayvancılık	13	67
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	11	53
17	Diğer Gıda Maddeleri	8	41
26	Ayakkabı&Terlik	2	12
29	Kâğıt Ürünleri	1	7
33	Ana Kimyasallar	5	26
38	Plastik	2	11
40	Seramik	14	68
44	Demir Dışı Metaller	17	87
45	Döküm	0	5
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	5	27
48	Genel Amaçlı Makine	8	41
49	Özel Amaçlı Makine	64	319
52	Elektrikli Makine&Cihaz	7	37
55	Motorlu Kara Taşıtı	13	65
57	Demiryolu Taşıtları	1	6
60	Mobilya	2	12
61	Diğer İmalat	5	23
69	Oteller	0	5
71	Demiryolu Taşımacılık	0	25
81	Bilgisayar Faaliyetleri	0	10
82	ARGE	0	15
88	Eğlence&Kültür&Spor	0	5
Yukarıdaki Sektörler Toplamı		183	982
İhracatı 1 mio USD'den Düşük Olan Sektörler Toplamı		7	0
Toplam		191	982

Notlar :

1. 2013 yılı ihracat değerleri fiilen gerçekleşen değerlerdir.
2. Tabloda kırmızı ile gösterilen sektörler 2013 yılı için ihracat değeri görünmemesine karşın, 2023 yılı için döviz girdisi/satış geliri elde edeceği hedeflenen sektörlerdir.
3. 2013 yılı itibariyle ihracatı 1 USD'nin üzerinde olan sektörler toplam ihracatın %96'sını oluşturmaktadır.
4. Aksi belirtilmedikçe, tablodaki 2023 hedefleri 2013 yılı ihracatının 5 ile çarpımından oluşmaktadır. Farklar, değerlerin gösterimin tek haneli olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, 2023 değerleri fiilen gerçekleşmesi beklenen değerlerin yuvarlanmış halidir.

Etki Analizi Sonucu 2 : Tablo 38’de Çorum ili için belirlenen Senaryo 2’ye göre etki analizi sonuçları verilmektedir.

Tablo 38: (Senaryo 2) Çorum İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
1	Meyve&Sebze	14	33	68	101
2	Hayvancılık	67	78	0	78
3	Tarım Hizm.	0	1	2	3
4	Ormancılık	0	3	0	3
5	Balıkçılık	0	0	0	0
6	Kömür Madenciliği	0	6	0	6
7	Petrol&Gaz Çıkarma	0	33	0	33
8	Cevher Madenciliği	0	1	20	21
9	Taşocakçılığı	0	33	2	35
10	Et Ürün İşleme	0	1	1	3
11	Balık Ürün İşleme	0	0	0	0
12	Sebze&Meyve İşleme	0	0	1	2
13	Sıvı&Katı Yağ	0	2	2	5
14	Süt Ürünleri	0	0	0	0
15	Tahıl Ürünleri&Nişasta	53	63	0	63
16	Hayvan Yemi İm.	0	6	0	6
17	Diğer Gıda Maddeleri	41	48	1	49
18	İçecek	0	0	1	1
19	Tütün Ürünleri	0	0	0	0
20	Tekstil&Dokuma	0	1	17	18
21	Diğer Tekstil Ür.	0	0	5	5
22	Örme	0	0	1	1
23	Deri ve Giyim Eşyası	0	5	0	5
24	Kürk Mamulleri	0	0	0	0
25	Deri Ürünler&İşleme	0	2	3	6
26	Ayakkabı&Terlik	12	15	0	15
27	Kereste&Parke	0	2	0	2
28	Ağaç Ürünleri	0	9	0	9
29	Kâğıt Ürünleri	7	34	0	34
30	Yayım	0	0	1	1
31	Plak&Kaset vb	0	5	3	8
32	Rafine Petrol&Kok Köm.	0	0	37	37
33	Ana Kimyasallar	26	23	41	65
34	Zirai İlaç&Boya&Vernik	0	2	9	11
35	Eczacılık Ürünleri	0	4	0	4
36	Temizlik Maddeleri	0	1	20	21
37	Kauçuk	0	1	9	10
38	Plastik	11	17	18	35
39	Cam Ürünleri	0	1	13	13
40	Seramik	68	78	0	78
41	Çimento&Kireç&Alçı	0	4	0	4
42	Yapı Taşları&Diğer	0	3	1	3
43	Demir-Çelik	0	50	112	161
44	Demir Dışı Metaller	87	229	0	229
45	Döküm	5	17	3	20

Tablo 38 (Devam) : (Senaryo 2) Çorum İli 2023 Senaryosunun Sektörel Etki Analizi (Milyon USD)

I/O Kod	Sektörler	Hedef Talep	Δ Bölge Üretim	Δ Dış Üretim	Δ Toplam Üretim
46	Metal Yapı Malz.&Kazanlar	27	21	12	33
47	Diğer Metal Eşya	0	31	0	31
48	Genel Amaçlı Makine	41	55	10	65
49	Özel Amaçlı Makine	319	367	0	367
50	Ev Aletleri	0	1	2	3
51	Büro Mak&Bilgisayar	0	0	1	1
52	Elektrikli Makine&Cihaz	37	2	59	61
53	Radio&TV&Haberleş. Cih.	0	0	11	11
54	Tıbbi&Optik Aletler	0	2	0	2
55	Motorlu Kara Taşıtı	65	27	71	97
56	Deniz Taşıtları	0	0	1	1
57	Demiryolu Taşıtları	6	0	10	10
58	Hava&Uzay Taşıtları	0	0	0	0
59	Diğer Ulaşım Araçları	0	0	0	0
60	Mobilya	12	7	7	14
61	Diğer İmalat	23	22	4	26
62	Elektrik	0	30	48	78
63	Gaz&Buhar	0	2	0	2
64	Su	0	4	0	4
65	İnşaat	0	4	0	4
66	Taşıtı Satış&Bakım&Onar.	0	22	5	27
67	Toptan Ticaret	0	31	40	72
68	Perakende Ticaret	0	45	0	45
69	Oteller	5	4	4	8
70	Lokantalar	0	3	1	3
71	Demiryolu Taşımacılık	25	0	26	26
72	Karayolu Taşımacılık	0	83	0	83
73	Su Yolu Taşımacılık	0	0	16	16
74	Havayolu Taşımacılık	0	0	4	4
75	Diğer Ulaştırma&Acente.	0	10	11	21
76	İletişim	0	3	9	12
77	Mali Aracılık	0	26	20	46
78	Sigorta&Emeklilik Fonları	0	4	0	5
79	Gayrimenkul	0	5	6	11
80	Makine&Eşya Kiralama	0	0	1	1
81	Bilgisayar Faaliyetleri	10	11	1	12
82	ARGE	15	9	7	15
83	Diğer İş Faaliyetleri	0	18	17	35
84	Devlet Hizmetleri	0	0	1	1
85	Eğitim	0	1	0	1
86	Sağlık&Sosyal Hizmetler	0	2	0	3
87	Dernek Faaliyetleri	0	2	0	2
88	Eğlence&Kültür&Spor	5	5	6	10
89	Diğer Hizmet	0	0	0	0
90	Ev İçi Çalışan Personel	0	0	0	0
	Toplam	982	1,671	803	2,474

Çorum ili özelinde belirlenen ikinci senaryonun il ve ülke ekonomisinde meydana getireceği etkilerin sektörel bazda irdelendiği etki analizi sonuçlarına göre, ilde 1 USD'nin üzerinde hedef belirlenen sektör sayısı 24'dür. Bu sektörlerin iki tanesi tarım sektöründe, beş tanesi hizmetler sektöründe, 17 tanesi de sanayi (imalat sanayi) sektöründe yer almaktadır. Burada, Senaryo 1 açıklanırken yapılan vurgunun tekrarlanması gerekli görülmektedir. Sadece 24 sektör için hedef verilmiş olsa da, sektörlerin hedeflerinin tek tek ve birbirinden bağımsız olarak değil, aynı anda ve birlikte gerçekleştirileceğinin varsayıldığı hatırlanmalıdır. Örneğin, meyve sebze sektörü için belirlenen 14 USD'lik talep gerçekleşirken, hayvancılık sektörü için 67 USD'lik, tahıl ürünleri ve nişasta için 53 USD'lik, ..., AR-GE için 15 USD'lik, eğlence, kültür ve spor için de 5 USD'lik hedefler (talepler) gerçekleşecektir. Bu hedeflerin atomize gerçekleşeceği varsayılırsa, sektörün kendisi ile ilgili talep hedefi değişmese dahi sektörün (ekonomideki diğer faaliyetlerin, diğer sektörlerin) üretim değerleri değişecektir (daha düşük olacaktır).

İl için sektörel bazdaki en büyük talep hedefi 49- Özel Amaçlı Makine sektörü için belirlenen 319 USD'dir. Bu sektörün **Çorum** ili için hesaplanan LQ'su (Tablo 32) 3.063 olduğundan, gerçekleşecek bu talep il içi üretimle karşılanabilecektir, ilde yeterli uzmanlaşma bulunmaktadır¹⁹.

İkinci sırada ise; 44- Demir Dışı Metaller sektöründeki 87 USD'lik talep değeri yer almaktadır. Bu sektörün de LQ katsayısı birden büyük olduğu için (1.338) gerekli üretim değeri olan 229 USD il içi üretimle karşılanabilecektir. Benzer bir durum 68 USD'lik hedefi ve ilde 14.003 gibi çok yüksek bir uzmanlaşma gösteren 40- Seramik ürünleri sektörü için de geçerlidir, gerekli üretim değeri olan 78 USD, ilden karşılanabilecektir. Çorum ili için yüksek bir 2023 hedefi bulunan (67 USD) 2- Hayvancılık sektöründe de ilin LQ katsayısı 3.062 olduğundan, gerekli üretim değeri (78 USD) il içinden karşılanabilecektir.

¹⁹ Elbette bu noktada, LQ değerlerinin bir oran (katsayı) olduğu, bu anlamıyla da ilin ilgili sektör bazında toplam üretim kapasitesini temsil etmediği, ildeki mevcut üretim kapasitesi ile hedef üretim karşılaştırması yapılarak, gerekirse yeni yatırımlar, gerekirse de tevsi, modernizasyon vb yatırımlar yapılması gerektiği açıktır. LQ katsayısının birden büyük olması, bir anlamda, ilgili sektörle ilgili ilde (Türkiye'deki diğer illere kıyasla) bir birikim, bir yatırım yoğunlaşması olduğunu göstermekte, ancak bu yatırımların fiziki düzeyi, kapasite rakamı hakkında bir bilgi vermemektedir.

İlin LQ değeri 0.275 olan ve 65 USD'lik 2023 hedefi belirlenen 55- Motorlu Kara Taşıtları sektöründe ise, gerekli üretim miktarı olan 97 USD'nin 27 USD'si ilden, bakiye 71 USD'si ise il dışından sağlanabilecektir.

Kendisine bir hedef talep değeri belirlenmemesine karşın, çok sayıda sektörün girdi tedarikçisi konumunda bulunan 43- Demir Çelik sektöründe ise 24 sektör toplamı için belirlenen 982 USD'lik bir talep durumunda 161 USD'lik bir üretim artışı gerçekleşecek olması dikkat çekmektedir. İlde LQ katsayısı birden küçük olan bu sektörün (0.309) gerek duyduğu üretim değerinin yalnızca 50 USD'lik kısmı il içinden tedarik edilebilecektir. Doğal olarak, diğer illerde (Türkiye'de) bu sektör üretimi yeterli değilse gereken demir çelik yurtdışından ithal edilecektir. Bu anlamıyla da sektörel bağlantılar ve sektörlerarası etkileşimin üretimin ithalata bağımlılığı konusunda ne kadar yakından ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Senaryo 2'de Çorum ili için 982 USD'lik bir hedef belirlenmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi için gereken üretim değeri 2,474 USD olup bunun 1,671 USD'lik kısmı il içinden, 803 USD'lik kısmı ise il dışından temin edilecektir. 24 sektör için belirlenen hedef neticesinde ilde 62 sektörün, genel olarak da 77 sektörün üretim değerinde 1 USD'nin üzerinde artış olması beklenmektedir.

Çorum ili için 2023 yılı Türkiye ihracat hedefinden hareketle ve ilin Türkiye ihracatı içindeki payını iki katına çıkarması varsayımına göre belirlenen hedefin yer aldığı Senaryo 1 verilerine göre yapılan etki analizinde elde edilen değerler hatırlanırsa, bu durumda 1,082 USD'lik bir il hedefine karşılık beklenen üretim değeri artışı 2,773 USD'dir. Gerek Senaryo 1 gerekse de Senaryo 2 hedeflerinin birbirine yakınsaması, bu senaryolardan herhangi birinin seçilmesi durumunda 2023 yılında beklenen üretim etkileri anlamında il için belirgin bir farklılık olmayacağına da işaret etmektedir.

Üç senaryo (Amasya'nın özelinde ihracat beklenen iki sektör değeri de düşünüldüğünde dört senaryo) bazında verilen etki analizinin sektörlerin verilen ihracat hedeflerine ulaşabilmesi için gerçekleştirmesi gereken üretim değerleri olduğunu bir kez daha belirtmekte yarar görülmektedir. Bu anlamıyla, etki analizi, sektörlerin üretimdeki kullandıkları girdiler üzerinden (bu girdiler diğer sektörlerin ürünleri olarak hammadde, yardımcı madde, işletme malzemesi ile katma değeri oluşturan temel üretim girdileri toplamıdır) giderek üretimin ulaşması gereken toplam değerini göstermektedir. Analizin yapısı gereği sonuçlar, yatırımlar

ve sektörel yatırım ihtiyacını göstermemektedir. Sektörel bazdaki ek yatırım ihtiyaçları (ve/veya sektörel atıl kapasiteler) ulaşılabacak üretim hedefleri ile sektörlerin mevcut üretim kapasitesinin karşılaştırılması ile elde edilmelidir. Buradan hareketle, ilde yapılması planlanan yatırım konuları, desteklenmesi gereken yatırım konuları, atıl kapasite olan/oluşacak yatırım konuları gibi unsurların, gelecek dönemde ulaşılabacak hedef üretim rakamları ile mevcut üretim kapasitesinin karşılaştırılması ile belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada, temel senaryonun baz alınarak gerçekleştirilen etki analizinin sektörlerin toplam üretim değerini değil, yalnızca ihracat hedeflerine göre gerçekleştirilmesi gereken ek üretim değerlerini ifade ettiğinin bir kez daha vurgulanmasında yarar görülmektedir. İç talep ve mevcut durumda ithal edilen bazı ürünlerin de il içinde üretilmesinin hedeflenmesi durumunda yeni bir talep unsuru olarak dikkate alınması gereken ithalat tutarının (hem sektörlerin kullandıkları ara girdiler hem de nihai tüketim için gerçekleştirilen ithalat) sektörel talep hedeflerini daha da büyüteceği, sektörlerin daha fazla üretim yapmaları gerekeceği açıktır.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir yörenin yatırımcılar için çekim merkezi olması ülke ve bölgenin gelişmişliği yanında, kendi özel konum ve koşullarına da bağlıdır. Yerleşim yerlerinin gelişmişlik düzeyi, kendi iç dinamikleri ve/veya kamunun desteği ile şekillenmektedir. Bir yörenin, gelişme dinamiklerini oluşturan unsurlar, genel olarak doğal altyapı, maddi altyapı, kurumsal altyapı ve beşeri altyapıdan oluşmaktadır. Söz konusu altyapılar birbirlerini tamamlayarak geliştiği ölçüde yörenin/bölgenin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi de artmaktadır.

Sosyo-ekonomik gelişmenin büyüklük, yoğunluk ve nitelikleri bir yandan illerin sahip olduğu nüfus, altyapı ve üstyapı donatımlarına, diğer yandan da bunlar arasındaki bileşim, etkileşim ağı, firmalar arası ileri ve geri bağlantılar ile yerleşim yeri faktörlerine bağlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, devlet yatırımlarının dışsal etkileri, belediyelerin kent planlaması, meslek kuruluşlarının uyarıcı ve yönlendirici faaliyetleri bir bütün olarak şehirlerin sosyo-ekonomik düzeyini şekillendirmektedir.

Bölgesel veya ulusal gelişmenin sağlanabilmesi, ancak rasyonel kararlar doğrultusunda, üretim faktörlerinin etkin kullanılmasıyla, verimli alanlara, uygun zamanda gerekli yatırımların yapılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu noktada “kalkınmanın” temel faktörlerden

birini de, tasarrufların yani finansal kaynakların kârlı ve verimli alanlara tahsis edilmesi oluşturmaktadır. Bu amaca hizmet edecek olan TR83 Bölgesi illerinin beşerî ve fizikî kaynaklarının dikkate alınması suretiyle tespit edilen yatırım konularının gerçekleşmesinde, kamu otoritesinin ilgi ve desteğinin özel sektör girişimciliğiyle buluşturulması büyük önem arz etmektedir.

Finansal kaynakların kârlı ve verimli alanlara yönlendirilmesinde ve yörenin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyini artırıcı yatırım projelerinin değerlendirilmesinde ilk adım olan uygun yatırım alanları araştırması önem kazanmaktadır. Uygun yatırım alanları araştırmasında temel amaç, yörenin kısa ve uzun dönemde beklenen gelişmeleri de dikkate alınarak, yöre kalkınmasına katkıda bulunacak, yöre kaynakları ile uyumlu, iç ve dış talebe yönelik uygun yatırım konularını önermektir.

Uygun yatırım konuları önerilerinin tespitinde yöresel kaynakların yansırayatırım eğilimi, sektörel yoğunlaşma, sektörel performans, kümelenme analizi gibi farklı teknikler de kullanılmış, tespit edilen yatırım konuları kuruluş yeri faktörleri analizine göre değerlendirilmiştir. Kuruluş yeri faktörleri, belirlenen üretim konusunun belli bir coğrafi konuma yerleştirilmesi durumunda, söz konusu üretim konusunun yatırım ve işletme maliyetleri, satış hasılatı ve sermaye yapısı üzerinde etkili olan tüm konumsal özellikleri kapsamaktadır. Bir yatırım projesinde kuruluş yeri, işletmenin amaçlarına ulaşması için gerekli koşulları yerine getirebilecek özellikleri taşımalıdır. Bu amaca yönelik olarak, kuruluş yerinin belirlenme sürecinde verimlilik, ekonomiklik ve kârlılık şeklinde üç temel ekonomik unsur dikkate alınmalıdır.

TR83 Bölgesi illeri, zengin tarım potansiyeli, ticaret ve geçiş yolları üzerinde olması, tarihi ve kültürel turizm potansiyeli, limanı, sanayi alt yapısı ve verimli topraklarıyla Dünya pazarından daha fazla pay alabilecek potansiyele sahiptir.

Orta Karadeniz Bölgesi, Doğu ve Batı Karadenizin birleşim yerindeki coğrafi konumuyla, her iki Bölgeye de açılan bir kapı olma özelliğinin yanında, Karadenize kıyısı olan ülkelere yakınlığıyla ve çıkış limanı olması dolayısıyla da Türkiye için stratejik bir öneme sahiptir. Karadeniz'e komşu olan ülkelere ihraç edilen ürünlerin ihracat limanı Samsun limanıdır. Ayrıca önemli bir sanayi ve tarım bölgesi olan TR83 Bölgesi, zengin ürün çeşidini ve yılda birkaç ürün elde edebilme kabiliyetine sahip Bafra ve Çarşamba ovalarını bünyesinde

barındırmaktadır. Tarımsal ürün çeşitliliği Tokat'ta da üst seviyede olup, Bölgede sulama alanlarının artışı ile tarımsal üretim değerinin de hızla artacağı beklenmektedir.

Bölgedemakine ve teçhizat, gıda ürünleri ve içecek, ana metal sanayi, motorlu kara taşıtı ve römorklar, giyim eşyası, tarım ve hayvancılık, elektrikli makina ve cihazlar, metalik olmyan diğ mineral ürünler sektörleri ihracat açısından öne çıkarken ithalatta tarım ve hayvancılık, atık ve hurdalar, makine ve teçhizat, kimyasal madde ve ürünleri sektörleri önemli pay almaktadır. Bölgede uluslararası kalitedeve standartlarında tek tip/standart üretim yapılması halinde ihracat pazarlarında rekabet gücüne sahip olacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda tarımsal üretimde yeni ürün çeşitlerinin denenmesi, bazı tarımsal ürünlerin öncelikli ihracat olarak öne çıkarılması, yurtiçi ve yurtdışı pazarlara daha etkili hitap edilmesi gerekmektedir. Bu ise Dünya piyasalarına göre rekabete hazır olma ve rekabet üstünlüğüne yönelik çalışmaların hızlandırılması ile olanaklıdır. Yurtdışında rekabet gücünün elde edilmesi ise; işgücü maliyetleri, doğal ve tarihi avantajları ve ürün kalitesinin geliştirilmesi, hammadde fiyatlarının cazipliği, dış piyasa konusundaki bilgi düzeyinin yükseltilmesi, eğitim ile insan kaynaklarının geliştirilmesi, teknoloji kullanma ile artırılabacaktır. Bölge, turizm açısından farklı kesimlere hitap edebilecek zengin turizm varlıklarına sahip bulunmaktadır. Halihazırda yapılan turizm yatırımları ve müzelerin gelecek dönemde daha fazla yerli ve yabancı turist çekeceği tahmin edilmektedir. TR83 Bölgesi illeri Türkiye ekonomisi içinde gelecekte daha fazla önemli ve öncelikli bir yer elde etmeye adaydır.

Bölge için yapılan SWOT analizinin ortaya koyduğu, güçlü yönleri oluşturan unsurların, gelecek beş veya on yıllık dönem içinde hazırlanacak stratejik planlamanın yol göstericiliğinde bölgeyi ulaştıracağı noktaya gelmesinde, potansiyelin ortaya çıkartılması için atılacak adımların rolü büyük olacaktır.

Çalışmanın ilgili bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde verildiği üzere Bölge illeri orta vadede arzulanan gelişme atılımını gerçekleştirecek kaynaklara ve potansiyele sahiptir. Bu kaynakların harekete geçirilmesi, ortaya çıkacak fırsatların etkili bir şekilde değerlendirilmesi, olası tehditlerin bertaraf edilmesi ve zayıf yönlerin ortaya çıkardığı dezavantajları aşmakla yakından ilgilidir. Var olan fırsatların etkin bir şekilde kullanılması, belirlenen hedefe ulaşmada önemli bir unsur olmakla birlikte, aynı zamanda, bölgenin zayıf yönlerinin sayıca azaltılmasına yardımcı olabilecek, güçlü yönlerinin artmasına ve daha da kuvvetlenmesine katkı sağlayacaktır.

Çorum yüksek imalat sanayi kapasitesine sahip bulunmaktadır. Özellikle makine, metal eşya ve mobilya imalatı sektörlerinde geleceğe umutla bakılabilir. Altın rafineri ve takı-süs eşyası üretiminde, meslek yüksek okulunu da kurarak ihtisaslaşması beklenmektedir. Savunma sanayi alanında kendine güveni ve iddiası olan il, otomotiv yan sanayi ve savunma sanayi alanlarında özendirme ve teşvik beklemektedir. Bu zamana kadar öz kaynaklarıyla atılımlar gerçekleştiren yerel girişimciler, kamunun yönlendirmesi ve perspektif sunması durumunda yeni yatırımlara hazır durumdadır.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)'nın yatırımcıları cesaretlendiren ilgisi ve destekleri bu iller için büyük avantajdır.

Bu çalışmada, TR83 Bölgesinde, kısa ve orta dönemde yapılabilirliği olası görülen, yeni istihdam alanları yaratabilecek yatırım konuları önerilmiştir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde Amasya için 47, Samsun için 61, Tokat ve Çorum için ise 45 yatırım konusu önerilmiştir. İllerin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak NACE Revize 2 faaliyet sınıflaması bazında dörtlü kırılıma göre belirlenen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır.

Çorum için belirlenen 55 faaliyet alanının4'ü A grubunda, 51'i ise B grubunda yer almaktadır. Çorum ili için önerilen yatırım konularının değerlendirme neticesinde aldıkları notlar, ana ve alt faaliyet dallarına göre aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Çorum İçin Önerilen Yatırım Konularının Özet Değerlendirmesi

Ana Faaliyet Alanı	Notu	Faaliyet Sayısı	Faaliyet Adı (NACE Rev. 2)	
TARIM	A	3	01.1-Yem bitkileri (Entegre tesis için), 01.4-Et ve süt besiciliği,01.4-Et ve Yumurta Tavukçuluğu	
	B	8	01.1-Sebze meyve yetiştirilmesi,01.1-Çiçek yetiştiriciliği ve kesme çiçek,01.1-Organik Meyve ve Sebze Yetiştirilmesi,, 01.1-Seracılık,01.4-Tiftik keçisi ve koyun yetiştirilmesi, 01.4-Arıcılık ve Bal Üretimi, 01.6-Bitkisel ve hayvansal üretimi destekleyici faaliyetler (Organizasyon), 03.2-Tatlı su ürünleri yetiştiriciliği	
SANAYİ	İmalat Sanayi	AA	1	31.0-Mobilya imalatı (Diğer mobilya imalatı),
		AB	17	101-Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı,105-Süt Ürünleri İmalatı, 10.7-Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı, 17.2-Oluklu kağıt ve mukavva imalatı ile bunlardan yapılan muhafazalar,20.4-Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlaticı maddeler imalatı), 23.4-Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı (Seramik sıhhi ürünler ve yalıtkanlar), 23.6-Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı,24.2-Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı,25.1-Metal yapı malzemeleri imalatı (Metal yapı, kapı, pencere),25.4-Silah ve mühimmat (cephane) imalatı,25.9- Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı, 27.3-Kablolamada kullanılan teller ve kablolar ile gereçleri imalatı,27.4-Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı,27.5-Ev aletleri imalatı (Elektrikli-elektriksiz), 29.2-Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı,32.1-Mücevher ve benzeri eşyaların imalatı, 32.1-İmitasyon (taklit) takılar ve ilgili eşyaların imalatı.
		BB	13	13.9-Diğer tekstil ürünlerinin imalatı (Giyim eşyası dışındaki, 13.9-Örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) kumaşların imalatı,14.1-Kürk hariç, giyim eşyası imalatı (Dış giyim ve iç giyim eşyaları), 23.9-Aşındırıcı ürünlerin ve metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, 24.4-Değerli metal üretimi (Altın), 24.5-Metal döküm sanayii (Demir-çelik döküm), 25.2-Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı (Radyatör, kazan, tank vb), 25.7-El aletleri, takım tezgahı uçları, testere ağızları vb. imalatı, 28.1-Genel amaçlı makinelerin imalatı (Motor ve türbin imalatı), 28.2-Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı (Kaldırma ve taşıma ekipmanları imalatı), 28.3-Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı, 28.4-Metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı (Metal işleme mak.), 28.9-Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı (Metalurji, maden, taş ocağı ve inşaat makineleri)
		CB	4	13.2-Dokuma, 25.3-Buhar jeneratörü imalatı (Merkezi sıcak su kazanları hariç),25.5-Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi, 25.6-Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme
	Enerji	B	1	35.1-Elektrik enerjisinin üretimi (Güneşten enerji üretimi)
LOJİSTİK	B	2	52.1-Depolama ve ambarlama, 52.2-Taşımacılık için destekleyici faaliyetler (Acente)	
TURİZM	B	6	55.1-5 yıldızlı Otel, 55.1-Butik Otel 55.2-Apart, bungalov,56.3-Turistik eğlence merkezi,79.1-Seyahat acentesi ve tur operatörlerinin faaliyetleri, 91.0- Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi	

TR83 Bölgesi ve Bölge illerinin, ekonomik, sosyal ve doğal koşulları ve gelişme dinamikleri dikkate alınarak yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda, belirlenen yatırım konuları öneri niteliğinde olup, bu yatırım konularının yapılabilirliği, her konu için teknik, ekonomik ve mali değerlendirmelerin yapılacağı fizibilite çalışmaları sonucunda belirlenecektir. Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz potansiyel yatırımcıların TR83 Bölgesi illerinde yatırım yapmaya motive edilmesine ve tasarrufların yeterli oranlarda yatırımlara kanalize edilmesine bağlıdır.